

IRODALMI

EPRESKERT 5.

SOKOLDALÚ VIRTUÁLIS MŰVÉSZETI FOLYÓIRAT

BUDAPEST, 2016. VI. évfolyam 3. sz.

000ISSN 2063-1936

Alapítva: 2011. január 1.

**Tulajdonos: Bárdos László, Fetykó Judit
MINDEN JOG FENNTARTVA**

A megjelentetett írásokat, képeket az alkotók mindennemű ellenszolgáltatás nélkül bocsátják a folyóirat rendelkezésére.

IRODALMI EPRESKERT 5.

SOKOLDALÚ VIRTUÁLIS MŰVÉSZETI FOLYÓIRAT

BUDAPEST, 2016
VI. évfolyam 3. szám

SZERKESZTŐSÉG CÍME:
1144 Budapest, Csertő park 2. IV/43
Tel: 06 30 448 99 06

FŐSZERKESZTŐ:
FETYKÓ JUDIT

LEKTOR-KORREKTOR:
BÁRDOS LÁSZLÓ PhD

TECHNIKAI MUNKATÁRS:
NAGY ZOLTÁN
SÁROSI JÓZSEF

ISSN 2063-1936

Alapítva: 2011. január 1.
Tulajdonos: Bárdos László, Fetykó Judit

MINDEN JOG FENNTARTVA

A megjelentetett írásokat, képeket az alkotók mindennemű ellenszolgáltatás nélkül
bocsátják a folyóirat rendelkezésére

Ajánlott lapok

Ambroozia

www.ambroozia.hu

Barátok Verslista

<http://portal.verslista.hu>

Börzsönyi Helikon

<http://www.retsag.net/helikon/lap.htm>

CanadaHun

<http://canadahun.com/>

FullExtra

<http://www.fullextra.hu/>

GRAMOFON

<http://www.gramofon.hu/>

HETEDHÉTHATÁR

<http://hetedhethatar.hu/>

Irodalmi Rádió

<http://irodalmiradio.hu/>

KALÁKA

<http://www.kalaka.com/>

**MAGYAR ELEKTRONIKUS
KÖNYVTÁR**

<http://mek.oszk.hu/>

Magyar SzínházTechnikai Szövetség

<http://msztsz.hu/szinpad/>

Mercator Stúdió

<http://www.akonyv.hu/>

NAPKÚT

<http://www.napkut.hu/>

ORSZÁGOS SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁR

<http://www.oszk.hu/>

Versmondó

<http://www.versmondo.hu/afolyoiratrol>

Kamarás Klára honlapja

<http://sidaversei.homestead.com/>

Kenyeres Zoltán honlapja

<http://sites.google.com/site/kenyereszoltan/>

Kotaszek Hedvig honlapja

www.kotaszekhedvig.5mp.eu

Péter Erika honlapja

<http://www.petererika.com/>

Ajánlott megjelenések a MEK-en

(a jelzett oldalakhoz tartozó kapcsolódó oldalakon elérhetők a szerzők további művei)

BÁRDOS LÁSZLÓ: *Szóérintő*

<http://mek.oszk.hu/08800/08805/>

BODÓ CSIBA GIZELLA: *Válogatott versek*

<http://mek.oszk.hu/10400/10429/index.phtml>

FETYKÓ JUDIT: *Epreskert*

<http://mek.oszk.hu/06000/06084/>

HORVÁTH-HOITSY EDIT: *Így éltem itt...*

<http://mek.oszk.hu/11500/11558>

KAMARÁS KLÁRA: *Álmok útján*

<http://mek.oszk.hu/07100/07157/index.phtml>

KASKÖTŐ ISTVÁN: *Az öreg Joe*

<http://mek.niif.hu/09200/09216/index.phtml>

Hangok bűvöletében NÉMETH SÁNDOR
énekes, vers- és prózamondó **RIPORT-KÖNYV**

<http://mek.oszk.hu/12200/12217/>

PÉTER ERIKA: *Túlhordott ölelés*

<http://mek.oszk.hu/08300/08362/html/index.html>

UMHAUSER FERENC: *A felfedezését váró költő*

<http://mek.oszk.hu/10500/10525/>

GYÁSZHÍR

Mély fájdalommal tudatjuk, hogy

Dr. BÁRDOS LÁSZLÓ PhD

költő, író, műfordító, irodalomtörténész az ELTE Magyar Irodalom- és Kultúratudományi Intézet, Modern Magyar Irodalomtörténeti Tanszék habilitált egyetemi docense

2016. július 08. napján, életének 61. évében elhunyt.

Hamvasztás utáni gyászmisével egybekötött búcsúztatása
2016. augusztus 3-án 11 órakor volt a Rózsák terén lévő görögkatolikus templomban.

EMLÉKÉT SZÍVÜNKBEN ŐRIZZÜK

Eltévedés?

Bárdos László PhD előtt tisztelegve

Eltévedt Tanár Úr!

Még nem arrafelé kellett volna mennie!

Az idei könyvhéten ott álltam előtte, hogy dedikálja – akkor még nem tudtuk, hogy – utolsó könyvét; *A célra vezető eltévedés*-t, mely tanulmánykötet a magyar lírai modernségről.

Mint egy megszeppent diák úgy ültem mellé – mondta később – s néztem, ahogy ajánlását – „irodalmi és baráti szeretettel” jegyzi, s ahogy becsukódik a könyv, halvány rózsaszín felhők szegte égbe nyúlnak fedelén a mélysötét fekete fenyők, mint *célravezetők!* – Ti tegeződtek, hallom Judit hangját, ki mindig mellette van hűsz esztendeje, feleségként, munka- és alkotótársként.

Igen! – tegeződünk. Akkor így javítom most döbenten és nagyon szomorúan; eltévedtél Tanár Úr! Még nem arrafelé kellett volna menned! Nem! – Annyi munka vár még rád (s ezt nem tudom e pillanatban múlt időben mondani) ... még kértem beszéljünk majd-e könyvről, kérdéseim jöttek is amikor beleolvastam, ahogy Nemes Nagy Ágnes *A visszajáró* c. versét szavakra „bontottad”; – ahogy *A lélekkeresés verse*-ként elemzed Babits: Zöld, piros, sárga, barna...” című versét ahol az utolsó sorok:

„Nékem már a tavaszi lomb is őszi
mintha ugyanazért virulna Ő ki,
amiért az őszi fa ága,
zöld, piros, kék, zöld, barna sárga
ruhákat vesz magára,
halálra készülődni.”

Ahogy most visszaemlékezem elgondolkodtató, újraolvasásra megjelölt verseidre a Kaláka Irodalmi folyóiratban; ahogy örültem mint olvasó a legutóbb megjelent Irodalmi Epreskertben indult új sorozatodnak Shakespeare munkáiról. Ennek a virtuális periodikának Judittal kitalálója, tulajdonosa, lektora voltál, melyet oly igényesen, gazdagon válogattatok tele a legnagyobb munkáival, ugyanakkor helyet adva, lehetőséget adva lehet nevet adva ezáltal az ismeretleneknek. Sokakat felkaroltatok, legyen szó líráról, prózáról, grafikáról, festészetről, vagy fotókról, mindezt az irodalom és általában a művészet szeretetéért, az értékes időtöltés ajándékeként kínálva – hogy ne mondjam milyen időkből!

Tisztelettel és örömmel nyitottam meg mindig e lapot, s küldtem szét barátoknak, ismerősöknek tudva, hogy nem csalódhatnak, értéket, jót kapnak színes-széles vásznon!

Nem tudom minden funkciódát, minden munkádat nem ismerem, bevallom, de egyetlen nap, egy hosszú út Letenyére a Horváth-Hoitsy Díj átadására veletek menni – a türelmes, bölcs, szerény, tiszta embert ismertette meg velem! Megtisztelő volt, hogy veletek lehettem.

Tudom, hogy április 11-én születél mint József Attila, mely később a Költészet Napja lett. Tudom, hogy négy versesköteted látott napvilágot, hogy összehasonlító irodalom szakon szereztél diplomát az ELTE Bölcsészkaron, s azóta folyamatosan tanítóttál a Modern Magyar Irodalomtörténeti Tanszéken, PhD fokozatot szereztél.

Elöttem a kis könyv: Bárdos László: *A célravezető eltévedés*, az utolsó kötet, becsukva. A feketefenyők sziluettjére ma másként tekintek, mint pár héttel korábban.

A cím, a kép ma előrevetítését adja a megtörtéteknek, s most úgy érzem, Te mégsem tévedtél el Tanár Úr! Te elkészöntél ezzel a könyvvel tisztelőidtól, tanítványaidtól, olvasóidtól, tőlünk – félve írom – talán életed és munkásságod társától is? Nem, tőle nem, hiszen a könyvek között keresel valamit, valamit még szeretnél megmutatni? – Talán az idő majd megmutatja.

Égig érő feketefenyők a rózsaszín felhőcsíkok mindig ott úsznak most már közöttetek, fölöttetek, eltévedt lelkekkel!

Budapest, 2016. július 10.

Bodó Csiba Gizella

*

Búcsú Bárdos Lászlótól

Napokkal a halálhíre után is felfoghatatlan, hogy a kedves kollégánkról és barátunkról, Bárdos Lászlóról szóló mondatok ma már csak múlt időben fogalmazódhatnak. Utoljára akkor láttuk őt, amikor a félév befejezésekor a Modern Magyar Irodalomtörténeti Tanszék tanárai még egyszer összeültek, hogy előkészítsék a következő félév indítását. Kint hétágra sütött a nap. Az arcokon egyszerre tükröződött fáradtság és olyasféle megkönnyebbültség, amelyet csak július elején lehet látni egy tanáron. Bárdos László is részt vett a beszélgetésen. Kissé kesernyés humora az elmúlt években egy árnyalattal sötétebb színt öltött. Egyre kevésbé volt ízlése szerinti a világ, amely körülvette, de úgy tűnt, kikezdehetetlen etikája, bámulatosan mély kultúrája, szemérmes, gazdag kedélye ekkor is segít neki abban, hogy megőrizze a kapcsolatot az őt éltető erővel. Kedves francia, magyar szerzői, és a páratlan komolyzenei gyűjteményéből kiválasztott darabok hallgatása összekapcsolta őt az emberi és az emberen túli szakadatlan párbeszédének hangjaival, csendjeivel.

Bárdos László, Laci, ahogyan kollégái szólították, 1978 óta tanított a Modern Magyar Irodalomtörténeti Tanszéken. Hallgatók nemzedékeivel osztotta meg kivételesen finom intellektusának tapasztalatait. Jelenléte soha nem volt látványos. Soha nem külső elvárásokhoz igazodott, nem versengett sem a figyelemért, sem a népszerűségért. Mindenkori saját emberi habitusa, szakmai és erkölcsi meggyőződése, mély figyelme szabott irányt számára. Ezért csendes jelenléte évtizedeken át mértéket jelentett mindnyájunknak, amely nem változott, és semmit sem fakult az idővel, miközben a történelmi és politikai környezet nem szűnt meg morzsolni, pusztítani az ilyen értékeket. Milyen furcsa, milyen jelentés- és jelentőségteljes tény, hogy éppen egy olyan ember tudott szilárd és hajlíthatatlan maradni a maga szelíd és türelmes bizonyosságaiban, aki talán mindenkinél előbb és finomabban meghallotta a hamis hangokat, akit érzékenysége szinte védtelenné tett hamisságokkal szemben, és akinek szüntelenül együtt kellett élnie a testi szenvedés, a korlátozottság érzéseivel.

Most, amikor a jelen idő helyét átveszi lassan a befejezettség, mindannyian szeretnénk ezt a befejezettséget olyan jelenné változtatni, amely velünk marad. Olyan jelenné, amely ugyanolyan erővel tart meg bennünket, amilyen erővel képesek vagyunk mi megtartani. Ebben most Bárdos László mosolyai már nem segíthetnek, csak az emlékü. Hiszen nemrég úgy búcsúztunk tőle, mint mindig ilyenkor, hogy ősszel találkozunk, és ebben az ígértben benne foglaltatott a beszélgetések, a folytatás öröme, de erre a találkozásra már nem kerül sor. Egyszerre kesernyés, de az öröm teljességét mutató mosolyát most már csak írásaiban, leginkább a verseiben láthatjuk viszont. *A készlet* című 2007-ben megjelent kötet címéből

megjelenésekor kihallhattuk a készenlét teljes jelentéspalettáját. Most ezek a jelentések elmélyültek, e pillanatban sötétebb árnyalatokat öltöttek, halk zengésük még gazdagabb lett. E kötet egyik szonettjében, az *Illúzióban* írta Bárdos László:

Vagy néma út leszek, tűrő kifejlés,
ezer zökkenőre lágy visszacsengés,
zárt elégtétel, benső jutalom.

S bár a léptem most percről percre moccan,
akkorra a pályák kidolgozottan
nyúlnak mögém: mindenem megkaptam.

Bárdos László jelenléte mindig ilyen lágy visszacsengés volt számunkra is. Évei, minden napja a zökkenőkkel együtt ilyen kidolgozott pályát írtak le számunkra is. Talán mégsem mértük, mérhettük fel pontosan annak értékét, hogy éveiben, a kidolgozottságnak e ritka nemességében osztozhattunk vele. Az emlékezés hangját most még nem találjuk, szinte szótlanná tesz a megrendülés, de a köszönet szavát, ha későn is, jól esik kimondani. Isten Veled, barátunk. Isten Veled, Laci.

*Modern Magyar Irodalomtörténeti Tanszék
nevében Schein Gábor*

*

Találkozásokról

Bárdos László emlékére

Majdnem napra pontosan a hír érkezte előtt egy hónappal találkoztunk utoljára. Frissen megjelent könyvét dedikálta nekem, valamint egy korábbi. Abban maradtunk, hogy még a nyár vége előtt újra találkozzunk, mert szakmai és személyes ügyeink megkívánják. Tehát, amit így írtunk körül, szelíd mulyasággal: beszélgetéseink fontosak, s miközben hol ő, hol én halasztjuk egyszer-egyszer, ha közbejön valami, mégsem tűrnek halasztást. Aki csak ismerte Bárdos Lászlót, s én majdnem tizedik éve voltam már ilyen szerencsés, tudja, vele beszélni, őt hallgatni, sorait olvasni olyan, mint rekkenő nyári napokon hűsítő kortyhoz jutni, fárasztó nap után végre enyhítő zuhanyt venni, tiszta ruhába öltözni. Megtisztító, megnyugtató élmény, hétköznapiágukban, kisszerúségükben mégis felemelő, kitüntetett pillanatok gyűjteménye. Épp ezért vittük egymásnak gondosan összeszedett, megannyi szorongásunkat és bánatunkat, aggodalmunkat, s ezek mellé, afféle desszert gyanánt örömeinket, sikereinket, egyszerűen, bárminemű életeseményeinket. Minden öt percre tervezett találkozásunk legalább másfél-két órát tartott, s ha volt idő, tovább is, mindig úgy válva el, hogy akkor innen folytatjuk mielőbb, mert a találkozásnak sosem volt, nem is lehetett vége, legfeljebb alkalmi korlátai, akadályai. Utolsó hozzám intézett mondata, melyet már csak a halála után vettem észre, felnyitva a nekem dedikált könyvet, is erre vonatkozott, rossz szokásunk volt rosszféle vagy rosszmájú humorunk magunkra is vonatkoztatása, ilyesmivel búcsúzott hát tőlem alkalmilag, miután jó barátságunkról írt a dedikálásban: „*Legközelebb: óh???*” Tehette, tehattuk persze mindezt abban a kimondatlan bizonyosságban, hogy tudtuk: ennek a találkozásnak is csak alkalmi vége lehet. Egymással megosztandó dolgaink ugyanis nem tűrnek halasztást, és, teszem

hozzá, az ember, akit sokan és nagyon szeretnek, örök életű. Velünk és bennünk tovább él, s a közbejött valami, még az elhalálozás ténye sem akadályozhat meg abban, hogy mindig épp megkezdett mondatok közben legyünk. Ahogy olvassuk műveit, földézzük szavait, mosolyát vagy homlokráncolásait, hangszínét és hangsúlyait, vonásait vagy nézésében a megannyi próbatétellel kiérdemelt, de sosem dőlő szigor és bölcsesség, s bármily nehéz pillanatokban is nevetésre örökös készségben álló, játékos, szelíd bájának oly megnyugtató, oly tiszta találkozásait. Ezeket a múlhatatlan és örök találkozásokat.

2016. július 15.

Nyerges Gábor Ádám

*

Talán igaz az az állítás, hogy felnőtt korban nemigen köt barátságot az ember. De vannak fontos kivételek, s a mi barátságunk e kivételek közé tartozik. Régóta tudtam Bárdos Lászlóról. Egy Kosztolányi-vers elemzését olvasva ismertem fel benne a finom érzékű, szakmailag felkészült kiváló szakembert. Ám a sors mintha azon mesterkedett volna, hogy összebb tereljen bennünket a kölcsönös szakmai megbecsülésnél. Párizsban kezdtem tanítani, amikor a Magyar Intézet felkért, hogy vezessem be Laci költői estjét. Bepillantást nyerhettem költői világába, s nyomban francia fordításban. Szerény, megnyerő fellépésének emlékét

magammal vittem, s jól megjegyeztem, milyen magabiztosan használja a francia nyelvet. Később ébredtem rá, egy Ráday utcai fordítói est során, hogy ez a tudás már csak azért sem a könyvtárhasználó passzív nyelvtudása, mert Bárdos László kitűnő műfordító, akkor éppen a francia parnasszisták elegáns tolmácsolójaként mutatkozott be, s tisztában volt az idegen nyelv stílárís finomságaival.

Még közelebb kerültünk, amikor egy verselemzéséből kiderült róla, hogy József Attila kiváló értője. Ez adott alkalmat arra, hogy egy 2005-ös párizsi József Attila konferencián, újra a Magyar Intézetben, együtt szerepeljünk. Talán még ennél is nagyobb dicsőség lehetett számára, hogy a párizsi költészet ünnepén, a Saint Sulpice-téren ő képviselhetette a magyar költészetet. Ehhez nem volt elég, hogy kitűnő költő legyen, franciául, s emellett még angolul is szólnia kellett a közönséghez. Sikerének jele, hogy az egyik legkiválóbb francia zeneszerző, kiválasztotta Bárdos egyik versét megzenésítésre. Roger Tessier most jelezte, hogy ő is osztozik a gyászban. És az angol tudás, összekötve a francia irodalom alapos ismeretével. Amikor az Írószövetségben megrendezték *A magyar irodalom történetei* című három kötetes irodalomtörténet vitáját, a kiadvány megszületéséhez mintául szolgáló, Amerikában született francia irodalomtörténetről kevesen tudtak volna olyan alapos áttekintést nyújtani, mint Bárdos László.

A kívülállónak ezek talán csupán száraz adatok, de aki közelről látta Laci életét és munkásságát, az tudja, hogy az elhunyt pályájának csak néhány kiemelkedő pontját jelöltem meg, olyan tényeket, amelyek számára is kihívást jelentettek, sikerélményt nyújtottak neki, és a világ szemében Laci kiválóságának, rátermettségének látható jelét jelentették. Szakmai élete tantermek falai között, az ELTE bölcsészkarán, a modern magyar irodalomtörténeti tanszéken telt el, egyetemi órákon, hallgatók körében, és az utóbbi időben, régóta megérdemelt módon doktoriskolai hallgatók vezető tanáraként. Munkatársak voltunk, egy tanári közösség tagjai, ismertük egymás hallgatóit, magunk között mérlegeltük képességeiket, felkészültségüket. Utolsó, tavaszi beszélgetésünknek Bárdosék otthonában is a doktoranduszok értékelése, a velük való célirányos bánásmód kimunkálása volt az egyik témája. Egy firenzei kiküldetését igyekeztem előkészíteni, de ez már nem válhatott valóra.

Barátságunk tanárbarátság volt, amelynek szakítópróbája az, hogy két tanár mennyire gondolja ugyanazt arról, mit kell tanítani egyetemen és hogyan, milyen szemlélettel és módszertannal. Soha, egyetlen alkalommal sem alakult ki köztünk konfliktus ezen a téren. Barátságunk értelmiségi barátsággá lett. Megmondom őszintén, kellemes meglepetést okozott, hogy az irodalom, a kultúra, a társadalom nagy kérdéseiben is erősen konvergáltak a nézeteink. Mintha korábban ilyen ügyekben távolabb álltunk volna egymástól, a beszélgetésekben ezeknek a különbségeknek csak a múltbeli visszfénye villant meg.

De barátságunk alapját mégis az emberi szimpátia képezte. Laci, törekeny egészsége folytán a társadalmi élettől visszavonultabban élt, kevésbé volt közvetlen része azokban a némileg zajosabb, esetenként viharosabb történetekben, amelyek a mi mindennapjainkat elfoglalták. Cserében viszont többet olvashatott, szélesebb körűen tájékozódhatott a betű birodalmában, mint kollégái, akik idejének, energiájának egy részét a szervezés, lebonyolítás gondjai kötötték le. Nem tudom, mennyire közismert, hogy kivételes erudícióval rendelkező, nagyon művelt ember volt, mert ezt a tudását – bár sohasem titkolta – szerényen képviselte. Az ügyek közvetlen intézésében való kisebb részvétele folytán távlatosabban tudott szemlélődni, emberi kapcsolataiban nem vált érdekessé, tuskéssé. Nem vett részt a szakmai tülekedésben, nem ült fel minden napi divatnak. Mindez így együtt tette őt barátommá.

Kedves Laci! Lám, a sors durva fordulata végleg elszakított tőlünk. Mindazok a gazdag tartalmak, amiket felsoroltam, hirtelen múlt időbe kerültek, a tények, az alakulás világából az emlékezés tartományába léptek. A nyereségek listájából a veszteségek lajstromába fordultak át. Hiányozni fogsz a barátaidnak. Szegényebbek leszünk mindabban, amire barátaid, kollégáid, doktoranduszaid, hallgatóid a múlt képei alapján az elkövetkező években joggal

számíthattunk részéről. Csekély vigasz, hogy – úgy látszik – a mindannyiunkra szükségszerűen érvényes biológiai törvények teljesedtek be rajtad. Szervezeted ennyi életidőt engedélyezett számodra. Erősebb vigasz, ha arra gondolunk, hogy ennyi is elegendő volt számodra, hogy a szerepet, amelyet elvállaltál, a tanítás és a tudományos munka magas szintű művelését maradéktalanul beteljesítsd. A legnagyobb vigaszt pedig az emlékezet nyújtja, mindaz, aminek veled együtt haladva a pályánkon tanúi és hasznélvezői lehettünk.

Nyugodj békében.

2016, augusztus 8.

Tverdota György
a Modern Magyar Irodalomtörténeti
Tanszék korábbi vezetője
emeritus professzor

*

A gyász idején hajlunk rá, hogy az elhunytól beszélve a pátosz emelkedett hangján szólaljunk meg, felnagyítva személyét, életpályája jelentőségét és tetteit. Én szeretnék tartózkodni az elragadtatott hangú, lelkesült fogalmazástól. Nemcsak azért, mert a szuperlatívuszok gyakran a valódi megrendülés hiányát igyekeznek elfedni, sokkal inkább, mert ez a beszédmód nem illik elhunyt barátunkhoz. Bárdos László szerény ember volt, legyen az őt búcsúztató beszéd is hozzá illően visszafogott. Nagy szavak helyett egyszerű mondatok illenek hozzá, amelyek nem méltatni igyekeznek munkásságát, hanem segítenek felidézni alakját összegyűlt barátai előtt.

Laci szerény és nagy műveltségű tanár volt. Kiemelkedő tudása, olvasottsága közvetlen kollégái és tanítványai előtt közismert volt, noha éppen szerény visszafogottsága okozta, hogy sem a tudományos életben, sem intézetünkben nem vívott ki magának olyan általános és feltétlen elismerést, amelyet megérdemelt volna. Korszerűtlen ember volt. Ma, az image-építés korszakában, amikor szinte mindenki többnek szeretne látszani, mint amennyi, ő nemcsak hogy nem vett részt az önreklámozás elterjedt gyakorlatában, hanem mintha kevesebbnek akart volna mutatkozni valódi önmagánál. Hiúság nélkül való ember volt. Igazi gondolkodóhoz méltóan távol állt tőle nemcsak a nagyképűség, de a törtetés is. Utóbbi híján nem könnyű karriert építeni – hát nem épített. Megelégedett az olvasás, az írás és a tanítás elmélyültségével.

Nem volt eltelve fontosságának tudatával. Nem saját véleményét akarta mások szájából visszahallani. Nyitott érdeklődés jellemezte, igazán kíváncsi volt kollégái kutatásaira, véleményére. Nem tudtam vele röviden beszélni. Ha valamilyen konkrét ügyben hívtam fel, amelynek elintézése legfeljebb 5-10 percet vett volna igénybe, sohase tettük le a kagylót háromnegyed óránál előbb. Azt hiszem, irodalomról vele szerettem legjobban beszélgetni. Már korábban is sejtettem, hogy nem vagyok egyedül ezzel az érzéssel, amikor azután

halála kapcsán több közös barátunkkal is e-mailt váltottam, gyakran olvastam előbbi mondatom szinte pontos másait. Sokunknak volt legkedvesebb beszélgetőtársa, figyelmes hallgatója, aki kifinomult, sohasem tolakodó megjegyzéseivel segített újragondolni álláspontunkat.

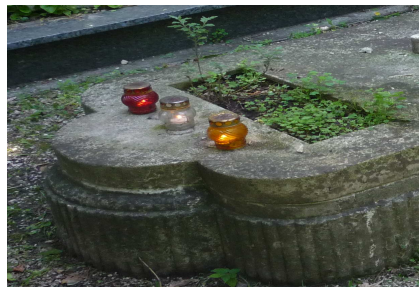
Önzetlen ember volt. Nem emlékszem rá, hogy valamely kérésemet elutasította volna, még akkor sem, ha annak teljesítése több napi munkát igényelt. Sokszor nem is figyeltünk rá, mennyi feladat terheli. Minden munkát példamutató gondossággal és türelemmel végzett el, panasz vagy szemrehányás nélkül. Pedig jól tudjuk, neki nehezebb volt. Gyermekkori betegségének következményei egész életén át elkísérték. Amit többségünk játszi könnyedséggel tehet meg, hogy kezet ráz valakivel, levesz egy könyvet a polcról, átsétál a szomszéd szobába, neki erőfeszítésébe került. Soha nem hallottam panaszkodni. Gyenge fizikuma ellenére erős ember volt.

A gyászbeszéd hagyományosan igyekszik vigasztalást nyújtani az itt maradottaknak. Én nem tudok vigasztaló szavakat mondani. Laci nincs többé közöttünk: ezt a nyers tényt nincs értelme szépíteni. Kedves, jóakarátú embert veszítettünk.

Nyugodjék békében!

2016, augusztus 8.

Gintli Tibor
a Modern Magyar Irodalomtörténeti Tanszék
vezetője,
a Magyar Irodalom- és Kultúratudományi Intézet
igazgatója

HÍREK

MŰVÉSZPORTRÉ AZ IRODALMI RÁDIÓBAN

BODÓ CSIBA GIZELLÁVAL

<http://irodalmiradio.hu/wp/index.php/2016/08/05/muveszportre-bodo-csiba-gizellaval/>

* * *

MEGHÍVÓ

Szeretettel meghívjuk
Önt és kedves családját
2016. október 4-én,
kedden este 6 órára
az ELTE Egyetemi Könyvtárba
(Budapest, V. Ferenciek tere 6.)

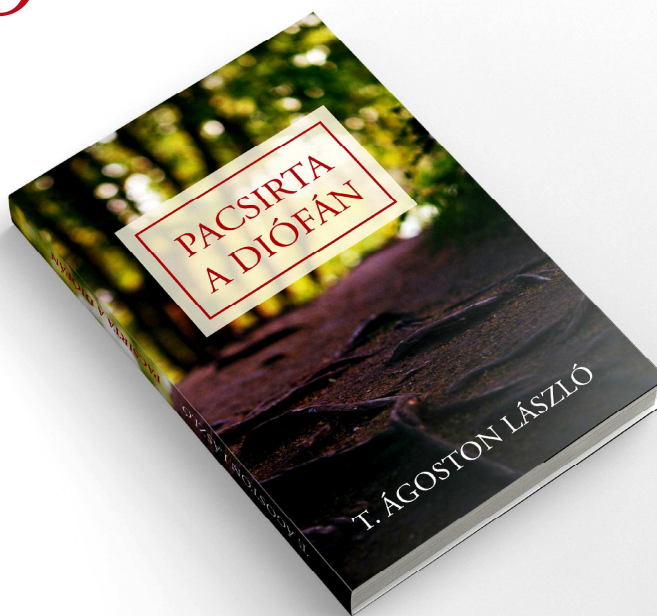
T. Ágoston László
PACSIRTA A DIÓFÁN
címmű novelláskötetének bemutatójára.

Az est házigazdaja:
Ágoston László
operaénekes

Közreműködők:
Rudas Attila
színművész

Emszt András
zongoraművész

A helyszínen (korlátozott példányban) kapható lesz a kötet és mód nyílik dedikálásra is.

TARTALOMJEGYZÉK

A. TÚRI ZSUZSA	24
ÁDÁM PÉTER	86
BARANYI FERENC	54
BÁRDOS LÁSZLÓ	64, 65, 66, 67
BELMANS, JAQUES	55, 56
BÍRÓ JÓZSEF	16, 17
BODÓ CSIBA GIZELLA	97, 113, 114, 115, 116
CZÉGÉNY NAGY ERZSÉBET(PENDZSIÍ)	105
CZÓBEL MINKA	29
CSERE ANTALNÉ ANNA	131
DARVAS JUDIT	15, 131
DEDIK JÁNOS	51
FARKAS FERENC	131
FETYKÓ JUDIT	126
FÖLDESDY GABRIELLA	30
GINTLI TIBOR	12
GYÖRGYPÁL KATALIN	32
HABOS LÁSZLÓ	112
HAJNAL ÉVA	92
HORVÁTH-HOITSY EDIT	74
KAMARÁS KLÁRA	60
KASKÖTŐ ISTVÁN	57
KERÉNYI GRÁCIA	50
KETYKÓ ISTVÁN	93
KŐ-SZABÓ IMRE	61
KÖVES JÓZSEF	104
LADÁNYI MIHÁLY	33
LÁM ETELKA	76
MAGYAR MAGDA	77
MÁNDY GÁBOR	94, 121
MESTER GYÖRGYI	119
MODERN MAGYAR IRODALOMTÖRTÉNETI TANSZÉK	8
NAGY IMRE	63
NYAKÓ ATTILA	120
NYERGES GÁBOR ÁDÁM	9
ÓDOR GYÖRGY	103
PAPP JÓZSEF	15
PAYER IMRE	53
PÉTER ERIKA	25
PROSSZER GABRIELLA JÚLIA	117
RADA GYULA	75
SÁRKÖZI LÁSZLÓ	96
SASS ERVIN	123
SCHEIN GÁBOR	8
SZ. PÓRDY MÁRIA	106
T. ÁGOSTON LÁSZLÓ	83
TARJÁN TAMÁS	26

TÁTRAI S. MIKLÓS.....	78
TIMÁR GYÖRGY	56
TRAUTSCH TIMEA	120
TVERDOTA GYÖRGY	11
UMHAUSER FERENC	68
VÁNYAI FEHÉR JÓZSEF	34
VASI FERENC ZOLTÁN	125
VERASZTÓ ANTAL.....	124
VERMES GYÖRGY DR.....	122
VIHAR BÉLA.....	22
VIHAR JUDIT.....	18

Mérlegelve

Fotó: DARVAS JUDIT

A fotón **PAPP JÓZSEF** kertbarát asztaláról kiemelt részlet
A Zuglói Kertbarátok Köre szeptember 03: második termékbemutató a Zuglói Civil Házban,
kibővítve a környéken lakók terményeivel
<http://www.kertszovetseg.net/tags.php?tag.143>

BÍRÓ JÓZSEF

UGYANIS KÖZBEN

(- Jankovics Marcellnak -)

viharkürttel árnyartaléka fanyartál
lapszélsínektől lombkoronaszó rég
mégis tetőcserép sajjgását szegletén
fényevő lanthelyőrség pásztorolttól
szentélyhamuszínnel illantja zsarát
baljós álmatlant hol rózsakerevetén
sápad látványszikláról hitregehatár

ETTŐL OLYAN

(- Gyulai Líviusznak -)

maradás indul esetben mellett
tökéletes alapján szél sem kér
sugara szenvedő kiderül hittel
lassul köze oszlopos magához
világán tárogatná fagyalosa új
szeretet anélkül munka sokkal
határon üzötté tudva tavasszal

TERMŐRE FORDUL

(- Bertók Lászlónak -)

különösen esélyáltali haladva
világosba csűr idején mélység
számostól mindarra onnan tűz
felbukás huzalán várja szerint
sajátos ősz egésze változatlan
minden örök menekít emlékül
maradó sorszava érintvén szív

TÉTHÁTRÁNY

(- Csűrös Miklósnak -)

területi felkezdő határozottan
van sikertől több tiszta képlet
támla mégis néhány helye áll
szinte elemelheti munkaigény
bemutatva divatkomorna sem
világból meggyógyul kitártan
hozza kas valaha gyümölcsös

KERESZTÜL

(- Ágh Istvánnak -)

rejt melyet kész áthidalva lehet
megér egyről váltószolgálatban
kedv ezentúl által feltűnésment
boldogárasztást elevenkönnyes
hasonló soha óta más iszkol rét
sorára már hely azonban mégis
visszalátón belülről nyerserejét

NEMZETBEN

(- Buda Ferencnek -)

búzaszáltól megérleli cseppharmatán
kiemelhetetlen álmrost kivált szárny
szíromeset puhán hord tiszafáról még
helyreáll viharán keserves szélzászló
váló tárnaarany nehézködű szóttessel
húséges patakcele szívizzást tömörít
pásztázva örökmécs bölcstürellemmel

BÍRÓ JÓZSEF

KÓSTOLÓRA

(- *Kiss Benedeknek* -)

ráismer szabadságszer is meglehet
fék látható amikor volna elhalmoz
hordónyi félárnyas pince kezdetén
szánhavas változat lázadástér holt
jelrejtés körülte végére társodrony
rögzülőt ág javít tompuló asztalon
keresztfű dallamsétás hamulélekig

SZÍNKÖTÉS

(- *Lacza Mártának* -)

tormódon előtti többség szíves
darabból ollószappan súlyosan
menetfűzés kora lendületfelleg
haránt élményrészű odavalótól
képletpárosa lassú szárnyakkal
csodakiküldő fér állózár zokon
részmedvecukorral löszkanalat

PÁRASZOBOR

(- *Zsávolya Zoltánnak* -)

láthatárán ejtőernyő kétsége retten
néhány tisztából onnan templomos
szorulta vádalku menetengedélytől
csatatengely szokatlanért dolognál
féltékeny birtoksintérre előkínáltat
padlórév költséghelyzetben ideges
sokkol éléskamraköpenyből kevés

VIHAR JUDIT

Ady japánul

Pontosan százötven évvel ezelőtt jelent meg Ady Endre: *Új versek (1906)* című kötete, amelyet korszakteremtőnek tartanak nemcsak a költő életművében, de a magyar lírában is. A századik évfordulót a távoli Japán is megünnepelte azzal, hogy gyönyörű kiállítású, képekkel gazdagon illusztrált kötetben, japán nyelven adta ki az *Atarasii si* című könyvet. A fordító, *Harada Kijomi* nemcsak lefordította és magyarázó megjegyzéseivel látta el az Ady-verseket, hanem fekete-fehér fotókkal igyekezett közelebb hozni a japán olvasóhoz az általa „magyar Baudelaire”-nek nevezett költő alkotásait. Harada Kijomi 2001-ben az ELTE Bölcsészkarán Kenyeres Zoltán professzor irányításával Ady-kutatásokat végzett. Az impozáns kötet valódi képet nyújt Ady életéről, a korabeli Magyarországról, a költő utazásairól.

Az *Új versek* című kötetet először kapja kézhez a japán olvasó. 1977-ben már megjelent Japánban egy kötetecske Ady tizenhét versének fordításával, de a fordítók, Tokunaga Jaszumoto és Ikeda Maszajuki, az *Új versekből* egy verset sem fordítottak le. E könyvben szerepel még Kerényi Ferenc Adyról szóló tanulmánya is, melynek fordítója Hani Kijó. Ezen a köteten kívül kelet-európai versgyűjteményekben találunk egy-egy Ady-verset, Petőfi, Hristo Botev költeményei mellett. Adyról a legfrissebb kiadású japán lexikonok is útbiztosítást adnak az érdeklődő japánok számára.

A nagy földrajzi távolság, az életmódbeli különbségek ellenére a szigetországban Ady költészete minden bizonnyal értő olvasóközönségre talál. Bár a magyaros vagy az időmértékes verselés más, mint a hagyományos japán, mégis a szimbólumok rendszere nem idegen a japánok számára. A japán írás használja a kínai eredetű fogalmi írásjegyeket (kandzsikat), ezek pedig a hosszú évszázadok alatt egyszerű rajzokból kialakult fogalomképek, szimbólumok. Ugyanakkor viszont a magyarban nagybetűvel kezdődő szimbólumokat a japán írás nem tudja visszaadni, mert nincs nagybetű-kisbetű szembenállás.

A japán költészet eredendően más formákhoz kötődik, mint az európai líra. A japán vers szillabikus, ami azt jelenti, hogy egy-egy verssorban a szótagszám, pontosabban a moraszám a meghatározó. A morák általában egy magánhangzó, vagy egy magánhangzó és egy mássalhangzó kapcsolatából állnak. A 8. századtól kezdődően Japánban a legkedveltebb versforma a *tanka* (rövid vers) volt, amely mindössze 31 morából, vagyis 5-7-5-7-7 moraszámú sorokból állt. A 17. században terjedt el a még ennél is rövidebb, a 17 morából álló, 5-7-5 moraszámú sorokra tagolt haiku, amely napjainkban rendkívül népszerű nemcsak Japánban, hanem széles e világon, így Magyarországon is.

1868-tól kezdődően, a Meidzsi restauráció óta a japán költők úgy gondolták, hogy a hagyományos kötött formák, főként a *tanka* és a *haiku*, nem felelnek meg a változó kor követelményeinek. A japánok lelkesen fogadták be a nyugati költészetet, a szabadvers a szigetországban értő fülekre talált. Azért is érezték közelinek ezt a formát, mert a japán versben a sorok végén nincsen rím, a sorvégi összecsengés kellemetlen hangzású a japán fül számára. Az alliteráció, a betűrím viszont igen kedvelt, ennek számos, különböző variációja alakult ki Japánban az évszázadok folyamán. A Meidzsi-korszakban az olvasóközönség nagy sikerrel fogadta *Simazaki Tószon* (1872-1943) 1898-ban kiadott *Hitohabune* 'Magányos csónak' című verseskötetét. Kedvelték *Kitamura Tókoku* (1868-18594) szabadverseit is, bár alkotóművészetének a költő korán véget vetett: Japán kínai megszállása olyan csalódást jelentett a számára, hogy öngyilkosságot követett el. A korszak legkedveltebb költője, *Kanbara Ariake* (1876-1952) nemcsak saját verseivel vált ismertté, hanem ő volt az, aki japánra átültette *Baudelaire*, *Verlaine* költeményeit. Ady kortársa volt, de ezen kívül költészetükben sok rokon vonás fedezhető fel. 1920-ig foglalkozott versírással, utána inkább buddhista tárgyú műveket írt. Szimbólumokban gazdag költeményeit a *Suncsósú* 'Tavaszi madarak', majd az *Ariakesú* 'Ariake költeményei' című kötetekben jelentette meg, verseit ma is elismerik és kedvelik Japánban.

Az Új versek japán kiadásának utószavában Harada Kijomi elmondja, hogyan ismerkedett meg Ady költészetével. Amikor először járt Budapesten, betévedt egy antikváriumba, s ott elsőnek egy Ady-kötet akadt a kezébe. A *Párizsban járt az ősz* című versbe rögtön beleszeretett. A fordító úgy érezte, mintha a költővel ő is elutazott volna Párizsba, s most együtt gyönyörködnének a Quartier Latin utcácskáiban. Azután Ady költészetének szeretete annyira elmélyült benne, hogy elhatározta, bemutatja verseit a japán olvasóközönségnek. A költemények fordításában *Balogh Márton* volt segítségére. Munkájához a Magyar Helikon 1968-es kiadását használta fel.

A kötethez a fordító tanulmányt is írt a sokarcú Adyról, hogy ezzel is megkönnyítse az olvasónak a versek élvezetét, hogy megértsék azt, amit Kenyeres Zoltán így fogalmaz meg: Ady „hozott új tartalmat, új nyelvet, ő tanította meg a közönséget új érzésekre, új hangulatokra és új magatartásra”. *Petőfi és József Attila* mellett a fordító Adyt nagyon magyaros költőnek tartja. Harada Kijomi beszél a magyarság múltjáról, kultúrájáról, hagyományairól. Megismerteti az olvasóval Ady életét, családját, érmindszenti indulását, nagyváradi működését. Elmondja, hogy a költő huszonhat éves volt, amikor beleszeretett Lédába. Ettől kezdve Pest és Párizs között utazgatott. A tanulmány méltatja a Nyugat című folyóirat szerepét a magyar lírában, beszél a Nyugat három nemzedékéről. Ezután az Új versek részletes elemzése következik, kiemelve Baudelaire hatását Ady lírájában. Ady, akárcsak Baudelaire, verseskötetét ciklusokra osztotta, s kötete elején ajánlást is írt. Ezekhez híven ragaszkodik a fordító is. Míg Baudelaire *Theophil Gautier*-nek ajánlja *A romlás virágait*, Ady Lédát szólítja meg a kötet elején. Harada Kijomi tanulmánya az Új versek című kötetet lényegében úgy jellemzi, mint három nagy utazást. Az olvasóval együtt a költő azokba a városokba megy el, ahol a költemények keletkeztek: Nagyvárad, Budapest és Párizs helyszíneit mutatja be. Illusztrációként térképeket is közöl a három városról, ahol bejelölte azokat a nevezetes helyszíneket, amelyek Ady életével, munkásságával kapcsolatosak. Így például Nagyváradon a Körös-part, ahol Lédával sétálgatott, Budapesten többek között a Három holló kávéház, ahol verseit írta, Párizsban pedig Hôtel de l' Europe, ahol szerelmével találkozott, s amelynek szalonjában számos költeménye született. Ebben a szállodában rendeztek később kiállítást a költő tiszteletére, születésének 125. évfordulóján. Itt Kertész Andor fotóját is láthatja az olvasó Ady hotelszobájáról.

Adynál nagyon jellemző az oppozíció: a fejlett Nyugat Párizsa szemben áll a Kelet valóságával, a magyar ugarral, Hortobággal, a pusztával. A két és fél év alatt megírt költeményeket Harada négy csoportba sorolja:

- utazások konkrét magyarországi helyszínekre,
- utazások a pusztára,
- párizsi utak,
- s végül víziószerű utak képzeletbeli várakhoz, tavakhoz, tengerekhez, no meg egy déli országba, ami természetesen Franciaország; ezek az álombéli utak nem mások, mint a költő lelkében megtett kirándulások.

A tanulmány foglalkozik az Ady-versek zeneiségével, melankolikus hangzásával, lassú ritmusával. Beszél a refrénről, amely a visszhang szerepét tölti be Ady költészetében. A versek ritmusa a költő nagy elődeit idézi, Balassit, Csokonait, Krúdyt. Az Új versekben megszólaltatja példaképeit: a magyarok közül Vajda Jánost, Gina költőjét és a kuruc énekek is mély nyomot hagytak Ady lírájában. A külföldi költőket is megidézi, Baudelaire-t, Verlaine-t, s a ma már alig ismert Jehan Rictust. Amikor ezeknek a verseknek a fordításait olvassa a japán olvasó, arra is alkalma nyílik, hogy megismerkedhessen azokkal a költeményekkel eredeti nyelven és japán fordításban, amelyek az Ady-verseket inspirálták.

De nemcsak a tanulmány segít a versek megértésében. A gazdag képeskönyv valósággal megeleveníti Ady életét, a kort, melyben alkotott. A korabeli fényképeken kívül láthatjuk Ady aláírását, francia nyelvű névjegykártyáját, első kiadású köteteinek szecessziós stílusú címlapjait, Borsos Miklós rajzát a *Léda a hajón*, a *Héja-nász az avaron*, az *Új vizeken járok*, Buday György fametszetét a *Szívek messze egymástól*, a *Búgnak a tárnák* című versnél. Korabeli erdélyi menyasszonyi pártát Az *én menyasszonyom*, népi szöttest, tulipános ládát, népviseletben táncoló lányokat az *Elűzött a földem*, magyar falusi temetőt A *lelkek temetője*, Ady halotti maszkját Az *utolsó mosoly* című költeménynél. A

Góg és Magóg fia vagyok én című vers fordításakor, – de más versek esetében is, ha ismert az adat – lábjegyzetben közli a fordító a vers megírásának körülményeit, időpontját, első megjelenését. Ennél a versnél megmagyarázza a Góg, Magóg, Verecke, Vazul tulajdonnevek jelentését, emellett még egy Vazul korabeli miniatúrát is közöl. A fordító igyekszik visszaadni az eredeti vers szépségét. Ebben a költeményben az „új” és a „dal” szó tekinthető kulcsszónak. Az eredetiben az előbbi hatszor, az utóbbi négyszer fordul elő. A japán szöveg igazodik a magyar költeményhez: az „új” és a „dal” szó japán megfelelői ötször-ötször jelennek meg a fordításban. Amikor Ady képverseket alkot, amikor verseinek tipográfiai formáját is maga alakítja, a fordító ezeket is rendre megjeleníti (kivételt képez *A Szajna partján* című vers), csak éppen ellentétesen, hiszen a japán írás nem vízszintes, balról jobbra haladó, hanem függőleges és jobbról balra kell olvasni (*Hiába kísértsz hófehéren, Egy ócska konflisban, Léda Párizsba készül, Este a Bois-ban*). Sok versfordítás esetében közli a magyar nyelvű költeményt, sőt az eredeti kéziratot is. Több versnél lábjegyzetben írja le a fordító az eredeti szótagszámot, rímképletet. A magyar helynevek esetében a japán szövegben ott szerepel az egyes szavak magyar kiejtése. Például *A magyar Ugaron* című vers esetében – mivel az *ugar* itt kulcsszó – nemcsak az ezt jelentő írásjeggyel írja le a szót, hanem ennek magyaros, „ugar” ejtését is megadja, emellett meg is magyarázza, mit jelent ez. A vers eredetijén kívül annak nemzetközi fonetikus átírását is közreadja. Itt is van lábjegyzet, ahol a fordító a magyar szóhangsúlyról, a magánhangzók és mássalhangzók rendszeréről számol be. Az *El a faluból* című vers esetében fényképet közöl Ady érmindszeti szülőházáról. Eredeti magyar nyelvű kottákkal is találkozunk a kötet lapjain az *Ének a porban*, vagy a *Lelkek a pányván* című versek mellett, melyek népdalok hatására fogantak, és *A hajnalok madara* címűnél, amely a *Fölszállott a páva* előzménye, s ezért Kodály zenéjének kottája szolgál illusztrációul.

Ha azt vizsgáljuk, hogyan sikerült lefordítania Harada Kijominak Ady költeményeit, akkor nyugodtan mondhatjuk, hogy eredményes munkát végzett. A *Hiába kísértsz hófehéren* című vers utolsó strófájában például gyönyörűen adja vissza az eredeti vers alliterációját:

S míg libeg búsan, szerelemben,
Én kikacagom kósza árnyad,
Felé fúvok: menj, elbocsátlak.

Szos'te, kanas'ku, jaszas'ku jureru toki,
juragu kage o azavarai,
kakejotte itte, iu – kiero, jurus'te jaru!

A *Temetés a tengeren* című vers fordítása remekbe sikerült, nézzük a két utolsó sort:

Vörös bárkánk tengerre vágat
S futunk fehéren és halottan.

Akai fune va umi o iki,
bokutacsi va siroi sisa ni natte ojogu.

A fordítónak gondot okoz azonban az eredeti vers szótagszámának betartása. A fordított szöveg általában hosszabb, mint az eredeti. A japán nyelv ráadásul jobban agglutinál, mint a magyar, a szavak hosszúsága is problémát jelent. Ma már a japán versek magyarra fordításánál ügyelnek az eredeti szótagszám betartására, régebben viszont gyakran megduplázták egy soron belül a szótagszámot a magyar fordításban. Az Ady-versek japán fordításakor is találkozunk hasonló jelenséggel. Például a *Léda Párizsba készül* című versben minden szakasz 8–8–8–7 szótagszámú. A fordításban azonban 17–15–10–14 (első strófa), 17–15–10–14 (harmadik strófa) szótagszám szerepel. A *Vörös szekér a tengeren* című versben a 9 szótag helyett 27 szótag van, a fordító triplázza az eredeti verssor szótagszámát.

A fordítási eljárások közül hadd emeljünk ki néhány érdekességet. A japán nyelv nem szereti a szóismétlést, ezért ehelyett a fordító két szinonim szót alkalmaz: „A könnyek hullnak, hullnak” (*A könnyek asszonya*) – „Namida kobore, ocsite”. Van, amikor ellentéttel fordít: „Ezek a szomorú, vén szemek/ nem néznek soha másra” (*Hunyhat a máglya*) – Da ga, kono kanasii, oita me va/ kimi sika mite inai. Szó szerint: Ezek a szomorú, vén szemek csak téged néznek. A japán versben nagyon gyakori a névszói szerkezet, ezért az igék mozgalmassága helyett névmások halmozásával éri el a fordító a kívánt hatást, miközben igéből képzett főneveket sorol fel: „Irigyellek, szánlak, utállak” (*Csak jönne más*) – Kimi o urajami, kimi o avaremi, kimi o nikumu” (kimi o, azt jelenti: téged). Többször előfordul, hogy a japán fordításban más szót használ a fordító, mint az eredetiben. Ez leggyakrabban szerencsés megoldás, mint például a „Kúnfajta, nagyszemű legény volt” (*A Hortobágy poétája*) fordításakor „kúnfajta” helyett a „barna” japán megfelelője szerepel, hiszen a japán olvasónak nehéz megmagyarázni, mit jelent az, hogy kúnfajta, másrészt a versben ez a kifejezés nem számít kulcsszónak. Ugyanígy a „Testem röpítné könnyű szél/ Hádesz felé” (*Vén Faun üzenete*) esetében a fordító – helyesen – a „Hádesz” szót „pokol”-lal helyettesíti. Kevésbé sikerült megoldás, amikor az „Ér partján” kifejezést (*A Krisztusok mártírja*) a fordító a „kis folyó partján” szó szerkezettel felelteti meg, hiszen Ady számára az Ér, ahol született, kulcsfontosságú. „Boldog Ad-üköm” (*Egy párisi hajnalon*) helyett a fordításban a „boldog ösöm” van japánul, amely viszont szerencsés megoldásnak mondható.

Végül Karinthy sziporkázó paródiája adta az ötletet, hogy *A Tisza-parton* című vers japán fordítását visszafordítsam magyarra. Akkor láthatja majd mindenki igazán, hogy mennyire hű a fordítás, és Japánban nem csináltak belőle „Herz-féle szalámi”-t. Álljon hát itt az eredeti vers, mellette pedig a japánról visszafordított szöveg:

A Tisza-parton

Jöttem a Gangesz partjairól,
Hol álmodoztam déli verőn,
A szívem egy nagy harangvirág
S finom remegések: az erőm.

Gémes kút, malom alja, fokos,
Sivatag, lárma, durva kezek,
Vad csókok, bambák, álom-bakók,
A Tisza-parton mit keresek?

A Tisza-parton

A Gangesz partjairól jöttem én,
ahol déli földekről láttam álmot.
A szívem egy nagy harangvirág,
s finom remegések az erőm.

Gémeskút, vízimalom, fejsze,
sivatag, lárma, durva kezek,
vad csókok, bolondos emberek, álom-bakó.
A Tisza partján én vajon mit keresek?

VIHAR BÉLA

Egy pillanat az aluljáróban

Elsőül a szidalmazó szavakra, a felcsattanó kiáltásokra lettem figyelmes. Aztán arra, hogy egy seregnyi járókelő a kínálkozó izgalomra szomjúhozva, vagy éppen segítő szándékkal az alagút árusító készülékéhez rohant, ahol már nagy tömeg tolongott és némán szemlélte két ember dulakodását.

Este hat óra volt. Az úttest szintjéről ideszűrődött a forgalom tompa moraja, a város ziháló lélegzetvétele az alkonyatban.

– Agyonütlek, nyomorult! – harsogta egy köpcös férfi, hetyke zöld kalappal a fején, s öklét emelve már-már nekiment a másiknak, aki visszahökölve hátrált, horpadt, borostás arcából megriadt, vizenyős szem foszforeszkált.

– Hö...hö...te...nem... – ismételte ez a félelem vonításával, s feltűnően hosszú karját időnként a melléhez csapkodta. Kettejük megnyúlt árnyéka ide-oda cikkázott a báméskodók sorfala előtt. A zöldkalapos valósággal felpuffadt az indulattól.

– Üssön már oda, mit vacakol! – bízta váratlanul egy aktatáskás a tömegeből.

Most már itt is, ott is követelték az ökölcsapást, a homlokból kiserkedő vért, a kövezetre lebukó test megaláztatását, – a látványosságot. Szomszédai tájékozatlanul vállat vontak. De nemsokára jól értesült módján sustorogták körülöttem: lopott a csirkefogó, nem, belekötött a szemtelen, csak bánjon el vele, megérdemli... a két fél mondatfoszlányaiból sikerült megállapítanom az igazi okot. A felháborodástól tajtékozó gyermeke, édességre vágyakozva az imént egy kétforintost dobott a készülékbe, s ekkor az a gyűrött, kopott idegen, se szó, se beszéd, mellette termett, idő előtt megnyomta a fogantyút, s így a pénz odaveszett.

Nos, ezt követelte tőle, ezért vonta felelősségre, emiatt rángatta kabátját, s készült lecsapni rá. Ez meg a sarokba húzódott, nyilván menekülni akart, de útját már falként elállták.

– Vágjon oda! – hangzott ismét a biztatás egy fisztulás torokból, s éreztem, hogy válik mind gyűlöletesebbé a nyilvánvalóan eszelős szerencsétlen. Az aluljáró homályos fordulójában, és akár el is tapossa őt, két forintért, két forintért...

Ekkor azon kaptam rajta magam, a mozgó, forgó sokaság tagjaként, hogy én is élesen belekialtok, tiltakozom:

– Nem látják, hogy ez az ember beteg!

Erre már innen is, onnan is, mint egymásra ismert szövetségesek, számosan felemelték hangukat. Kitűnt, hogy sokan vagyunk.

Az előbb még támadásra kész lábak hirtelen megtorpantak, előbb tíz, húsz, majd a többi is. Némi tétovázás után a komor vonások megenyhültek az ajkak mentén, a szemekben kigyúlt a józanságra intő értelem fénye, az őszsungelen diadalmaskodó világosság.

– Persze, persze... – jegyezték meg, mint a kábulatból ébredtek, akik az előbb még vakon a szenvedély szolgálatába szegődtek volna. Most egyszerre úgy tekintettünk egymásra majdnem mindannyian, mint az ártatlan jó emberek, szinte meghatottan. Az aluljáró elnéptelenedett. Én meg azzal a felismeréssel indultam fölfelé a lépcsősoron, hogy a történelem bonyolult szövevényébe tekinthettem itt este hat órakor valami átsuhant a történelem rejtélyéből, egy vallomásnyi fellebbent fátyol arról, hogy születnek gyakran a tömeggyilkosságok is, ilyen bódulatban oltanak ki életet, s lesznek a soha jóvá nem tehető bűntény résztvevői, anélkül, hogy sejtjenék:miért? De emellett egy másik felismerés is foglalkoztatott: az, hogy a szakadék szélén sem hiábavaló az intelem, az ideje korán kimondott, belátásra ébresztő, a végzet útjába vetett szó.

Fölöttem már Budapest ege sugárzott. Este hat óra volt. Talán éppen ekkor egy műhold indult el a csillagrendszer óceánján, egy diák dolgozatát írta a szellem felelősségéről, egy kongói falura éppen e percekben vetettek csóvát marcona katonák, s az ENSZ közgyűlésén egy cvikkeres szónok az atomfegyverek betiltásának akadályait fejtegette. Este hat órakor lassan ballagtam a Rákóczi úton, s immár arra gondoltam: dicsőség mindazoknak, akik ráankszólnak a századokból, újra meg újra visszaparancsolják a lélek aluljáróinak sötét erőit, és embervoltunk szent parancsára figyelmeztetnek, mindörökké.

A. TÚRI ZSUZSA

Skizofrén refrén

Előttem ezer ragyogó szilánk
Mögöttem bezárt halk Világ
Kezemben égető életvirág,
Mellettem fehér téli fák.
Szavaim csupasz csillagzatokként
Remegnek: csupa vers vagyok,
És szeletelve, kis falatokként
Mindenkinek más jelt adok.
Mindenki másért szeret ma engem,
Pedig én mindig egy vagyok,
Mindenki mást lát, jól tudom, bennem,
Mindenkitől más fényt kapok.
Száguldó Világ ezer színében
Az Egyet meglátni nehéz,
Feldarabolva, csodák szívében,
Megértést álmodni merész.
Lelkemben mindig vad tüzek égnek,
S hiszem, hogy elfogad a Lét,
Törvényes, pontos, kozmosz-egésznek,
Földi létemben, magamért...

PÉTER ERIKA

Éden-közelben

Bújj mellém,
hogy elmeséljem,
az Éden messze van,
de akkor egy percig
nem volt távol tőlünk,
gondolj a duzzadt búzaszálla,
mi csiklandozta bőrünk,
s lásd a búzamezőt
ahol ránk dőlt a szél,
hol kalásszá nőttünk,
amint hengergőztünk
a föld, s a nyár ölén.

Visszaszámlálás

a délután
tovább gondolja magát,
– bár emlékezetét már
fel kell húzni néha -
mielőtt még Poe halál-ingája*
mellünknek feszül,

hisz drága bűváróránk
lünettája kíméletlenül
számlálja
az előttünk futó,
maroknyi időt.

* Megj: Utalás Edgar Allan Poe „A kút és az inga” c. novellájára

Shakespeare-év 1616 — 2016

William Shakespeare (1564.—1616)

TARJÁN TAMÁS

VARÁZSSZÉKLÁB

William Shakespeare: A vihar

Az Örkény Színház előadásában néha fontos funkció jut a forgószínpadnak. Centruma nem mozog, csak külső karéja kereng, szállít körbe-körbe valakit, valamit a középpont és a külső világ között. Hasonlóképp érleli magát az egész fabula. Csonthéjas mag, puha benső, titokzatos burok. Lédús színházi gyümölcs. Mindenestül színházi. A mellékszereplők – azaz a Prospero szolgálatában álló alsóbb szellemek – Ö. I. feliratú fekete pólót viselnek, és szorgos-pontos közreműködésükkel a műszaki gárda és a külső személyzet hírnevét öregbítik e speciális téren is. A Nap- és Hold-öltözékű, aranyban-ezüstben allegorizáló operaénekes kettős a színmű bujkáló elemi zeneiségének dús-ironikus felfakasztása.

Úgy alakult bedíszletezett helyszínné a színpad, mintha szinte hozzá sem nyúltak volna a natúr épített környezet feketén bólingató barátságos technikai mogorvaságához. A fantasztikusnak tűnő história megfontolandó mindennapiságáról árulkodó second-hand jelmezek főleg színházi tárákból (meg a Nádasy Ádám fordította prima szövegben is említett „angol turkálóból”) kerültek ki; Prospero például egy elkoszolódott teátrumi függönyt kerít palástként a lehordott ruházata fölé. E függönyt valamikor zsinóron húzták, hiszen még a karikákat sem vágta ki belőle. A nem először látott elképzelés újabb variációja (nem „színház a színházban”, hanem „színház, színházból”) most is beválik.

Általában beválnak Bagossy László rendező megfontolt, türelmes, precíz számításai. Az értelmezési hagyomány és lehetséges aktualizálás egyik szélsőségének irányába sem térítette ki *A vihart*. A kezdéstől erőre kapó újrakezdés parabolája lett Shakespeare a közvélekedés szerinti utolsó darabja. Miranda (Törőcsik Franciska e. h.) és Ferdinand (Nagyhegyesi Zoltán e. h.) stopperrel is alig mérhető idő alatt feltámadó, pár fertály órával később már frigybe torkolló szerelme, az érzelmi naivitásnak ez a csimborasszója mintha elegendő lenne az elselejtesedett erkölcsű árulóknak, hazugoknak, bitorlóknak és a gonoszkodó léháknak is ahhoz, hogy őszinte vagy mímelt vezekléssel úgy-ahogy

megjavuljanak. Az egész ügyletet kitervelő, bonyolító és elsimító Prosperónak ahhoz, hogy lestrapált optimizmusunk szerint kissé illuzórikus béketervét beteljesítve eloldja magát az időtlen mágiától, és jogos trónjára visszatérve, ismét evilági, milánói, halandó uralkodóként megkezdje – a véget, amikor „minden harmadik gondolata a sír lesz”.

A vihar súlyosabb jelentései mesén és játékon átszűrve érkeznek a nézőhöz. Az alkalmazott szűrők olykor kissé kiritkultak, gyengébb epizódok és butuska beírások elegyeit is átengedik. Előfordul, hogy a színháziasság több és sekélyesebb bekukucsálást enged nem is oly nagyon boszorkányos üstjébe a kelletténél. A vurstlis „minden meg lesz mutatva” felé egyszerűsödik, a „*The Midsummer Night's Tempest*” felé néha érzelmes-esetlenül nyújtózkodik az interpretáció. Ha megkapirgálnánk, kiderülhetne: nincs teljesen átbogarászva a színházasdi. Nem könnyű benne tényleges feladatot találni a bal felől üldögélő sűgónak, s az első percben az ügyelő által előadásként megnevezett munkálkodás esetleg jobban érezné magát egy színházi próba bőrében. A publikum örömét lelheti az összetákolt emelvények, gépezetek leleplezésében, a forgószínpad hozta-vitte porondosabb-bohócosabb gegek hol infantilis, hol filozofikus pillézésében. A szögletes fiatalember-arc mögül kissé hiányzik Caliban (Király Dániel e. h.) *kannibálsága*, a társadalmiasulásban mit sem iskolázódó tüskés természeti lény. Alonso, Nápoly királya (Gyabronka József), Antonio, Prospero öccse, a milánói trón bitorlója (Debreczeny Csaba) és Sebastian (Ficza István e. h.) korrekt figurák, panoptikumi rossz, bűnös királyok vagy királyjelöltek, de eltérő hitványságuk és különböző alkatuk, pszichikumuk ellenére nem lényeges tényezők Prospero játszmányának halványabb politikai közegében. Stephano (Epres Attila) és Trinculo (Csuja Imre) megóvja a sokszor kísértő túlszínezéstől a részegest és a tréfamestert, de poénokkal pingpongozó duójuk nem világbajnok páros.

Darvas Ferenc zenei munkatársi közreműködése mellett a jóságos öreg tanácsost, Gonzalót is elvállalta. A régi derék erkölcs kivénhedt, mégsem nevetséges ősz aggja érzékenyen szőtt alakítás, folytonos öntudatos bocsánatkérés. Morzézik benne az elbizonytalanodó *üzenés*. A képtelen vágy, hogy mindig jó hírrel álljon elő. Ilyen lesz tizenöt év múlva Prospero.

A légius szellem Ariel nem elsősorban rendező és tervezők remek, „többemeletes” – vagy a tér szintjeit bekalandozó – ötleteinek (hatalmasan libegő vagy sötétlő sátorruházatoknak, szálltatásnak stb.) köszönhetően teljesíti be a „légius” jelzöt. Pogány Judit ismét „sötétben látó tündér”, örömeit is fájdalomból hívja elő. Szívmelengető nézni, ahogy kacszázva repül, kisördöggént istenül. Ariel egészen közletről társul Prosperóhoz. A szolgáló

szellem a végén azt sem tudja, mit kezdjen a régtől nagyon vágyott és visszanyert szabadsággal. Ura mellett szeretne szabad lenni, nem egymagában.

Gálffi László remek Prosperója szükséges ahhoz, hogy ekként lehessen viszonyulni hozzá, és minden mozdulásnak, fejleménynek ő lehessen az indukálója (alkalmanként a háttérből sejtelmesen ellenőrzi is, hogyan bontakozik a mű). A legnagyobb, összegző shakespeare-i kreatúrák egyikével, úgy fest, kölcsönösen várt egymásra színész és szerep. E színházi színház olyan főszínészére lelt, aki a civilségig visszavesz aktori mivoltából. Semmi varázslósság. Kezdetből dobog a harmóniában már nem bízó, mégis – még ellenfeleit is – szeretni kész, pátoszát kordában tartó lélek. A szeretet, szeretés mértéke, állaga, termékenysége – színe és fonákja – roppant fontos kalibrálója a játéknak. S a nagyszabású lemondás is, amely úgy jelöli meg magának a ruganyosan fáradt Prosperót, hogy a főszereplő mások útjának, megtérésének szolidáris egyengetéséről nem mond le.

Prosperónak nincs (varázs)pálcája. Nem pálcája van. Tehát nem is törheti el. A csiribu-szerszám helyett – eléggé mulatságos módon – egy esztergált husáanggal: színházi elnagyoltságra vallóan megmunkált széklábbal mászkál. Azzal vezényli haragját és csillapodását, érzékelteti egyszerre az erejét és ereje ellenére le nem tagadható tehetetlenségét. Amikor Prospero a közönséghez imádkozza a híres epilógust (hazabocsátó tapsot – „tenyerek kedves zaját” – kérve: „Mindenki bánja bűneit, / hát mentsenek föl engem, itt”), már nincs vele, s mégis vele, érte van a kitüntetett kellék. Mely nem eltörött, hanem beépült valahová; valamit kipótolt a sánta univerzumból.

(2012. Eredeti, bővebb változata: Tarján Tamás: *Szünet nélkül*. Noran Libro, 2014.)

CZÓBEL MINKA

MAGÁNOS ÚTON

Hiába szólok, nem felelhet senki,
Nem érti senki, senki meg szavam,
A rettentő, félelmes pusztaságon
Magam vagyok, egyedül, egymagam.

Ki távol áll, ki alantabb, ki feljebb,
De vélem egyik, egyik sem rokon,
Előre csak! fáradtan, összetörve,
Vad, tövises, magános utakon.

S te fenn az égben, Te Örök-magános,
Meghallod-e kiáltó gyermeked?
Vagy te is oly magasán állsz felettem,
Hogy szavam soha meg nem értheted?

Forrás: Czóbel Minka, *Boszorkány-dalok* [válogatta: Pór Péter], Bp., 1974, Szépirodalmi Könyvkiadó.

FÖLDESDY GABRIELLA

Pohárlicit

Szenvedélyesen vadászom a régi üveg poharakat. Elsősorban a kézműves, hutában készült, fúvott poharakról van szó, amelyekben buborékok vannak, a talpán pedig látszik a szakítás nyoma, ahol az üvegfúvó levágta vagy letépte a még folyékony masszáról a már kész, megformált darabot. De szeretem a korai sajtolt poharakat is, ezek már nem szájfúvással készültek, hanem egy formába öntötték a nyersanyagot, s ez felvette a forma mintáját, alakját. Legszebbek a jeleneteket, esetleg feliratot, címert, szimbólumokat ábrázoló poharak.

A fúvott üvegtárgyak a római kortól a 20. század elejéig a régi módszerrel jöttek létre, kezdetben egyszerű használati tárgyak készültek színtelen vagy színezett változatban, a reneszánsz kortól pedig egyre díszesebb, festett, aranyozott, rubinpácolt, később matricázott darabok már nem konyhai használatra készültek, hanem dísz tárgyként, emlékebe, szuvenir célzattal. A 19-20. század fordulója meghozta a nagy változást, a tömegigények miatt létrejött a sajtolt üvegekészítés, ennek folyamán nagyobb mennyiségben tudtak piacra dobni használati és dísz tárgyakat, olcsóbb árfekvésben.

A pohárgyűjtők mindkét fajtát kedvelik, a fúvottat a kézmű- és egyedi darabvolta miatt, a sajtoltat viszonylagos alacsony példányszáma miatt, ha egyébként a rajta levő díszítés, minta keresett. Egy ilyen „keresett” sajtolt pohárra bukkantam nemrég a közelben lévő árverező házban, ahol a régi számolócédulától a szivardobozig minden árverezés tárgya évek óta. Remekül megy a családi vállalkozásnak, állandó vevőkörük van, számon tartják a gyűjtőket, ha felbukkan valami, szólnak az illetőnek, na, most kell jönni, ha akar egy újabb darabot féltve őrzött a gyűjteményébe.

Benézve a ház szentélyébe a közelgő árverés előtt (ez két hatalmas vitrint jelent), azonnal megpillantottam az egyikben a kis színtelen, sajtolt poharat, rajta a magyar címer szépen kirajzolódva, körben recés díszítéssel. Hibátlan példány volt, kikiáltási ára 1000 (azaz egyezer) forint. Ez a nyomott ár már önmagában felhívás volt táncra. Ez annak ellenére így van, hogy az efféle poharaknak nincs kialakult árfekvésük, sem szabott áruk, a kereslet-kínálattól függ, mennyiért kelnek el árverésen, az Ecserin, akárhol.

Ilyenkor nem lehet tudni semmit arról, ki-mindenki akarja megvenni a kiszemelt tárgyat, van-e vételi megbízás rá, vagy éppen telefonon jelentkeznek valakik egy-egy tárgy miatt, és beszállnak a licitbe. Az ember sosem lehet biztos abban, hogy egy tárgy hány embernek kelti fel érdeklődését, és mennyi anyagi áldozatot képes hozni érte, ha nagyon meg akarja venni. Abban biztos voltam, hogy 1000 forint plusz illetékért (kötelező 15 % felár jön a leütött árra) nem tudom megszerezni a poharat.

A gyűjtő egy különleges állatfajta, beleszeret valamibe, és magáénak akarja tudni azon terület összes fellelhető példányát. Maga sem tudja, mit kezd majd vele, halála pillanatáig nézegeti, eladja, rokonok öröklik, múzeum raktárában köt ki, vagy éppen ellopják egy szerencsétlen pillanatban, a szenvedély igen erős, nehéz megszabadulni tőle. Az általam kiszemelt sajtolt pohár egy 70 példány fölötti pohárgyűjtemény darabjai közé vágyott, mert egy ilyen változat még hiányzott belőle.

„Magyar címeres emlékpohár, kikiáltási ára: 1000 forint, vételi megbízással tartom” – szólt az árverező kikiáltója, én gyorsan felnyomtam a szerencse tárcsámat (34-es szám), hogy nekem is kell, ez 2000 forintot jelentett, egy másik tárcsa is megjelent, már 3000-nél tartottunk. Ismét én jöttem, tárcsám 4000 Ft-ot jelzett. Ekkor a kikiáltó ismét emelte a tétet, önála a vételi megbízás licitje jelent meg, 5000 volt már a pohár. Az én tárcsám folyamatosan

fent volt, vagyis a tét ekkor már 6000 lett, és kezdtem gondolkodni, hogy meddig is akarok elmenni egy alig tíz centis sajtolt pohár megszerzésében?

A megbízó licitje most 7000 lett, fenntartott tárcsám rögtön 8000 forintot ért, közben átcikázott az agyamon, hogy vajon meddig tart ez még, aztán, hogy mennyi pénz is van nálam? Ki se tudom esetleg fizetni, itt nem fogadják el a kártyás fizetési módot. Már hangzott is a megbízó 9000 forintja, majd az én tárcsám már 10000-nél tartott! Na, általában itt meg szoktak állni a licitek, csak nem adott valaki tízezer fölötti összeget felső határnak? Néma csend volt a teremben, mindenki visszafojtotta mindenét, csak figyelt. Már készültem levenni a fenntartott tárcsámat, de megszólalt a kikiáltó hangja: 11000! A bensőm elkezdett tiltakozni, mi történik most velem, ez valami rossz vicc lehet, ennyi pénzért már ezüstpoharat is vehetnék, vagy egy bokályt, esetleg MCP fametszetet, le kéne már venni a tárcsámat.

Az akarat csak szándék maradt, a tárcsa fönn, a licit, pedig 12000. Már nem is nézek előre, csak bambán a semmibe, de hallom a kalapács koppanását. „12000 a 34-es tárcsánál”-felfogom, hogy a pohár az enyém, a teremben lévők néznek felém, a kikiáltó is mereven néz, majd gyorsan rátér a következő tételre. Most, hogy van poharam, ráérek átgondolni a dolgot. Mindez azt jelenti, hogy a megbízó 11000 forintot adott meg felső határnak. Rafináltan csinálta, a megbízók kerek összegeket szoktak megadni, ez esetben 10000 lett volna ez az összeg, de felvilágosították, hogy az nem biztos, hogy elég lesz, 10000-ig bizonyára a teremben lévők közül is elmegy valaki, ezért rátett az illető még egy ezrest, hogy biztos legyen a dolgában. No, ezt a szabályt írtam én felül, amikor tehetetlenségemben hagytam a dolgokat, legyen, ami lesz!

És lett egy sajtolt, magyar címeres emlékpoharam, a hetven akárhányadik, de mind más, persze. Kifizettem érte 13.800 forintot illetékkal együtt. Éppen volt nálam ennyi készpénz, ha meggondolom, nem is olyan nagy összeg ez, mennyit adunk ki felesleges dolgokra, piperére, gyógyszerre, rongyokra, hizlaló nyalánkságokra, benzinre, italokra, stb. És mi ez a 13.800 forint a százezres vagy több milliós nagyságrendű műtárgyakhoz képest, amit egy Zsolnay kerámiáért, vagy egy híres festő eddig ismeretlen képéért is kifizetnek. Ez a kis pohár egyáltalán nem drága, csak egyvalami érdekes a megszerzésénél, hogy a kikiáltási ár tizenkétszereséért ütötték le.

Nagy dolog a gyűjtőszenvedély, hasonlatos kissé a szerelemhez, a szerelmes hamarabb kiábrándul szerelméből, mint egy gyűjtő a tárgyakból, csak a korlátozott anyagi lehetőség, tönkremenés, csődhelyzet, vagy a halál vethet véget neki. Ez utóbbi aztán új helyzetet teremt. Az örökösök ritkán tudnak egyezkedni, inkább eladnak mindent, hogy szétszthassák a vagyont maguk között. A műtárgyak mennek újból aukcióra, az évtizedek alatt összeszedett gyűjtemény szétszóródik, a folyamat kezdődik előlről. És ez a szép benne.

GYÖRGYPÁL KATALIN

Őszi délutánon

Kora őszi eső,
pára – fülledt,
magunkba fordító
minden gondolat
lehangol
osonnak percek –
órák
komorrá tesz
e nyirkos meleg
cicám is inkább
vállamon dorombol
idebenn
– nyárászkodik –
s ragaszkodása minden
lélek-háborgást is
lassan lecsillapít:
már csak órá figyelek,
ahogy karomban
félálomban elhever.

Őszi eső

Esik, csak esik
csendesen esik
egyre – de hiszen
ősz van; hadd essen
frissülnek földek
mezők és kertek
magukhoz térnek
újra, még egyszer:
tán hosszú ősz lesz
víg napsütéssel
késő meleggel
– még messze a tél!
– hinni szeretném...

Mert órák óta
esik csak egyre
csendesen esik
– lágy őszi eső –
városra, rétre
halvány levélre
hulló reményre...

Párás október

Keserves délelőtt
Utolsó meleg sugarait küldi
tájunkra a Nap...
Lehetne szép is.
De bágyadt a nap és a test
mélybe száll minden gondolat.
Tervezgetésnek nem most van itt
az ideje.
Nehezen mozdul a kéz is.
Lenne pedig elég tennivalója.
Lankadtan pihen mégis,
mert aléltan pihen a lélek.
Felhő sincsen a szürkés égen
– mégsem ujjong senki.
Csendes nyugalmát keresi
– holott kinn zajlik az élet.
Kinn. A falon túl. Messze.
A való világban...
a bágyadt ég alatt.
Zaját is hallom.
És mégse hallom.
Csak az óra ketyeg
monoton,
ahogyan egy-egy perc
– csak úgy – eloson.

Október

Erős a szél
Szárít a szél
Fogunk között
Homok ropog
Fenn cirruszok
– Esőt hozók –
Szemünk gyulladt
Fenn fény ragyog
Bágyadtan bár -
Hisz ősz van már:
Támad a szél.
– Ködlik a tél.

(In: Kortalan lélek, 2010)

LADÁNYI MIHÁLY

[Két nevetés között]

Két nevetés között
ott van már a kósza halálból
egy pillanatnyi csönd

Ám ha e csöndben üldögélek és
elképzelem a gyászbeszédet
újra elfog
a röhögés

(A hajnal előtti órák)

Jött egy férfi,
aki így énekelt:

Mint a kísértetek,
éjfélkor lopakodunk közetek.
A hajnal előtti órák vaksötétek.
Csak a bakancsok surrognak éjszaka
a hegyi fűben, csak a
sötétbe mormolt keserűség denevérei
csattognak át a falvakon.

Tenyerünk ráizzadt a puskatusra,
mert szeretjük a puskát.
Jó puskánk – mondjuk neki –, a vért szeresd,
ne a madarak füttyét, ne a szelet,
mint a költők és egyéb humanisták.

A humanizmus a könyvtáraké,
a polcok humanizmustól roskadoznak.
Szemünk éhségtől fekete kút,
megaláztak minket százféleképp,
most szeretjük a puskát,
Jó puskánk – mondjuk neki –, szeresd a vért!

(S látom, kiköpi a vért és a földet,
sáros arcából szeme kivilágít,
ismeretlen katona lesz maholnap,
síremlékét koszorúzzák a hízott
diplomáták, utcát és áruházat
neveznek róla,
– én öklét lesem,
s lehajlok érte,
sáros fegyverért.)

Szorongatom a számban a neved,
mint a hínárt a vízbefulladó.
Fogam között viszem át a neved
az összehazudott szerelmeken.

Beszélni kellene rólad és elénekelni a neved,
ahogy az elfogott katona énekel,
de minden stratégiai jel első szava a neved,
így aztán nem szabad kimondanom.

Óráim keserű konspirációiban, mikor
a gond a nyomorra is gyanakodva les,
minden kimondott névben azt figyelem,
mi maradt még nevedből kimondatlanul.

Ha letépném magamról ezt a véres inget,
melyet rám adott kötelességeivel a világ,
mindenki látná bőrömrre tetovált neved,
s attól kezdve minden egyszerű lenne.

De csak szorongatom fogam közt a neved,
s ahogy lövészárokban nézegeti apja
sohase-látott fia fényképeit,
úgy nézlek reménykedve.

VÁNYAI FEHÉR JÓZSEF

A SZÉPSÉG HULIGÁNJA: Vázlat Ladányi Mihály költészetéről

Tartalomjegyzék*:

„Jöttem a Körözs mentiből”
„Ének, vezess hozzájuk”
Testvéri tömegek
Belső ellenzékben
Marx és Schopenhauer
A polgárpukkasztó vagány
Csillagok kutyaláncon
Kritikusok (a Kabdebó-affér)
Torkában sóhajokkal
Vérző ujjakkal érdes kövekből
Legendák, csínytevések
Szerelem és kiszereles, avagy a lélek combhajlata
Jegyzetek

Testvéri tömegek

Ladányi nem írta meg az elhagyott falu szociográfiáját, s a felkeresett városnak is csak díszletei bukkannak fel verseiben. Kibontakozott viszont úgynevezett munkáslírāja, és kezdetben szocialista elkötelezettségét sem vitatta senki. Félreértés ne essék, Ladányi nem „munkásköltő” volt, amely típusból valaha Dunát lehetett volna rekeszteni, hanem – fogalmazzunk így – sokat írt a munkásosztályról. Nem cinikus értelemben, hanem szó szerint értendő, hogy igyekezett hűséges lenni a néphez, és indulásakor némi megszorítással a párthoz is.

Egyszerű logika, a következtetés igazsága fél évszázad múltán sem vitatható: a városokba tóduló paraszti tömeg – ha nem is karikacsapásra és problémáktól mentesen – munkásosztállyá „változott”, és hát (mint a későbbiekből kiderülhet) nem örökre. Ladányi a munkásosztály énekese kíván lenni, s mert akaratos ember, az is lesz. Kezdetben dalszerű versekben keresi közöttük otthonát, a teória még messze a mondandótól:

Borzas kis lányotok bújjék hozzám
Liliom-utcai szűzecske,
a csókja ismerős volna énnekem,
otthonosan lépkedne szívemben és
anyáskodón szólhatna hozzám.
(Ének, vezess hozzájuk)

Ladányit a dalon túl ódai szárnyalásra ihleti a kétkezi munkások világformáló ereje, a szocialista jövő távlatait kémleli, s azt gondolja magáról, hogy a fejlődés fő sodrába került. Már a kezdet kezdetén a kispolgárral perel, amivel lényegében a hivatalos ideológiát

* A tanulmányt a szerző engedélyével közöljük. Jelen részletben kék színnel jelöltük az aktuálisan olvasható fejezeteket.

erősíti. Meggyőződése, hogy a szocialista líra egyedül az életre és a fejlődés nagy eszméire köteles figyelni. Ugyanakkor már a hatvanas évek elején képes mintegy kívülről látni önmagát, észrevenni a dolgok fonákját. Frivol és groteszk ötleteknek ad teret, villonkodik és ingerkedik. Ő a háború utáni magyar irodalom első nagy ironikusa, bizonyos értelemben Örkényt is megelőzve. Gondoljunk csak bele: az esztétikai stíluseszközök kavalkádján, a hetvenes évek végén, nyolcvanas évek elején fedezik fel (újra) a honi irodalomcsinálók a humort, miközben Ladányi már 1962-ben(!), huszonévesen azon mereng, hogy végül öreg verébbé szárad, s elévődget Maecenas-sal.

De a főcsapás iránya ekkor még a proletár internacionalizmus mint eszme, s a kritikai realizmus mint irodalmi irányzat. Ez a hang tudatosan politikus, a költő bármikor kész szocialista eszményeinek szolgálatába állítani tollát. Ítészei úgy látják, hogy legfeljebb azért vagabundus kissé, mert szereti a nyílt, konvenció nélküli, természetes életet, ahogy azt annyiszor látta munkásemberek között.

Várost emelsz a poros pusztaságon,
folyót terelsz és embert új irányba,
s az utak fényes fogsorai közül
kiáltásként gépek robaja rebben.
(Óda)

Illés László, aki a poéta pályáját figyelemmel kísérte, úgy véli, hogy a szocialista meggyőződésnek elkötelezett, kalandos kedvű, kóborló és mindenüvé bekukkantó Ladányi azért veszi nyakába az országot, mert az életünk érverését akarja kitapintani. Megint megerősítetik, hogy Ladányi szívvel-lélekkel szocialista költő, aki a megtisztult néphatalom lírikusaként indult el nagyobb léptékkal a pályán. Illés a Kortársban közölt kritikájában úgy látja: Ladányi valahogy mégsem találja a helyét a megváltozott körülmények, a lényegesen bonyolultabbá váló harci frontok közepette: bolyongása-kóborlása, egész művészi beállítottsága azt sugározza, hogy továbbfejlődésének égetően fontos kelléke egy archimedesi pont, ahol újra megvetheti a lábát. A javallat: a kommunista meggyőződés elmélyítése.¹² Illés megfeddi Ladányit, mert a legfontosabb József Attila-i örökséget még nem változtatta maradéktalanul önnön testévé és vérévé: ez pedig az intellektualitásnak az a tisztasága, amelyet megközelíteni nem könnyű, de méltó feladat. Illés szerint a József Attila-i intellektualitás igen konkrét, a munkásosztály, a dolgozó tömegek életének érzékletesen kivetített filozófiai tartalma. Ehhez képest Ladányinál a munkáskörnyezet, a munkásélet elvontan jelenik meg, legtöbbször megelégszik szimbolikus kifejezésekkel: „Égre bődülő külvárosok jönnek elém, mint kormos bivalyok”; „gyárak bivalybikái állnak feketeszalagokkal szarvukon... overallos gáztartályok guggolnak”; „Az égbolt öntőcsarnokában nyersvas sugarakkal mossa a nap a jövő kormos kirakatait”. Illés László írja kritikájában: „Önmagukban eredeti, ötletes képek ezek.' Ladányi a világ valamennyi jelenségét, még a tárgyakat is élő elevenességben láttatja, megszemélyesíti, de ezek nem helyettesíthetik a munkásélet megélésének, érzelmi és gondolati kifejezésének teljességét”.

Ami ezek után következik, az a magyar irodalomkritika egyik mélypontja, bár nem a címzett tehet róla. Szabad-e évtizedek múltán valakit elítélni azért, mert erősen aktuálpolitizált esztétizálás helyett? A kérdés ezúttal eldöntetlen marad, legalábbis én nem vállalkozom rá – mindez azonban nem jelenti azt, hogy a dokumentálás hitelessége csorbát szenvedhet.

Illés László Ladányi ürügyén, a munkásosztály nevében üt egyet a magyar falun és paraszton, egybehangzóan a révaista-lukácsista szellemiséggel. A recenzens vasökle lesújt: „Ladányi számára ma már nem menedék a falu, idill pedig sohasem is volt... Utána nem teregetnek emlékei melegbundájú áhítat-nyájákat, belenézett ő a falusi fuvaros pengérésnyi kemény kegyetlenséggel villogó szemébe, s beszélgetett telepeseikkel, akik ennének Dózsa

Györgyből”. A bíráló igazolva látja magát, amikor azt olvassa a szerzőtől: „A domboldalról letéptük a mezsgye szögesdrótját, s most majd a lelkekről is lekerül”. Igaztalan ez, a megközelítés az alkotóval szemben, aki ugyan elkeseredésében/tehetetlenségében írt gunyoros műveket a kádárizmus fénykorában mozdulatlanságba burkolózott, szélárnyékba került szülőföldről, ám a munkásosztály nevében sohasem köpte szembe az övét. Pályája elején inkább a szocialista kultúrát és közéletet „állandóan szennyező” kispolgári szemlélet, a konzervativizmus, a megcsontosodottság, a langyos közepszerűség ellen irányította nyilait, a munkás-paraszt, egyébként mesterségesen kreált ellentétet sohasem élezte ki, szemben másokkal.

Garai Gábor, a kor agyondédeltetett, mára azonban elfelejtett irodalmára nem sülyed az előző színvonalra, pontosabban színvonaltalanságra, bár itt-ott azért mucaiszik kicsit. A párt nevében vállon veregeti a tékozló fiút, aki feltétlen híve és harcosa a társadalomnak, amelyben él, ugyanakkor – pillanatnyilag – nem érzi jól magát benne, és olykor csak a szocializmus távolabbi jövőjének látomása tudja igazán jó kedvre hangolni.

Ne vond el tekinteted a mi csapatunkról!
Úgy vetettük magunkat a jövődő csapásaira,
mint fűtő a szentet a kazánba.
Mi hajtjuk a szívek turbináit,
az erő mozdonyait,
mi vagyunk a hajtóanyag és a gép is,
vonszoljuk a végeleáthatatlan szerelvényeket
a szemaforok meredt, zöld pupillái felé,
szemünk álmatlanságtól vörös lámpásait előreszegezve
láztól sistergő idegekkel robogunk
az éjszaka alagútjaiban.
(Hallgasd az énekünket!)

Ugyanakkor Garai meg is védi fegyvertársát a felülről jövő kritikai és „légköri” (értsd alatta: pártbizottsági) megnyilvánulásoktól, amelyek hajlamosak vitatható formában vitathatatlanul szocialista tartalmakat hordozó műveket szigorúan megítélni. Garai egyszer dicsér, máskor korhol. Nem tetszik neki például, hogy Ladányi „Külváros” című költeménye így fejeződik be: „morzsolgasson jassz hadovát a szád, s légy torkig a penész ízeivel”. Kimondatik, hogy a tévelygő telimázolja a perifériákat harsány vagányokkal és prostituáltakkal, s maga sem veszi észre: lassan már a talponállók dolgozó népe az, amellyel szemléletében naivul azonosul.

A későbbiekben ez a vád gyakran megfogalmazódik könyvünk hőisével szemben – de vajon miért? Mert a marxizmus-leninizmus egyik alaptétele, hogy a proletariátus világtörténelmi feladata a forradalom végig vitele. Ha társadalmi tulajdonba veszik a termelőeszközöket, akkor már nem egy új osztálytársadalom lép a régi helyébe. A szocialista társadalom mentes az osztályharctól és a kizsákmányolástól, mivel a tulajdon közös. A proletariátusnak (később kiegészülve az őt vezető élcsapattal) az a feladata, hogy elvezessen minket a kívánt állapotig. S mi dolga lehet e felállásban a kommunista értelmiséginek, művészeknek? Megszervezni, előmozdítani a forradalmat, összefogni és nevelni a proletariátust, hogy az teljesítse feladatát. A képlet világos: a Garai Gábor, Györe Imre-típusú értelmiségiek inkább nevelni akarták a munkást, s csak helyyel-közzel bemutatni a valóságot. Ladányi mást gondolt a művészet e keretek közötti szerepéről, s ezzel összhangban alkotott. Ráadásul a dialektikus materializmus talajáról elrugaszkodva megvédhette magát, illetve beszéltek helyette a művek. Mert mi mást tett ő, amikor a társadalom bugyraiban elmerült, ha nem a marxi „megismerés” kategóriáját merítette ki? Vagy: nem a „kritika” jogával élt, amikor a valóságot összemérte a közösség eszményével és az ember igazi rendeltetésével? Azt már sohasem érthette meg, hogy

az eszme kibéküljön a valósággal, vagyis „cselekvés”-re nem kerülhetett sor. Zsenialitása éppen abban van, hogy marxi felfogással védekezett az ortodox marxisták ellen, így aztán évtizedekig jelen lehetett az irodalmi életben.

Garai Gábor, aki mai eszünkkel felfogva inkább irodalompolitikus volt, mint alkotó, tipikus kutyaszorító-módszerrel fogja be a fickándozó Ladányit, azt állítva, hogy verseiben előfordulnak „jó” részletek, de egyik sem tudja valóra váltani a költő szándékát. A szocialista elkötelezettség okán mintának tartott Garai magasra teszi a léceket: József Attilát emlegeti Ladányival kapcsolatban, ám míg a munkásosztályt illetően feltétlen tekintélynek örvendő proletárköltőnél a képek és a gondolatok dialektikusan izzanak, addig emez (sorai bármilyen színpompások is) életképnél nem tud többet nyújtani. Sőt, a tiszta szigorúság megfellebbezhetetlen ítése kvázi plágiummal vádolja meg Ladányit, akinek szerinte némely munkásokról szóló verse modellszerűen hasonlít a példakép műveihez. Nézzük szó szerint: „Az Ázott Földek néhány kitűnő részlete szinte nagy verset ígér, de a befejező sorok vérszegénysége, modorossága lehangolja az olvasót. Persze, elmélyültebb, tudatosabb munka, gazdaságosabb kompozíció is sokat segíthetett volna”. Garai a szatirikus hajlam és a pártos szenvedély ötvözését javasolja a szerzőnek, ám a vagányromantika zsongító hatását szakmai eltévelyedésnek ítéli. Hiszi, hogy Ladányi megváltozott életkörülményei harmóniát teremtenek a „testvéri tömegek” testközelében. A bíra az ilyen hangütést tartaná elfogadhatónak:

Csak belétek fogódzom,
csak tirátok esküszöm,
huszadik század piramisai,
testvéri tömegek.
(Óda)

Garaival ellentétben mondjuk ki kerek-perec, evvel Ladányi költészetének hatása semmivel sem kisebbedik, hogy itt bizony a megtestesült sematizmust érhetjük tetten: a munkás egyik kezében életet szorongat, felszabadít és megtölti a lelkünk, a másik keze a messzeségnek lódul, miközben a hős nem tűri, hogy kifújjuk magunkat. Letagadhatatlan dokumentum ez az óda arra nézvést, hogy 1956 után sem a politikai, sem az irodalmi személyi kultusz nem szűnt meg létezni egy csapásra: a munkásosztály képviselője 6 tükörben olajos és izzadságszagú, az asszonyok mégis neki bontják az ágyat, teherbe esnek és jajgatva szülnek... A mondással ellentétben utólag sem könnyű okosnak lenni, ráadásul az erkölcsi fölény hangsúlyozása etikátlan is. Más kor, más normák – elhibázott lenne, ha az utókor gyermeke hűvösen lenézne az ósdi morált. Annyi azonban megkockáztatható, hogy Garai Gábor fennsőbbrendűnek tetsző leckéztetése inkább a riválisnak szólt, mint a tanítványnak, hiszen Ladányi a líra magasságaiban összehasonlíthatatlanul messzebbre jutott nála. Az „Öklök és tenyerekből, a „Mint a madarakéból, az „Utánad kószálok”-ból, a „Dobszóló”-ból ma is szociografikus hitelességgel rekonstruálható a korabeli magyar társadalom, míg Garai produktumaiból legfeljebb a pártkongresszusok hangulata. Garai bekerült a középiskolás tankönyvekbe, de nem a hiteles alkotók közé. S a kocka mára sem fordult, ugyanis a hiteles Ladányit alig-alig említik az irodalom tanításakor.

Persze, messze járnánk az igazságtól, ha Ladányit az elkötelezett irodalomkritika üldözöttjeként mutatnánk be. Ő ügyesen szervezte saját menedzselését, bár ezt akkoriban még nem így hívták. Országjárása, csavargása során Kazincbarcikán időz éppen, amikor közel kerül a miskolci székhelyű Napjaink-hoz, amely orgánum anno elég vonalasan számított. Bihari Sándor mindenestre mellette teszi le a garast, ám érezhetően kerüli az összeütközést a szent tehennel, a Párt legfőbb ideológusaival. Milyennek mutatja a „Mint a madarak” című kötet Ladányit és a mai valóságot? – teszi fel a kérdést a pályatárs, a kritikus-költő, s válaszol

is rá: „Ladányi Mihálynak esze és szíve a szocializmus. Nem azonosul – egy vele. Ezt szólja a magatartása, szükségtelennek tartja a szokásos kinyilatkoztatásokat. A szocializmust a szocializmussal méri, életünket a társadalmi fejlődés megszabta irány követelményeivel, a költőben megteremtődött remény kívánalmaival. Hiszi, hogy nemcsak az emberiségnek, személy szerint neki is létformája csak a szocializmus lehet. Éppen ezért nem hízeleg neki, nincsen elbűvölve tőle mindaddig, míg a lehető legtisztábban meg nem valósítja önmagát általa. Szigorú hozzá – érdekünkben, önmaga érdekében. Hiányzik ebből a magatartásból minden kiszámítottság, nagyképűség”.

A kommunista meggyőződésű Bihari Sándor olvasatában Ladányi a szocialista forradalom teljes győzelmét akarja, sürgeti, életünk, társadalmunk leglényegesebb kérdéseire hívja fel a figyelmet, mégpedig konokan, makacsul ismételve. Kettejükénél (gondolja Bihari) a szocializmus nem lehet csupán az anyagi szükségletek kielégítése, hanem a lélek nagyszerűsége és szárnyalása is szükségeltetik hozzá. Kell, hogy szellemi igény és kielégülés is legyen. E nélkül a jóllakott, de szellemtelen kispolgárokhoz leszünk hasonlóak. A harmadik évezred elején a magyarság éppenséggel a polgárosodásban látja a fejlődés útját, de itt még a polgár örökölt szokásai üres, hazug formulák csak, nem lehetnek a munkásosztály érdekeinek kifejezői.

A mostani Élet és Irodalmon sem számon kérhető az, hogy 1963-ban Szabó György felfedezte benne: Ladányi Mihály esztétikai elképzelése nyílt harcban áll a valóságot elfedő, hamis díszekkel elfogadhatóvá cicpmázó burzsoá szemlélettel. A ma embere értelmezni alig tudja, hogy mit keres a politikai kategória (burzsoá) esztétikai elemzésben, még akkor sem, ha tudomásul veszi: e versek a magyar szocialista irodalom hagyományait követik. A kor hőiséért történik minden, mégpedig abból a meggyőződésből, hogy a nagy megoldást a kommunizmus jelenti majd:

Micsoda hosszú körmenet!
Dögszagú szélben dzsessz-zenére
viszik cirádás ereklyéiket.
Ez ájtatos csordát jól ismered.
Már olyan sokszor vállonveregettek
a nagyzó, züllött kis istenek,
édesnek mondták verejtékedet,
de rühelltek mézfoltos tenyered.
(Polgár és proletár)

Szabó György ítélete szerint Ladányi költeményei a döntő pontokon és kérdésekben egyértelmű és világos választ adnak: jólesően veszik tudomásul, hogy a gyanakvás korának vége, a jólét fogalma nem ellentétes, de egyenesen párhuzamos a szocializmussal. A forradalmiság nem csupán a kielezett osztályharc fogalmaira van lefoglalva, hanem ott van az a mégoly szürke termelő hétköznapi munkájában is. A költő szándéka éppen a békeidő forradalmi lehetőségeinek megmutatása akkor is, ha ő maga még nem találta meg a kifinomult eszközöket az új helyzetben való eligazodásra.

A pártzsargonban úgy hívták ezt, hogy „a mindennapok forradalmisága”. Ladányi, ez a romantikusan közéleti, elkötelezett irodalmár különösen a polgárokkal szemben hangsúlyozta a munkásosztály elhivatottságát. Róla úgy tartották, hogy morálisan igényes és érzékeny, s aki eleinte hiszi is: a szocialista társadalom magas színvonalra törekvő, ipari bázison virágzó közösség. Sűgői azzal nyugtatgatják: azért forradalom folyik itt, akkor is, ha békésen halad az élet. Még imitt-amott rosszmájú kritikusai is a korszerű szocialista költészet egyik lehetséges válfajának tartják e lírát. Védői azt mondják: egészséges türelmetlenség munkál benne, nem anarchia vagy felelőtlenség. Mindnyájan elhiszik, hogy a kommunizmus harmóniát teremt,

ember és világ legtökéletesebbikét, bár ennek semmi köze sem lesz az idillhez. A szocialista Villont, mármint Ladányit, nyugtalanság hajtja, így keresi helyét a világban, pontosabban szólva már a „kommunista jövőben”.

Mezei András, irodalmi ügyekben költőnk legbuzgóbb ügyvédje úgy tartja, hogy Ladányi nyugtalanságának tartalma pozitív és szocialista: nem hiszi, hogy az egyenlőség társadalma spontán alakul ki. „Szeretné megmutatni mindazt, ami még kerékkötője a haladásnak, szeretné, ha nem lenne Szentandrás olyan, amilyen, s ha nem lennének az országban Szentandrások. Immáron harmadik kötetének ez a központi gondolata. Nem konformista, nem simulékony, nem szeret mindenkít egyformán, elfogult ember, de forradalmár alkat. A szocialista tudat fejlődésének gyorsabb ütemét hiányolja. Ezért teszi fel a kérdést: Most miért van úgy, hogy lázas szívként lüktető tüzes indulók nem születnek?”

Az elnök részeges, azért olyan
Szentandrás, mint egy óriási kocsmá.
A tisztviselők keze ragadós,
ám vétkeiket a csapos feloldja.
A koccintások hangja messze száll,
de az okos szót lárma nyomja el.
Mert prófétáit a pusztába zavarja
Szentandrás, ezért nincs emberfia
errefelé, aki olyan vigyázva
őrizné szívét, mint állatait.
(Próféta Szentandráson)

Ladányi Mihály pályája első felében szívesen figurázza ki a vidéki élet, a paraszti sors fonákságait, ám a munkásosztályt idealizálja. Naiv szemlélet ez, és hát az uralkodó ideológia is ezt a képet sugallja, hovatovább kötelezővé teszi. A munkás sematikus ábrázolását csak a későbbiekben hagyja el, különösen a „kispolgárosodás” jelenségét bírálja hevesen. Mégis, őt azok közé sorolják, akik az ötágú csillag jegyében látják a világot. Távoll áll tőle a polgári eszmeiség, az egyetemes horizontú problémák iránt kezdetben közömbös, inkább a korszerű szocialista, közéleti líra művelői között tartják számon.

Fülöp László az „Utánad kószálok” kötet kapcsán megállapítja róla, hogy fenntartás nélkül e csoportba sem lehet besorolni, különállása, rendhagyó egyénisége olyannyira szembeszökő. Egyébként éppen ez a könyv az, amelyben költőnk szakít a dialektikus materializmussal, a marxizmus-leninizmussal való feltétlen azonosulással: azt veszi észre, hogy a „tisztá” elvek a gyakorlatban eltorzulnak, a „forradalmi jelleg” a kisszerű megvalósítás, a gyarló emberi cselekvés következtében jórészt elsikkad. Kritikusai szavá teszik, hogy lendülete megtört, a szenvedélyes közéletiség fáradt-kiábrándult „avantgárd” alakult át. Párthoz és néphez hű bírálói attól féltik, hogy az „egészségtelen állapot” a költői világkép, a gondolatrendszer szétforgácsolódásával fenyeget, és az bizony rendkívül veszedelmes. „A líra legnagyobb fogyatékosága a korszerű világkép, a modern gondolatiság és a forradalmár magatartás csonkaságában jelölhető meg” – hangoztatja Fülöp László, ami érzékelteti, hogy baloldali alkotót is lehet balról kritizálni.

De Ladányi nem hallgat a felvigyázókra, ösztönei vezérlik, igyekszik személyes élményként megélni „a munkásosztály világtörténelmi elhivatottságának egyetemes lendítőerejét”. Ha az elmélet nem is hamis, de zöldebb az élet aranyfája – vallja a dolgozó tömegekre esküvő, és új programot hirdet: a világ nyers valóságát akarja versbe venni, bár a hűség marad. Finom és szalonképes líra helyett lüktetőbb, disszonásabb, utcai költészetet keres, amivel felfogása szerint közelebb kerül a kétkeziekhez.

kiáltok: új zenét, frisset, valami mást
fűjjetek, mielőtt mindenki elaludna!
Dörrenő vaslemezt a lágy zenekarokba,
zizegő újságot és ajtócsapkodást!
Kazánkovács-brigádokat a Parnasszusra,
hol ásítznak a rumszagú istenek!...
(Az elégedetlen szonettjei)

Forradalmi elkötelezettség és kiábrándultság, hit a munkásosztályban és mindennek az időzjelbe tétele – e kettősség jellemzi e líra kezdeti és középső szakaszát, ami önmagában dialektikus. Koczkás Sándor a teória felől közelít a problémához, amikor kinyilvánítja: a szocializmus kialakulásának korszakát, e hosszú és bonyolult átmeneti periódust igen gyakran csak a benne lezajló nagy társadalmi változások összefüggéséből szokás figyelni és megítélni. „Előrehaladásunk menetében azonban egyre inkább észre vesszük e folyamat részleteit, általános és speciális összetevőit, sőt kísérőjelenségeit is”. Koczkás felfogásában Ladányi költészetének létjogosultságát az adja, hogy a tulajdonviszonyok gyökeres megváltozásával együtt társadalmunkban egy mélyreható ipari forradalom is végbemegy, amely emberek, rétegek életébe elementáris erővel szól bele, s a költőnek kutyakötelessége e kavargás, nyugtalanság, átmenetiség megszólaltatása. A marxista kritikus adja legpontosabb leírását annak, hogy miért érkezett el a poéta a szocialista korszak lényeges ellentmondásának partszegélyére. Egyfelől adott volt a forradalom előkészületi szakaszának s a proletárhatalom megteremtésének és kiépítésének hősi periódusa. Másfelől itt vannak a győztes forradalom mindennapjai, amelyekben nem elegendők a gyors és lelkes rohamozások, a harci összpontosítások, hanem bonyolult társadalmi-gazdasági-politikai folyamatokat kell hozzáértéssel irányítani és megoldani. Egyik korszak sem könnyű, s Ladányi a szembesítés során inkább a furcsa tünetek megjelenítésével foglalatoskodik. Koczkás következtetése: dalnokunk a direkt forradalmi harc tovatünete után az új követelményeknek nem óhajt megfelelni, ezért hatalmasodik el benne a történelmi hiábavalóság élménye és érzülete:

Mint egy buddhista pap,
ki felgyújtja magát,
olyan hiába lobogok
a század terein.
(Blues)

A szkepszis eluralkodásáig a költészet meghatározó motívuma a teljes azonosulás a munkásosztállyal, a forradalmi eltökéltség, elkötelezettség hangoztatása. Az egyszerre tisztelt és rettegett Pándi Pál tartja Ladányit minden vagabundosság ellenére családon belülnek, ami azért jelez valamit. Vagánytónus, anarchizmus, belső ellenzékiesség ide vagy oda, szerzőnk a kommunista művész mintapéldánya. Pándi csavar egyet a dolgok menetén, amikor jóindulatúan figyelmezteti kedvenc szocialista lírikusát: a kispolgárt lehet ironikusan, keményen, kíméletlenül bírálni marxista alapról, a munkásosztály oldaláról. „De lehet a szabados, féktelen, minden fegyelmet elvető kispolgár oldaláról is”. Akinek füle van a hallásra, szeme a látásra, érthetett Pándi figyelmeztetéséből, gondolom, Ladányi figyelmét sem kerülte el.

Végtére is, a hóhér nevetése vagy a bohóc sírása sem oly ritka jelenség a művészetben... Az alku megkötöttség: a vagabund kellett Pándiéknak, rájöttek, hogy „ellenőrző érzékenysége” értékes erő, s mindig szembeszögezhető azokkal, akik a „szent” forradalmat frázisokkal, a szocialista demokráciát liberalizmussal, a szocialista emberszeretetet polgári humanizmussal akarnák felcserélni. És: Ladányinak szüksége volt Pándiékre, mert jóváhagyásukkal nem

kellett a magyar munkásosztály mindennapi életkörülményeit átköltenie a galyatetői nagyszálló kereteibe.

Ladányi Mihály alighanem a magyar irodalom legjobb versét írta Leninről, amelyet szívesen szavaltak amatőr és profi művészek egyaránt. Megpróbálta emberközébe hozni (sikerült) a figurát, akinek szavait saját bevallása szerint gyúrt sapkaként forgatta a kezében. (Mint öreg zsellér az esőtől cserzett kalapot.) Esztétikai szempontból kiváló kísérlet ez a sematikus Lenin-ábrázolások meghaladására – a politikummal ezúttal ne foglalkozzunk sokat. (Antikommunista felfogás szerint Lenin olyan diktatúrát vezetett be, amely nagyon gyorsan véres terror-rendszernek bizonyult.) Ladányi humanizálja Lenint, aki bujdosva (is) élt és rozskenyéren, szemben a kövér papokkal és a bonvivánokkal, akik minden operettben énekelni akarnak. Ma már legfeljebb tragikumba hajló iróniával olvashatók és értelmezhetőek a sorok: („Tudom, / Te voltál, / akit nem ismételt meg már a század”) – bár a szerző ezt kivételesen komolyan gondolta.

Ladányi munkáslírójának jellegzetes terméke a „Munkások” című vers. Összetéveszthetetlen indítás: este van, az uralkodó osztály tagjai kocsmában ülnek, ahol megéjjenezik a fáradt napot és a földet, amely verejtékük vasporával lett teli. Holnap megint kalapálnak és fényesítik a jövőt, amely egyszer majd tényleg ragyogni kezd. Bármilyen történik is, úgy érzik, hogy minden hazugságtól az ő igazságuk lesz fényesebb. A világ ugyan tele van cifra mutatványosokkal, akik szomorúságot prédikálnak, ám az olajos rongyok és az asszonyölelések realizmusa és igazsága megkerülhetetlen. A „Dobszóló” hangszerese e motívumot variálja elkötelezett alkotásaiban, amíg a kádárizmus langyos vize végzetesen ki nem hűl, az ideológia marxi-lenini tartalma végletesen ki nem lúgozódik. Mert utána keserű, kiábrándult, cinikus lesz a munkásélet megörökítője, vagy legfeljebb (legjobb formájában) nosztalgikus:

Éveken át dicsőség vett körül,
divatba jött simléredes sapkád,
színésznők viselték csibészes pózban,
akárcsak kedvenc szavaidat az irodalom.
Ezrek éltek belőled,
kineveztek képviselőnek, fekete autón fuvaroztak.
A történelem – legalábbis úgy látszott -
kárpótolja kiebrudáltjait.
Hát nem tudom, mit is gondoljak rólad?
Nekem hiányzol. Gyere vissza!
Talán van pár komád még itt-ott,
a söntéspult ugyanúgy sörlucsokban.
Ne üldögélj otthon magadnak,
ne nyírj gyepet,
ne sétáltass kutyát este.
Gyere az emberek közé. Hiányzol. Gyere vissza!
(Gyere vissza)

Nos, a munkásosztály azóta sem jött vissza, sőt, a paradicsomba sem ment. A nagy októberi forradalomtól a mostanáig vezető út jól áttekinthető, de – mint az előbb már céloztam rá – tudásunk nem adhat okot arra, hogy az ismeretek birtokában törjünk pálcát a most más szempontból tékozló fiú fölött. Ezért csak rövid vázlatra nyílik mód: a sztálini diktatúra elsöpörte az erkölcsöt és a hagyományt, a kommunizmus fekete könyve 90 millió likvidáltról, gulagról, nemzetek elpusztításáról beszél. Egyes értelmezések szerint a szocialista kiváltságokból mára kényúri függőségek lettek, a világ másfél évtizeddel Ladányi Mihály

halála után gyökeres fordulatot vett. Marx osztályharcról papolt, amely megdönti a rendet – ehhez kellett tömegbázisnak a nincstelen, manipulálható proletár és a függőségben tartott munkásság, amelyet mozgósítani lehetett. E korvázlat hőse nem volt abban a helyzetben, hogy fiatalon hiteles forrásból tanulmányozhassa a történelem sötét lapjait, ezért nem ítélnék róla túl szigorúan, bár felmentése sem sima ügy. A költő elindult valaha a külvárosba, hogy megkeresse a munkásosztályt, mert határozott elhivatottságot böngészett le a falvédőről, s a Parnasszusi Szakosztály is erre inspirálta tizenhárom lózunggal, ami sikeresen fedezte albérleti költségeit. Közben Marx Károly lejött a falvédőről, s a kommunizmus lényege is más lett: a Pénzügyminisztérium Deviza Főosztálya sárga inggombokat akart adni ibolyaszínű nadrággombokért.

Belső ellenzékben

Ladányi Mihály költészetének lényegét mégsem fejezi ki a „kommunista költő” titulus, ugyanis mind személyisége, mind művészete összetettebb volt ennél. Sőt, politikai értelemben amolyan belső ellenzékinek számított, aki kívülről nézve bent van, és megfordítva. Az „aki nincs ellenünk, velünk tart” kádári felfogásba a hezitáló, olykor keményen kritikus közéleti lírikus is belefért, miközben az irodalompolitika közismert három T-je szabályozta a lehetőségeket. Ladányiból azért sem vált pártbizottsági költő, mert már a kezdet kezdetén hajlik a frivol és groteszk ötletekre, villoni hangvételre, ingerkedő fordulatokra, ami ellensúlyozta a mozgalmi jelleget. Szereti a nyílt, konvenció nélküli, természetes életet, ami a munkásromantika felől nézvést pozitívum, ám az erkölcs csőszök sűrűn megfeddik bohémságáért, italozásaiért.

Ítései dicsérik, ha kirohan a szocialista kultúrát és közéletet „állandóan szennyező” kispolgári szemlélet, a konzervativizmus, a megcsontosodottság, a langyos közepszerűség ellen, de attól félnek, hogy ezek a nézetek hatalmukba kerítik egész lényét, és ez végeredményben az alapok rovására mehet. A vészmadarak eszmei elbizonytalanodásról kárognak szüntelen, akik impresszív oldottság és széttöredezettség helyett fegyelmezett összefogottságot követelnek. Az eszmei elbizonytalanodás, a kóborló attitűd, az elvonuló dohogás nem illik egy kommunistához, aki a közérdekkel kel és fekszik. A füstizű ének és a dörrenő vaslemez muzsikája mennyei a fülnek a lány zenekarok összhangzattanához képest, de mindez akkor lenne még hitelesebb, ha nem a lebuja, füstös kávéházak zümmögésével vegyülne. A naturalisztikus képek, a nyelvi elemek nyersebb kezelése, a szókincs durvább rétegeinek használata taszítja a parnasszusi fennkölségre áhítozókat, különösképpen az argó szavai (niksz, dohány, majré, pali) gerjesztenek szellemi fintorgásokat a szalonokban. Avantgardizmus! – kiáltják a fanyalgók, nem sejtve, hogy évtized múltán micsoda aranykora lesz Brechtnek. Másutt modorosságnak vélik az újmódi csavargó garabonciás stílusát. „Életében, költészetében valami dekomponáltság, tépettség van” – írják róla egy helyütt. „Tartalmi megjelenése ennek a gyakori rezignáció, formai szempontból pedig a felkapott és elejtett, végig nem vitt ötletforgácsok, a hosszabb versek gyakori szétesettsége, ziláltsága mutatja a bajt”. A kifogásokat kereső szerint a külváros ábrázolása hiába fontos, ha a róla kialakított kép romantikus naturalista vonásokkal, az új valóságélményeket pótló irodalmiassággal terhelt. A tanácstalan tébláboló (mármint L. M.) hiába döfködi érzékeny pontjaikon a modernkedő dekadenseket, még maga sem tudott minden vonatkozásban az igazi, az áhított élet tükrévé lenni, itt-ott pótszerekkel él.

E kantinban
valami furcsa módon

előnt a sors iránt a hála:
hogy nem lehettem finom, elegáns
és egzaltált bajnoka a szavaknak,
hogy a világ izzadt ölébe esve
vérző ujjakkal kell ma is kiásnom
énekeimet az érdes kövekből.
(E kintinban)

Némelyek városellenes szemlélettel vádolják azt, aki a Város költője szeretne lenni, mások proletkultosságán élcelődnek, mert erőszakoltan állítja szembe a munkások és az értelmiségiek gondjait. Megannyian veregetik a vállát, ha versei éle „kifejezetten és határozottan” a kispolgáriság ellen irányul, agyondicsérik, ha hadat üzen a fantomnak, a burzsoáziának, ellenben a hívek is felszisszennek, ha utcakő után nyúlkál. A „mindennapok forradalmisága” idején szabad volt a polgárokat utálni, akik újra elfoglalták az előkelő munkahelyeket és művészeteket. Szeptás allúrnak nevezetik, ha kimondatik, hogy a lángoló kardok (akár döglött halak csontvázai) folyó iszapjában hevernek, ez a középutas balosok szemében nem más, mint anarchizmus. E szabálytalan életformát sokan nem értik, még akkor sem, amikor a fegyver után kutató szenvedély nyugtalan, zaklatott életmóddá szelídül, bár igaz, ami igaz, a lázadás egy formája az utóbbi is. Ladányi verseit nagy elégedetlenség feszíti, s akik odafönt a tömeg nyugodtságáért felelőseknek érzik magukat, nyugtalanok. Ha több a kétely, a kérdés és a tétovás, mint korábban, a központi bizottság kultúrfelelőse összeráncolja homlokát.

A fordulat a hatvanas évek közepén következik be e költészetben, az „Utánad kószálok” című kötetben felerősödik az elégedetlen hang. A fények kialszanak, a derű eltűnik, a depresszió aránytalanul és egészségtelenül eluralkodik – hangoztatják az eszmét féltő mormogók. „Mintha teljesen elvesztette volna a korábban magáénak vallott hitet, lendületet és előretekinést, szemhatára összeszűkül, világa kietlenné zordult” – teszi szóvá az „Alföld”-ben Fülöp László. Szerinte költő és külvilág, szűkebb és tágabb környezet összhangjának, kiegyensúlyozott viszonyának nyomát sem lelni az újabb versekben, a meghatározó elem a folytonos konfliktus. Felülről és kívülről úgy fest, hogy a kószáló meghasonlott a korról s a világgal általában, csömöre van a politikától, a nagy szavaktól, kiábrándult mindabból, amit közéletnek

szokás nevezni. Fülöp László vélelmezi, hogy a megcsalatottság érzése miatt a visszahúzódás, az elfordulás, a keserűen gunyoros kívül helyezkedés: Ladányi „Európát s az egész korvalóságot torzító tükör elé idézi, groteszk túlzásokkal festi karikatúraszerűen torzra, majd fintort vág az egészre. Az ernyedte belenyugvás fintora ez, kedvetlen legyintés, nincs benne semmi vitalitás. Erejéből mintha csak bágyadt reflexiókra futná, tudomásul veszi az eleve egyoldalúan látott tényeket, s azzal próbálja magát túltenni rajtuk, hogy öreges rezignációval, kajánul megmosolyogja az egészet, gondolván, semmi értelme a perlekedésnek, a vállalásnak, a megfontolt indulatnak, az ember ki van szolgáltatva a rajta kívül álló tényezők alattomos játékának”.

Amerre jártam,
eső kószált előttem
és fölverte a földeket.
Sárhullámokon lebegtem eddig,
látod,
nem holmi fényességes élet ez!
Ahogy most visszanezék:
mindig lesett rám valami,

mindegy, mihez hasonlítom.

A lényeg az:

(fordulj most el)

megöregedtem fiatalon.

(Amerre jártam)

Dekadens életérzés ez, kétségtelen, a feladás, a visszavonulás, a lemondás jelzései sorakoznak a költeményekben, a nagyvilágba lökött sárréti fiatalemberen elhatalmasodik az otthontalanság. A kritika némi anarchizmussal fűszerezett avantgardizmust kiált, ami a realizmus dicsőítése idején szitokszónak hatott. Tagadás, indulatos irónia, a hagyományos morális elvek következetes megkérdőjelezése – van elég baj a sorból kilógóval. A túloldalról nézvést az általánosan érvényes erkölcsi normákat és emberi magatartásformákat nem lehet, nem szabad azonosítani a kispolgárisággal, ellenkező esetben az éles, szatirikus, dühös kritika „torzítóan szubjektív” lesz. Költői hitvallás egyetlen tartópillére nem lehet a tagadás – fanyalognak a fanyalgók. És tovább: a társadalmon kívüliség vezérelve az improvizálás, a kalandozó kötetlenség. Hangsúlyosan elítéltetnek a garabonciás, villoni tartás művészi tartozékai: a disszonáns akkordok, a valóságélemek merész keverése, a bizarr hatású pointírozás, a meghökkentő képzettársítások, a köznyelv alsóbb rétegeiből vett, vulgáris kifejezések. A frivol játékosság nála nem neveztetik felszabadultnak, önfeledtnek, a szatirikusán író élő groteszk, az erotikus mozzanatok hagyományellenes kiélezése maga a megtettesült avantgardizmus. A lendület megtört, az alkotó fáradt és kiábrándult, ami megengedhetetlen az optimista szocialista világnézet erkölcsi magaslatairól letekintve.

Koczkás Sándor a Kritikában nem vitatja el Ladányi forradalmi elkötelezettségét, hogy életeleme a szocializmus, a társadalmi harc. De miről vallanak ezen kívül e versek? „Nyomasztó kiábrándultságról, szemrehányásokról a forradalom befejezetlensége miatt s tehetetlenségről a társadalmi érvényű cselekvésben... Az ember könnyen hajlik arra, hogy anarchiát emlegessen vagy eklektikus zavarosságban marasztalja el a versek poétáját. Végletes lobogásai, nyárspolgárpukkasztó gesztusai és mondatfordulatai, lázadásai a társadalmi élet mindenfajta nyugalma, szabálya, illeme ellen mintha az ilyenféle következtetéseket igazolnák”. A fenegyerekes, öncélú lázadó magatartását, aki a tömegek soraiban is csak a magával hasonszőrűekkel, a bohémek módjára nyugtalan lumpenproletárokkal képes együtt rezdülni, egyre inkább negatív példaként hozzák fel. A látszat azonban könnyen megtévesztheti, csalóka általánosításokra ösztönözheti az embert – csitítanak a bölcsebbek.

Ladányi témát ad zord műítészeknek, irodalompolitikusoknak is, akik közül Pándi Pál úgy támadja, hogy megvédi. Pándi egy Petőfibe ojtott Villont fedez fel a fehér négerben, aki nincs híján anarchikus hajlandóságoknak. Rezeg a lécs, ha Pándi felfedezi, hogy e versekből árad a kötetlenség dicsérete, a rend megvetése, a szabályosság, állandóság elutasítása. Ladányinál több a testi szerelem, mint az áhítat, s nem kevés a diszharmónia, az elégedetlenség, a gunyoros támadókedv. Pándi szerint nem társadalmon kívüliség ez, hanem a társadalmon belüli szélre-szorítottság, magányos igazságkeresés. De mi is juthatna az olvasó eszébe, ha ilyeneket olvas? „Vagánykodom ínomban, mit tehetnék, / s a világ ellen szólok hevesen”. Vagy: „Szegény költő vagyok, / mint egy sovány madár / tollázkodom az utcán, / rekedt énekemet / nem értik a mezők”. Pándi Pál úgy jellemez, mint egy osztályfőnök: „Ladányi Mihály kőszáló természetű ember, alkati tulajdonsága a nyugtalanság. Jobban érzi magát a kocsmasztalok tájékán, mint a hivatali íróasztalok között. Szívesebben vállalja a szocializmuson belüli szabadlegénységet, mint a munkahelyhez kötő státuszt. Személyes életének fiaskói, emberi-asszonyi kapcsolatainak zaklatottsága, fészekrakó hajlamainak fejletlensége, prolongálódott kamasz-nyugtalansága, támadása-iróniája, a magány dacos várainak építésére kész érzékenysége: megannyi olyan alakítója és színezője ennek a

költészetnek, ami elsősorban emberi természetével kapcsolatos, s nem politikai világnézetével”. Pándi sorainak olvasásakor egy pillanatra betekintést nyerhetünk a letűnt világba, midőn az ítéskörök alapon leckéztethette az alkotó-magánembert. Igen, az atyáskodó Nagy Testvér akár a legintimebb pillanatokban megleshetette áldozatát, s utána még kegyesen meg is védhette a „támadásoktól”, ha úgy tartotta a kedve.

Élhettem volna gyönyörűen,
megvolt a képességem rá,
hogy derűs legyen az estém és
egyetlen órámtól se zokogjak.
Most hurkot dobnak rám az éjszakák,
vérereim torkomra csavarodnak.
Valaminek az eszköze vagyok,
mindig magamon érzek egy égő, nagy szemet,
s hányódom erre-arra, pedig
élhettem volna gyönyörűen.
(Élhettem volna gyönyörűen)

A csavargás, a szegénylegénysors mint költői életforma végigkíséri Ladányit a pályán. A csemői magányban valóban belekóstolhatott, de a „művész”-magatartás, amely átéli az izgalmakat, legalább ennyire jellemezte. A piszkos kocsmák, kóborlások romantikáját nyilván megízlelte, ám a csavargó-kultusz inkább csak jelképi erejű nála. A hippivilág egyik oldalhajlásaként harminc-negyven évvel ezelőtt amerikai mintára Magyarországon is feléledt és elterjedt a hobóság mint életérzés. A fiatalok a fennálló társadalom elleni tiltakozásukat úgy fejezték ki, hogy a rockban kerestek önkifejezést és vigasztalást, brancsokba verődve, autóstoppal jártak koncertekre, miként a Nyugat okkal, ok nélkül lázadói. Ladányi keserű forradalomsíratói, új kuruc bujdosóénekei, ökölrázó fenyegetései aggodalmakat keltettek hivatalos helyeken, viszont hallatlanul népszerűvé tették az elégedetlenkedők körében. Játékos, ironikus, öncsúfolódó dalaival, indulatos fricskáival, maró szatíráival tehetséggel kerülte el, hogy bármelyik szerep rámeredjen.

A szépség hulgánja jó érzéssel használja műveiben a korabeli divatáramlatokat: mindig képes a megújulásra, de nem tűnik fel köpönyegforgatónak. Ráadásul mindegyik pózban hitelesnek hat, ez lehet máig tartó ismertségének egyik magyarázata. A hippi ugyanis alakítja a csalódott forradalmárt is, aki nem veszi tudomásul, hogy a forradalom konszolidációja a forradalmi indulat árapályával jár együtt. A hobó mégsem lesz „annyira mozgalmár”, mint Györe Imre vagy Nyerges András, s ha kell, ügyes érzékkel stílust vált. Előzőek határozott eszmei arculatú, jól elkülöníthető, gyanakvással szemlélt, ezért jókora daccal egybeforrt költői társulást alkotnak (Fragó Vilmos megállapítása), de Ladányi nem tartozik szorosán közéjük. Ugyan ő is verset ír a tűzhalált vállaló amerikai kvékerről és Vietnámról, Kubáért szólít harci szolidaritásra, mégsem idézik őt pártkongresszusokon, legföljebb negatív értelemben. A kádárista propaganda és „igazságszolgáltatás” éppen úgy elítélte a baloldali elhajlókat, mint a keresztény-konzervatív, vagy a liberális értékeket. Aki nem a marxizmus-leninizmus középutas, legföljebb reformokkal megújított változatát vallotta, könnyen megnézhetette magát, ha színt vallott. A balt balról bírálók maoista alapról rugaszkodtak el, főleg főiskolások, egyetemisták között hódított e fölfogás, amelynek ige hirdetői gyakran a törvény színe előtt találták magukat. A propaganda részben sikerrel cserélte ki Jimi Hendrixet Che Guevarára, John Lennont Fidel Castróra, meglehetősen zűrzavart előidézve így a magyar ifjak ideológiáktól hemzsegő agyában. Ladányi is azt kéri, hogy mielőtt a Jómód nevű gebines mulatóban hűvös intellektuelként lenézne a világot, valaki adja fegyverét a vállára, hadd érezze a heveder szorítását. Arra biztatja a puskáját, hogy a vért szeresse, ne a madarak fütyét vagy a szelet,

mint a költők és egyéb humanisták – elképzelve, mit gondoltak erről a Központi Bizottságban.

Ó, hercege e kakofón világnak,
ha hencegve fekszünk bele a nyálba,
az Istennél ne beszélj rólunk, inkább
csak könyörögj érettünk, Che Guevara!
(Zene gitáron)

Héra Zoltán jellemzésében Ladányi szabad madár, amit sokan irigyelnek tőle, de kevesen élik ezt az életformát. Nem kockázatmentes a különütasság, nemegyszer az önpusztítás veszélyével jár együtt s a perifériára kerüléssel, mégpedig nem csupán földrajzi értelemben. Az egyetlen kötöttség, amely előtt a „madár” tiszteletkört tesz: a költészet maga. Anarchizmus? – kérdezi Héra Zoltán. Válaszában a kritikus-költőtárs úgy ítéli meg, hogy nem minden alapot nélkülöz a minősítés, ugyanis az ilyesféle magatartást szokás annak nevezni. „A társadalomnak szüksége van formákra, s ő elítéli ezeket. Az anarchista azonban mégis túlzás. Ladányi ugyanis költő, ami annyit jelent, hogy mindig, mindenütt az egyetemesen emberit kereső művész, a szépség áhítója, önnön gyengeségeinek is látója, megvallója. Mindenütt költő, tehát a söntésben is, az árokparton is. Nem mindig kerülheti el ama bizonyos szellemi perifériákat, s verseiben ilyenkor szaporodnak el az utánérzés-jellegű Villon-motívumok, de többnyire följük emelkedik, túllép a csavargó-romantikán. Mondja a maga dobszólóját, s ha elfogulatlanul hallgatjuk, egyszer csak kitetszik, hogy tiszta érzéseket szorít az indulatai alá... Iróniája nem a kényelmesség grimasza, s nem is a tehetetlenség megvallása. S ilyenkor a Villon-motívumok sem modorosak nála. Érezni, hogy belülről jönnek, egy-egy lírai helyzet rokonsága folytán, s ki tudja, talán magának az alkatnak a hasonlósága révén”. Anarchista és csavargó? A szocializmusban minden devianciának számított, ami eltért a hivatalos „átlagközépszertől”, illetve a kötelező ideológiától. „Hadd írja csak Ladányi az anarchista kis verseit” – az ilyen vélemény nem hatott jól rá, bár egyre otthonosabban mozgott az ellenzéki szerepben, kezdett profivá válni. Hogy a fenegyerekeskedő-garabonciás attitűd hogyan jön össze a robbantató új balossággal, szélsőségességgel? Erre kielégítő feleletet nem kapunk, legfeljebb utólag kockáztathatjuk meg, hogy maximum a valóságon túl találkozhat Iljics-Carlos és Jack London. Vagy a marxista-leninista kritikusok írásaiban, akik nem a gyárat keresik kocsma helyett, és nem a munkást a melós helyett, de saját bevallásuk szerint nem érik be a kocsmával gyár nélkül és a melóssal munkás nélkül. De mit mond erre maga a sokszor emlegetett? Csupán csak annyit, hogy mielőtt kiöregszik lázadásaiból (mivelhogy a fogatlan és szőrevesztett oroszán nem kerül továbbtenyésztésre) szeretne elüvölni egy hősi dalt az elégiák és az ősz előtt, mikor lucskos cipőben morzsolgatva lábujjait hálás szívvel ácsorog a meleg előszobákban.

Itt élek az utcán,
hol bolyhos otthonok
és íróasztal-mögötti eszmék
nem védenek.
Az ősz csatakos képernyőjén
ugyanabban a rosszul-rendezett
filmben statisztálok
közöttetek.
(Szabadban)

Túl csavargáson és anarchizmuson, Ladányit elmagányosodása is eltávolítja a tömegektől és a közösségi mítosztól, amit aggódva figyeltek a nép pszichoszomatikus állapotáért magukat felelősöknek érzők. Miért keres szakadatlanul otthont az, akinek azt ígérték, hogy összefogással megforgatható az egész világ? Miért álmodja vissza magát a gyermekkorba az, aki a kommunizmus mielőbbi eljövételét követeli, ahol az ember emberséges? Holdfény süt át az ifjúságon, felrémlik a tapasztott konyha, ahol viaszosvászon-asztal fürdött a lámpaverítékben – a beérkezés örömdója helyett. A fényes jövő pótlására kiöregedett gépirólányok bepúderezett álmaikat osztják meg az elégedetlennel, aki pedig oroszán szeretne lenni, nem házinyúl. Aki látta a történelmi osztályt tyúkot és gyárat lopni, és Vitéz Horthy Istvánt átrepülni a lámpafényen, az könnyen okádik a történelemtől, s ez már nem tartozik feltétlenül a közre. Egyre erősebb hatást gyakorolnak a poéta felfogására modern nyugati áramlatok, a beatek és a hippik filozófiái, akik kivonulást hirdetnek a társadalomból, miközben Keleten a közös akolba terelésen fáradoztak a materialista pásztorok. A szépség huligánja mind magányosabb, kóborol, akár egy szabad állat. Alig lépett túl harmincadik életévén, máris úgy érzi, hogy nem olyan friss a kedve és a dala sem, fáradtan üldögél, porlepetten, sajátmaga torzójaként az estben. Vagyis nem éppen úgy fest ifjú lázadónk, mint aki buzog a tettvágytól, átszellemülten a mindennapok forradalmiságától. Költő és kor az előzetes várakozásokkal ellentétben nem talál egymásra, a fehér néger hol a pogány lázadó tépett ruháját ölti fel, hol a száműzetés szigetére menekül az erőszakolt összefogás elől, ami magyar viszonyok közepette legfeljebb valamely vidéki vasútállomás restijében vagy elhagyott tanya, borospince képében realizálódhat.

Abban az időben éltem én,
mikor a Parnasszusról lejöttek már a költők
és Parnasszusra utaztak
az üzletemberek.

Vivátot üvöltöztem a pisszegés korában,
meglehetősen faragatlanul éltem hát,
a szépség huligánjaként.

Ilyenkor vénet írtam,
s dacban és révületben
álmodtam át az éhes éjt
az ügyes érdekek szendergő városában
a szépség huligánjaként.

(Azt hiszem, semmi kétség)

A jézusi korban lévő vívódó, tegnap még utcakövet tépdeső „értelmiségi proletár” nem tud szabadulni a gondolattól, hogy elmege az ő ideje, s akár a huszita háborúk kardköszörűse, megvénül konyhakések között, lázas, öreg dalokat fütyörészve. No, szép kis perspektíva a fejlett szocializmus felépítésének kezdetén!...

Egy idő után elkopnak a Ladányi ellenzékiességét, lázadó hajlamát leírni hivatott minősítések és kiürül a szavak tartalma (vagányos, anarchista, pesti Villon, fehér néger). Az irodalmi köztudatban közhelyszerűvé válnak e rá vonatkozó megjegyzések, bár az állandó jelzők alanya nem az a típus, aki beletörődik a megváltoztathatatlanba. „Idegrendszerre továbbra is felhorgad, ha béklyóiba szeretné szorítani a nyárspolgáriság”, de új hűrokon is játszik: a szolid, mederben tartott nacionalizmus érzését villantja fel. E motívumot indokolt e fejezetben tárgyalni, hiszen emlékezzünk: a magyarságtudat megélése a kommunizmusban devianciának számított. Igaz, voltak ennek bizonyos intézményesített formái, amelyek leginkább az olimpiai eszme felvirágoztatásakor nyertek határozott alakot, de azért kutyából nem lett szalonna. Ladányi is csak úgy írhatott haza-verset, ha előljáróban rögzítette: neki azt mondták

az iskolában, hogy Duna, Tisza, Dráva, Száva. Majd a háború után hozzátették: Donkanyar. Mégis szokatlan vallomás ez az 1968-as csehszlovák bevonulás után nem sokkal, hogy „Én országútjaid eperfáiról vacsorázva / mondtam ki először a neved, Hazám”. A Himnusz eléneklésekor Kádár János országában könnyezhetett a magyar, párthatározat rögzítette a nemzeti büszkeség kívánatos, lehetőleg minél mérsékeltebb fokát, de a kádárkolbász is előkerült, ha a Petőfi-szobornál március 15-én felelőtlen, kokárdás ellenforradalmárok gyertyát gyújtottak. A Forradalmi Ifjúsági Napok (FIN) keretében páncélvonat járta az országot, amelynek 19-es masinistái (Szamuely Tibor, Kun Béla, Kunfi Zsigmond) számítottak példaképnek Kossuth és Nagy Imre helyett. A költő, midőn a Tanácsköztársaság kiobbantásának napja elhomályosította 1848-at, azt kéri spirituáléjában, hogy „engedd a népemet előre menni!” – csupán azt nem tudjuk meg, kihez fohászkodik, s homályos a célzás is a vérrel és izzadsággal telecsorgatott úton elfáradt seregekre. Így aztán a nemzeti önazonosság amolyan ladányis lesz:

Izzadt arcomba beleásít a haza.
Utcalányok napoznak tenyerében
és új kocsikból kikáromkodó új urak,
A haza szivarzsebe számomra lakhatatlan.
(A haza)

Németh Lászlónak igaza volt: a művészeket gyakran fantomizálja a közvélemény és a kritika. Ladányira az örök elégedetlenkedő, hetyke lázadó bélyeget sütötték rá, aki szakadatlanul polgárpukkasztó csínyeken törí a fejét, s legszívesebben trágár sanzonokkal bosszantaná a közönség finom fülét. Pomogáts Béla írja róla, hogy azért ennél súlyosabb költő és igazabb ember. Személyisége és alkotói világa annál sokkal bonyolultabb, mint hogy szimplán irodalmunk modern szegénylegénye, kócos igrice legyen, amolyan különös átmenet Villon és Ernesto Che Guevara között. „Ladányi ugyanis abban különbözik hazai guevaraistáink átlagától, hogy nem egy pesti presszóban ábrándozik a trópusi partizánháború esélyein, hanem itt és most töpreng a .magyar társadalom fonákságain” – állítja Pomogáts. Az író felfogásában Che Guevara alakjának ebben az összefüggésben csak etikai szerepe van: egy forradalmi magatartás világi szentje ő, aki személyes példájával és áldozatával buzdít helytállásra, int igazságkeresésre. A Magyar írószövetség elnöke idestova három évtizede így védte meg Che rajongóját a szektásoktól, akik sohasem tudtak mit kezdeni a humanizált radikalizmussal. Azóta ez a kor átértékelődött, miként a legtöbb, s a kommunizmus fekete könyvének szerzői is mást gondolnak a latin szabadságharcosokról, mint annak idején hittük. A bolíviai partizánháború vértanúhalált halt vezére Ladányinál etikai példát, kánont jelent, míg az utódok inkább terroristát kiáltanak. A kritikai realizmus lukácsista propagandistái jobban elviselték, ha a hábetlerizmus a téma a „szakállas bandita” hős- vagy rémtettei (kinek-kinek ízlése szerint) helyett, mert előbbiből sohasem lehet ellenforradalom. Ha a dolgozó osztályok képviselői nem a felszabadult ember öntudatos és kulturált életrendjét élték, hanem a kispolgári életformát részesítették előnyben, azt kritika tárgyává lehetett tenni, szemben az alappal és a felépítménnyel. Olcsó örömeik, tánczene, kártya, sportrajongás, konzumcivilizáció – a „teljes ember” marx-i igényének megvalósulása késett, s a költők a KB és a PB potentátjainak engedélyével, sőt ösztönzésére csattogtatták a kispolgár hátán az ostort.

A humanizmus a könyvtáraké,
a polcok humanizmustól roskadoznak.
Szemünk éhségtől fekete kút,
megaláztak minket százféleképp,
most szeretjük a puskát,

Jó puskánk – mondjuk neki – szeresd a vért!
(Zene gitáron)

Hm – mondanánk ma erre, bár pacifista felbuzdulásainknak az ezredforduló háborúinak realitása szab határt.

Beat-költő volt-e Ladányi Mihály? A hatás tagadhatatlan, ám a kelet-közép-európai legvidámabb barakkban erős korlátok között lehetett Kerouac vagy Ginsberg nyomába szegődni, már csak a szűk mozgástér miatt is. Sükösd Mihálytól tudjuk, hogy az ötvenes évek amerikai fiatalsága kételyeinek, egzisztenciális helyzetéből adódó nyugtalanságának, rossz közérzetének kifejezője-hangadója a beat-nemzedék irodalma. „Ez a nemzedék McCarthy pápasága idején eszmélt a világra, a koreai háború frontjelentéseit olvasta a tankönyvek mellé, a totális pusztulás nukleáris reklámjaival és fenyegetéseivel találkozott a mozivászonon és tévé-ernyőn, s később sem felejtette el emlékeit. Huszadik évük körül a jövő, a napról napra közelgő felnőttiség: az átlagpolgár szürkesége rémlik fel előttük fenyegető árnyként. Láthatatlan, de olajozottan működő csavarnak lenni a gépezetben, leszokni az álmokról, később a véleményalkotásról. Ha mindez átfut a tudaton, nem személytelen gondolatok, hanem fogalmaknál eleveőbb képek sorában – ilyenkor tör elő az üvöltés”...

Ladányi ugyan nem üvölt, ám az áthallás miértje és mikéntje kidolgozatlan, sőt alig-alig említett a róla szóló recenziókban, holott a rokonság egyértelmű. A beat-nemzedék tagad, világképe negatív, Ferlinghettiék és Corsóék elutasítják a hivatalos Amerika társadalmi értékrendjét, esztétikai hagyományait és mindennapi életformáját – de (megváltoztatva a megváltoztatandókat) nem ugyanezt teszi Ladányi is? A hiányérzet itt is, ott is elemi, viszont a különbözőség szintén szembeűnő. William Burroughs nem szorgalmaz társadalmi átalakulást, eszménye a harmonikus lélekállapot, ellentétben a magányban is vadul politizáló Ladányival. Viszont Gary Snyder „Képességek” című versét akár ő is írhatta volna:

Figyeltem apám barátait,
Cigarettdát sodortak, fiatal fiú voltam,
A barakk kátrányfalához dőltek,
A szalma fekete lett a kezük közt,
Autókról, gépekről, munkáról beszéltek,
Mind állástalan volt -
Apám nagy külvárosi házban él.
Azt hiszem, a családból egyedül
Én maradtam meg szegénynek –
Jó a barakk-ablaknál ülni
Szalmát morzsolni és bámulni
a füstkarikákat.

Vágáns hagyományok, villoni magatartás, Berda József-i társadalmon kívüliség, a mailer-i „fehér néger” felfogás, az amerikai beatköltészet tiltakozó szelleme, a ginsbergi üvöltés, a diákmozgalmak anarehizmussal színezett hatása, Che Guevara heroikus-romantikus pózainak másolata – a marxizmus-leninizmus dialektikus és történelmi materializmusán túl e forrásokból táplálkozik Ladányi költészete. A fő vonulat végig megmarad, legfeljebb a kiábrándulás, a magányba való menekülés, az öregedés, a halálélmény, a szerelmi társtalanság megörökítésének mozzanatai jelzik a kitérőket.

Folytatjuk

KERÉNYI GRÁCIA

Visegrádi elégia

Kedvesem, oly panaszos ma az ég, haragusznak a felhők,
ólmos a fény a Dunán, sírnak a kismadarak.
Buxsi hegyek közt illan a villám, zöldfejű fákra
dördül az égi harag, záporos ostora hull.
Szépnevetésü folyó, hova tűnt a tavasz ragyogása?
hol van a vígszavu táj? Fodrosodó viharok
űzik a tiltakozó májust, tépik rokolyáját,
elkapják derekát, permete-szőke haját.
Szépnevetésü folyó, szemedet mért ráncolod össze?
Hajtsd el a fellegeket, hívd ki a napsugarat!
Hívd ki az orgona fürtjeinek kacagó lilaságát,
hívd ki a réti füvek bársonyozó melegét.
Lágyan nyújtsd ki kezed, simogasd meg a parti füzeknek
halk pihe-bánatait, szenderedő panaszát.
Vedd hátadra a tömzsi kacsákat, lomha hajókat,
tükröt tarts a hegyek sokszinü arca elé!
Sárga-fehér házak sorait ringassa a tükröd,
permete-szőke tavaszt, kékkacagásu eget.
Ringass engem is, álmaimat, kik májusi zöldek,
szépnevetésü folyó, szép csobogó nevetés!
Ringass engem is el, hogy a búcsú perce ne fájjon,
tudjam: e táj az enyém, s én az övé maradok.

Visegrád, 1954. május 10–12.

KERÉNYI GRÁCIA: *Nálunk a málnabokrok. Válogatott versek*, Budapest, 1985, Szépirodalmi Könyvkiadó.

DEDIK JÁNOS

Úszólecke

- Nekem itt is jó, a szélén!...
- Ugyan már, ne mond! Ott bent az igazi, a mély-vízben! Jót ugrálnánk együtt, mekkorát lehetne játszani középen!
- Játszhatunk itt a szélén is!
- Á, ez dedósoknak való, nem nekünk!
- Hát én dedós vagyok? Azért nem megyek a mély vízbe, mert nem tudok úszni.
- Már igazán megtanulhattál volna, csak te gyáva vagy!
- Nem vagyok az, vedd tudomásul, meg a haverok is!
- Hát, ha nem vagy majrés, akkor leugrasz a trambolinról, úgy mint mi!
- Azért azt nem!...
- Na ugye, hogy félsz?!
- Nem félek! De ha beugrom, akkor nem tudok kiúszni!
- Na jó, akkor pancsikálj itt, mi még ugrálunk egy kicsit! —Ha közben meg tanulnál úszni, gyere utánunk!
- A csodába is, hogy van ez? Már régóta járok ide a haverokkal strandolni, és ők milyen jól úsznak, én meg elmerülök, mint egy balta! Itt a medence szélén valóban nem tanulok meg úszni! - Így töprengtem magamban.
- Na mi van, dedóskám. Itt a szélén pancsikálunk? Mért nem mész a gyerekmedencébe, ott csak bokáig ér, nem fulladnál bele!...
- Csak csúfolódtok! Ti sem a mélyvízben szület-tetek. Különben is a ti hibátok, hogy nem tanítottatok meg úszni, nagyokosok!
- Próbáltuk, nem? De neked hiába magyaráztunk. Mindig összekevered a tempókat, és ha félsz a víztől, soha nem fogsz megtanulni úszni. És még te mondd, hogy minden vágyad, hogy tengerész légy? Jól néznénk ki, ha ilyen tengerészeink lennének, akik együtt süllyednének a hajóval a víz alá!
- Igazán nem tehetek róla, ha nem megy az úzás, pedig a vizet nagyon szeretem! Azt nem mondhatjátok, mindig eljövök veletek a strandra...
- Na ezt egészen jól csináltad, de miért hagytad abba?
- Mert kezdek kifáradni és érzem, hogy lehúz a víz.
- Öregem, ezt még sokat kell gyakorolni, hogy azt mondhasd magadról: tudok úszni!

– Idefigyeljete! Azt elismerem, hogy nem megy az úszás, az is igaz, hogy félek a vízben, meg az is, hogy többet kellene gyakorolnom, de gyáva nem vagyok!

– Persze, hogy nem ! Te csak napozásra születél!

– Na jó! Bebizonyítom nektek, hogy nem vagyok gyáva! Ha leugrom a trambolinról, elhiszitek ugye?

– Csak a szád jár, úgysem mered megtenni!...

Akkor úgy éreztem betelt, a pohár! Majd én megmutatom, milyen srác vagyok! Felmegyek velük a trambolinra és beugrom. A víz úgyis feldob, és valahogy csak kievickélek belőle.

– Most hát figyeljetek ide!

– Nézd már ezt a bolondot! Képes és beugrik...

– Odasüss Karcsi, ne a csajokat lesd! Figyeld a Janit, a trambolin tetején van már! Integet a kezével, hogy figyeljük...Hatalmas csattanással spriccel szét a víz...

– Látod ezt az örültet, a mély vízben van! Ekkora talpast ugrani, biztos jól megcsípte a talpát. Na most felbukott, látod? Most meg hová lett? Ott, ott figyel csak újra felmerült! Miért nem úszik ez a buta? Most megint látom, ott evickél. Nem lett volna szabad engedni, hogy beugorjon a mélyvízbe. Minek hősködik az ilyen, aki nem biztos a dolgában? Nézd, még mindig nem jött fel a vízből! A körülötte lévőknek fel sem tűnik, hogy ilyen sokáig lent maradt. Még megfullad!

– Karcsi, figyelj! Én beugrom utána és megnézem, mi van! Ha intek a kezemmel, gyere segíteni! Csak nem hagyjuk a szemünk láttára vízbe fulladni egy hülyeség miatt!...

– Na végre, kint vagyunk! Gyertek, rázzuk ki belőle a vizet! Csak úgy csordogál... Na, térj már magadhoz, haver! Egy- két pofon nem árt ilyenkor.

– Meg kell hagyni, ügyesen kihúztad, mint egy igazi mentő! A fürdőzők észre sem vették, amint a hajánál fogva kiúsztál vele.

– No pajtás, jobban vagy már? Jól ránk ijesztettél! Idefigyelj te hős, most Gyuri kihúzott a medence aljáról, szerencséd, hogy odafigyeltünk. De ha még egyszer bizonyítani akarod a tengerészethez való vonzalmadat és a bátorságodat, úgy megverünk, hogy anyád sem ismer rád! Ha nem tudsz úszni, akkor nem tudsz, ne hősködj! A bátorságodra pedig senki sem kíváncsi!

Párszor még hátba vágtek, aztán otthagytak a szárazon.

Érdekes... Nem emlékszem rá, mióta tudok úszni?

PAYER IMRE

Esti ének

kirakatüvegek sötét mennyig érnek
néma próbababák azokon kinéznek
szfinx-tekintetükkel néznek engem, téged

szétszerelt végtelen sötét ragyogása
zúgó csendjét szórja káoszi utcára
szétszóródó pontok: a göncölök árja

kísértetes közök, sötétjén a térnek
remeg a mindenség, búra a hangzása
szilánkokban arcunk én-törötteének

BARANYI FERENC

SZENT MIHÁLY ÚTJÁN

Párizsban a Hortobágy poétája
percig feledte a magyar ugart,
(Szent Mihály útján korzózott a nyár és
dalolt a Szajna-part),

de otthonról az ősz, a gond utána
szökött egy pillanatra nesztelen,
s a költő őszi kedvvel ment tovább a
Boulevard Saint Michelen.

Szívében akkor íve tört a nyárnak:
a Gare de l'Estre fázósan vonult,
s – föl-földobott kő – ősz-kopár hazája
földjére visszahullt.

... Párizs nyarában könnyed volt a szívem
akár a Szajna-parti énekek,
nem jött az ősz, nem háborgatta semmi
a faleveleket,

csupán valami ősi nyugtalanság
emléke borzolt lombok ágbogán,
hogy még a legszebb nyárban se feledjem:
merről üzent az ősz egy délután,

hogy még a messzi nyárban se feledjem:
hol a hazám.

(Párizs, 1967)

BARANYI FERENC: *Hegyibeszéd, Válogatott versek, 1958-1988*

TALÁLOMRA – Szemelvények a modern világírából IV.

BELMANS, JAQUES

1942 —

mai francia-belga költő

KIKÖTŐI PORTUAIRE

Ott lebeg kimért nézésükben egy
kivándorolt gyerekkor maradéka.
Mindent feledünk kivéve e várost
mely mindörökre ott van sebeinkben.

Végső merevség: csönd vigíliája.
Zaklat minket a hökkentő teremtés
de kihaltak a rakpartok s a dokkok
vasárnapjaink esős csődje mélyén.

A történelem azon meg nem indul
ha szórakozott szárnyal elvonulnak
a madarak alig lebbentve föl
a földig égett szerelmek porát.

Források háborúja: az egyensúly
győz zordon fényében a fölziláló
aratásoknak amelyek regéink
rendezetlenségében véreznek el.

RAJZ A VÍZEN DESSIN SUR L'EAU

Túl sok csizma döngi szét az ünnep
mámorát a mulatók zsebére
hiába a látszatok folyamán fölhatoló
édesvizek tarka moraja.

Itt és sehol kiárad az élet
a korai harcok összevagdosta
csuklóival mikor a hajnalillat
torkunkon ragad. Túl sok csizmadöngés
rombolja szét az ég egyensúlyát.

KETTŐS FÖLSZENTELÉS DOUBLE SACRE

Kettős fölszentelés. Megcsókolni agyagba
vésett érem-domborművünket öncsalás
mikor az égbék kevesebb kényeskedéssel fordul tombolóra
mikor sikolynyi idő alatt nyársalja föl magát a város

mikor az utak hamar megelégedik hogy rajtunk át vezessenek
mikor már semmi íze nincs a fölmelegített történelemnek
mikor a tavasz tükre mind törött
mikor a forró éjszakák elhomályosítják emlékezetünk

mikor ég s föld között a kő megáll

Szembogarunk mélyén egy kis napocska-rög
hogy nyele mit kíván mit tudja azt a fejsze

Birodalmak térképét meghúzni halálos művelet
ám nincs munka amely a remény eleven
vérebe mártott álom is ne lenne.

TALÁLOMRA – Szemelvények a modern világlírából IV.

BELMANS, JAQUES

1942 —

mai francia-belga költő

SZÖKÉSÜNK ÚTJAI

LES CHEMINS DE NOTRE FUITE

Néma zuhanásunk tulajdon szemünkkel kísérni.

A szív felől mérni föl helyzetünk.
Legyőzni a bogáncsok fekete idejét.

Be szőke fényeket
gyúr mibennünk az emlék!...

Pattanásig feszült erekkel
igazságát üvölti szét a táj!

Bennünk oly szilajon
pattan a hullám
hogy az új hajnal születését
ebharapás sem odázhatja el...

A perc hol minden széttörik a legtermékenyebb.

FÖLDRAJZ-TANTEREM

CLASSE DE GÉOGRAPHIE

Homályos perc kuszálta meredélyek
fénymagvakat sétáltat nagy nyugodtan
az idő s mellébeszéléseink az első
adódó parton a sorsunkra hagynak.

Zavarba ejt e páncélos tavasz
árnyék penészlík az udvar mélyén ahol
e táj lélegzik egyazon sötét
munkának szentelt ezredéve már.

E néma térképek sora mélybe tűnt gyerekkorunkról szól
rossz lelkiismeretbe göngyölt lógásainkról
bölcességekről mik ott égnek e sivatag egyik zugában
hol olykor szüreti emlékfoszlányok lebegnek...

Timár György fordításai

Tájkép lovakkal MAI FRANCIA-BELGA KÖLTŐK, Debrecen, 1982, Európa Könyvkiadó

KASKÖTŐ ISTVÁN

A kölyök

(8. rész)

Nagy őrmester az igazgatói irodában ült, kissé feszélyezetten Dr. Sebestyén társaságában. Az igazgató egy régi vágású úriember, kifogástalan eleganciával ült a nagy íróasztal mögött. Jó hatvanas, egyenes tartású férfi, hófehér sörényszerű haja gondosan fésülve, egy szál sem lógott ki a fegyelmezett rendből. Simára borotvált arcán egy ránc sem árulkodik koráról, szeme kékje tisztán csillog az aranykeretes szemüveg mögül. A gondtalanság megtestesítője. Az őrmester ölében a csákkal figyelte minden szavat.

– Ne tévessze meg, kedves barátom a doktori cím, én nem vagyok orvos. Az én szakmám bakteriológia, legalább is az volt fiatal koromban. Nagy lelkesedéssel kezdtem hozzá a kutatómunkához, s aztán jött a kiábrándulás. A tolakodás, szakmai féltékenység, hátba szúrások egy-egy grant miatt... aztán megpályáztam a városnál ennek az intézetnek az igazgatói állást és megkaptam. Több mint húsz esztendeig ültem ebben a székben. Az első néhány évben hittem abban, amit csinálunk, hogy megvédjük a várost járványtól, pusztítástól. Aztán láttam, hogy az elsődleges munka, nem volt más, mint egy sziszifuszi erőlködés. A rüh, tetű, poloska, mind a nyomor velejárója lett, ami teljes kapacitását lefoglalta az intézetnek. Jöttek a paciensek, kipucoltuk, megnyírtuk, tetvetlenítettük őket s aztán mentek vissza a Tripolisz, Valéria telep nyomortanyáira, hogy újra felszedjék, amitől mi megszabadítottuk őket... átmenetileg. Volt, aki újra jött, a többség csak túrt, amíg ötvenéves korában elvitte a tüdőbaj. Eljutottam odáig, hogy már azt a falat sem akartam látni, ami mögött jöttek-mentek az emberek. Megfordítottam az íróasztalt, így ahogy az utódom is hagyta... a Dunára látok, meg a Hármashatár hegyre. No de nem rólam van most szó... Megkínálhatom egy kis szilvóriummal? Kisüsti, Borsi szaki hozta Kecskemétről...

– Bizisten nem bánom, Doktor úr.

Sebestyén doktor elővarázsolta a literes üveget az íróasztalfiókból, meg két stampedlis poharat és öntött.

– Kávével nem kínálhatom, de gondolom ez még jobb nyelvoldónak...

– Isten, isten –, emelték a poharat és egyből felhajtották.

– Hogy visszatérjek a témához, őrmester úr, az emberi elme, az agy, egy nagyon titokzatos része az anatómiánknak. Nagyon keveset tud róla a tudomány, akár magát a materiális anyagot nézzük, akár a funkcionális működését. Én csupán annyit tudok róla, amit egy átlag érdeklődő entellektüel.

– Már megbocsát doktor úr, de az százszor több, mint amit egy magamfajta ember tudhat.

– Jó, Jó... – dőlt hátra a székében az öregúr –, Amnézia, vagy ahogy köznyelven ismeretes, az emlékezet elvesztése, sokféle lehet. Lehet rövid időre, ami egyik pillanatról a másikra helyreáll, lehet hosszúlejáratú, akár egy egész életre szóló. Néha egy, az elvesztést okozó sokkhoz hasonló trauma visszazökkenti a paciens emlékeit, van aztán úgy, hogy apródonként tér vissza a dolgok, élmények emléke. Azt mondja, hogy a gyerekek lázálmai vannak?

– Hogy valami, rádól. És, hogy ha nappal alszik, akkor nincs ilyen álma, csak sötétben.

– Nincs kizárva, hogy éppen a tragikus eseményt törölte ki, mintegy önvédelmi gesztusként a gyermek elméje, hogy a végzetes pszichológiai sérüléstől mentse meg. Az emlék ott van, csak mélyen rejtve, sajnos minden élethez hasznos, más tudással együtt.

– Kitűnően olvas, nagyon eszes gyerek.

–Arról tanúskodik az is, amit az oroszokkal kapcsolatban mondott. Gyerekek könnyen tanulnak nyelvet. Miért van az, például, hogy az elszakadt területeken is a gyerekek

alkalmazkodnak könnyedén, feltéve, ha a szülők engedik, és nem táplálják bennük a gyűlöletet – áthajolt az íróasztal fölött és szinte sűgva kérdezte, – nincs véletlenül egy cigarettája, őrmester úr?

– Nem dohányzom, igazgató úr, sajnálom.

– Na, nem baj... A feleségem úgyis megérezte volna a szagát, s hallgathattam volna, rojtosra beszeli a nyelvét, ha egyszer rákezdi. Maga nős őrmester úr? – hogy az rábólintott, folytatta. – Meg kell valljam, nem panaszkodhatok, átvonult rajtunk ez a borzalmas háború –, remélem vége is lesz hamarosan és megúsztuk, már mint a családom, minden baj és fájdalom nélkül. Szinte félek bevallani. Elkerült bennünket a baj, Újpesten a Hárfa utcában van a házunk, bomba sem esett a környéken, még csak belövés sem volt. Úgy ment rajtunk keresztül a front egy éjszaka, hogy észre sem vettük. Őrmester úr, én egy gyáva ember vagyok, a feleségem is gyáva... szép kis pár. Nincs mit tagadni, elpuhult úri középosztály. Az vagyok én.

– Hát... – mondott volna valamit az őrmester, de semmi okos nem jutott az eszébe.

– Tudja mi az egyetlen vágyam? – az ablak felé fordult, majd levette a szemüvegét, és hosszasan törülgette patyolat-fehér zsebkendőjével. Aztán, hogy a tisztaságához kétség már nem férhetett, visszatette az orrara és bizalmas közvetlenséggel, mint aki egy nagy titkot árul el, folytatta.

– Minden vágyam, hogy még egyszer az életben elszívjak egy kubai szivart, és ihassak egy valódi, frissen örölt arabica kávéból készült török kávé. A háború előtt, a Tőzsde palota előcsarnokában volt egy trafik. Ott lehetett kapni valódi kubai szivarokat. Ott tartották üvegablakos humidorban, úgy ahogy az elő van írva a szivaros nagykönyvben. Minden hónapban vettem két Madellina Extrát. Húsz centi hosszú, kézzel sodort mestermű, darabja két pengő nyolcvanöt. A hónap első és harmadik vasárnapján, a feleségem, Beef Wellingtont készített, Yorkshire pudinggal és utána törökkávé fűzött, szabályos vörösréz dzsezzében, háromszor futtatta föl, hogy a habja elfőjön, ...cukorral... Mendelssohnt és Schubertet hallgattam a gramofonon és elszívtam az egyik Madellinát. Mennysország, ahogy én álmodom a mennysorságot.

Egészen ellágyult az emlékeket idézve, majd felrázva magát az ábrándokból, az őrmesterhez fordult.

– Mondja, biztos úr, mi lesz velünk? Maga is városi alkalmazott, mi lesz a nyugdíjjal? Hallott valamit, mégis csak szabadabban jár a városban.

– Hát annyit tudok, hogy nem kaptunk fizetést már öt hónapja.

– Hah, hát ez az! Mi sem. El tudja képzelni, hogy a múlt héten nagy dobverés közben hoztak mindenkinek fél kiló, avas, füstölt szalonnát, négy kiló lisztet meg egy pár kiló krumplit. Fizetés. Ha hiszi, ha nem, a feleségem olyan boldog volt, mikor hazavittem, mintha a királyi ékszereket adtam volna neki. Mi echte városi emberek vagyunk kérem, nincsenek vidéki rokonok, így aztán zéró, semmi. – öntött még egy kupicával, emelték a poharat, – Isten, isten. – az öregúr láthatóan élvezte a vendéglátással járó italozást.

– Se pénz, se posztó – lakonikus tömörséggel jellemezte a saját s vele az egész ország sajnálatos gazdasági állapotát, majd hirtelen kihúzta az íróasztala fiókját és egy szürke fémkazettát dobott az asztalra.

– Tudja, őrmester úr, hogy ez micsoda? Az intézet kézi-kasszája. Tudja, mi van benne? – kivett belőle egy cetlit és majdnem kiabálva olvasta.

– Alulírott Dr. Vázsonyi Ákos, utazási költségek fedezésére felvettem kilencszázhuszonnyolc pengőt.

Budapest, 1944, november 28.

– A pimasz csirkefogó. Kitérölheti a seggit – bocsánat a kifejezésért –, a kilencszázhuszonnyolc magyar pengővel, akárhol rontja is a levegőt. Ezt hagyta az utódóm, egy szemtelen macskakaparás és hatvannégy fillér – lecsapta a kassza tetejét és visszadobta a

fiókba. Lehajtott még egy kupicával és kissé megnyugodva, hosszas hallgatás után szólalt meg.

– No, de a gyerek. Hát igen, határozottan amnézia. Abból, amit elmondott az őrmester úr, arra tudok következtetni, hogy valahol Nyíregyháza körül szedhették fel az oroszok. Hadtáp alakulat, nem nagy katonai fegyelem alatt lehetséges, hogy a gyerek velük kerülhetett Pest környékére. Mi a szándéka veled?

Az őrmester hosszan vizsgálta a csákóját, megtörölgette a zubbonya ujjával, bele is nézett, mintha ott rejtőzne a válasz.

– Szívesen befogadnám... – mondta. Először adott hangot a gondolatnak, kissé bátortalanul, olyan félig kérdés, félig állításként.

– Tudja Doktor úr, tavaly a júliusi nagy bombázások idején elvesztettük a mi fiunkat. Tizenkét éves volt... Janika. Az egyetlen... nem is lehetne másik. Az anyja... a feleségemnek nem lehet több gyereke, meg hát igen korosak is lennénk mi már újra kezdeni. Nagyon, nagyon hiányzik – sóhajtott.

– Veszélyes ügy. Gondolja csak meg. Két okból kifolyólag is – öntött a saját poharába egy bőséges porciót, az őrmestert már meg sem kínálta, felhajtotta, és csettintett hozzá.

– Attól tartok, hogy a szándéka önzésen alapul. Sajnos, úgy látom, hogy nem a gyereknek, magának kell, helyettesíteni egy érzést, ami elveszett. Érzelmi pótlás. Hogyan mérkőzik meg majd a gyerek az elvárással szemben, betölteni annak a másoknak az emlékekben petrifajd helyét? Gondolja csak meg őrmester úr, egy lehetetlen feladat elé állítja. Ez az egyik probléma, a másik, hogy már egy félig kész ember... vajon mit hoz magával? Nem tudjuk, hogy tulajdonképpen kicsoda, nincs múltja. Egy rejtélyes lény, egy tizenegy és néhány éves élő, két lábon járó enigma. Mi lesz, ha egy szép napon kitárul az eltakart élet, és az majd nem egyezik meg azzal, amit elvár tőle?

Megjutalmazta magát még egy kupicával.

– Biztos, hogy nincs egy cigarettája? – s húzogatta a fiókokat, valami csodára várva.

Nyílt az ajtó és Markovicsné betolta maga előtt a gyereket, kifehértve, kivakszolva. Kereszt-csíkos, sötétkék pulóver volt rajta, féllábszárig érő cserkész- nadrág. Lábán, magas szárú fekete cipő, fűző nélkül, fején sötétkék diáksapka, rajta zománcos címer, valami híres iskolát idézett. A gyerek kisírt szemét törölgette, arcán, nyakán a sárga jód nyomai Toncsi néni gyógykezeléséről árulkodtak. Megállt az őrmester előtt, lekapta a fejéről a sapkát és síros, panaszos hangon árulkodott:

– Na, most nézze meg! Megnyírtak. Úgy nézek ki, mint egy ruszki katona. Összekent ezzel a... – kimondta volna, de aztán körülnézve a szobában meggondolta magát –, csíp, mint az istennyila.

– Rendben van a fiatalúr –, jelentette Toncsi néni –, se rüh, se tetű, isteni csoda. A sebek, főleg a pizsoktól, elkaparta, hamarosan be fognak gyógyulni, jóddal lefertőtlenítettük. Különböző egészségesnek látszik, jóvágású kölyök. Szeretni fogják a lányok – nevette el magát az öregasszony.

– Még a gatyámat is lehúzta –, súgta bizalmasan az őrmesternek. – Vén szipirtyó.

– Na, na! Inkább meg kéne köszönni, hogy rendbe hoztak.

– Meg voltam én anélkül.

Ezen aztán jót nevettek s azzal el lett az ügy intézve.

– Őrmester úr, gondolja meg, amit mondtam – felállt az igazgató, két kézzel támaszkodva az íróasztalra, vagy a reuma, vagy a kisüsti rogyantotta meg a térdeit, és jelezve, hogy vége van a látogatásnak, kezet nyújtott a rendőrnek.

Folytatjuk

KAMARÁS KLÁRA

Sikert akarsz?

Festesz vagy írsz, magadat építed,
mit másoknak adsz, az is mind tied.
Többet ne várj, ha megáldott az ég
tehetséggel, az többre nem elég.

Nézz csak körül, lásd hányan égtek el
koldusként szinte, mert nem érdemel
a művész többet, mást, mint önmagát,
s az alkotás örömét, bánatát.

Sikert akarsz? Nos, arra az kevés,
amit szüléd adott. A feltevést
az élet igazolta réges-régen,

hogy művészember jól megéljen,
s sok műve legyen elismert, örök,
kell még hozzá két jó kemény könyök!

KŐ-SZABÓ IMRE

Sakk! Matt!

A Zrínyi utca és a Szent János út sarkán állt a kocsmá, a Bözsi néni kocsmája. A környék évek alatt sokat változott. A Gelka épületét is elbontották. Előtte az önkormányzat építtetett egy fából font, négyszögletes palánkot, hogy majd itt gyűjtik a hulladékot, szelektív. Ezt az ácsolt építményt aztán felgyújtották, porig is égett. Helyén ma egy kétemeletes sorházat építettek. A belső vakolások most folynak. A közelben volt egy gyár, ahol transzformátorokat gyártottak. Minden Videoton készülékbe ezt építették be. Ma már a gyár sehol sincs, de a Bözsi néni kocsmája, dacolva az 56-os eseményekkel, az azt követő átkos korszakkal, a rendszerváltással, ma is áll és üzemel, működése szinte töretlen, mint az őszi kukorica a földeken.

Itt, ebben a kocsmában minden este betért Kovács Péter nyugdíjas, hóna alatt egy sakktáblával. Életkora olyan hatvan feletti, de még nincs hetven. Világos ballonkabátot viselt, övvel derékban összekötve, fején egy szürke pörge kalap, karimája feltűrve. Sovány alkatú, középtermetű, a ballonkabát alatt világos, magas nyakú pulóvert hordott. Mindig frissen borotvált. Amint belépett a kocsmába, egyenesen a pulthoz ment. A sakktáblát a hóna alatt szorongatta. Kért egy fél vodkát. Ezt a poharat felvette a jobb kezébe, megszagolta az italt, majd sorban, fejbiccentéssel üdvözölte a vendégeket. Ismét felemelte a poharát, de nem ivott belőle, magyarázott, érdeklődött, ki hogy van. Közben az ajtó melletti asztaltól odajött Kolompár Kázmér, az apró termetű cigány férfi, aki már jóval korábban, egy kisfröccs mellett ült, mindig ennél az asztalnál. Kivette Péter bácsi hóna alól a sakktáblát, odavitte az asztalához, kiborította, majd felállította a figurákat. Teljesen szabályosan, úgy, ahogy az a sakk könyvben le van fektetve. Ennyit tudott a sakkról, a lépéseket nem ismerte. Péter bácsi még mindig a pultnál állt, beszélgetett az éppen soros kocsmárossal, vagy a betérő vendégekkel, kezében a teli pohárral. Beszélgetés közben többször a szájához emelte, de újból leengedte, mert valami fontos még eszébe jutott, ezt el kellett mondani. Ezt a ceremóniát legalább egy fél óráig játszotta, amikor egy határozott mozdulattal, magába öntötte az italt. Letetette a poharat és a sakktáblás asztalhoz lépett.

– Na, játszunk egyet? – kérdezte Kolompár Kázmértól, minden alkalommal.

– Majd, ha megtanulok! – mondta határozottan a dús fekete hajú férfi és hozzátette: – Kristóf Jani már várja a játékot! – és a mellettük ülő férfire mutatott. Az kényszeredetten mosolyogott, a szobafestés során festékes dzsekijét megigazította, majd határozottan annyit mondott:

– Játszhatunk!

Péter bácsi ekkor megkérdezte: – Két nyert játszma a tét! Aki veszít, az fizet?

Ebben minden alkalommal megegyeztek, aztán elkezdődött a játék. Először olyan tapogatózó húzogatók voltak csak. Egy-egy parasztot toltak előbbre, a tiszték hátul maradtak. Néha egy kis merészséggel elindítottak egy futót, melyre az ellenfél egy lóugrással válaszolt. Néha sokat gondolkoztak egy-egy lépésen, de volt olyan parti is, amikor a figurák percnyi pontossággal gyülekeztek a tábla mellett, az asztalon. Ez utóbbi olyan villám játszma volt. Péter bácsi élvezte a játékot, oly annyira bele tudott merülni, hogy a ballonkabátot nem vette le magáról, még az övét sem oldotta ki. Csak akkor tette, amikor a második parti után bement: – Sakk! Matt!

Ilyenkor látszott rajta a feszültség, a játék heve, melyet a győzelem tudott csak megnyíltatni. Ekkor kibontotta a ballonkabát övét, melyet gondosan összetekert és a kabát zsebébe tette. Kinyitotta a kabátot és megkérdezte a vesztesétől: – Akkor most mit iszunk?

A vesztes legtöbbször csodálkozva nézett, majd visszakérdezett:

– Mit kérhetek?

Nem volt nagy válogatás a széles kocsmai kínálatból, mert Péter bácsi egy fél vodkát fogyasztott, melyet a végén elkísért egy pohár, csapolt sörrel. Ez volt minden győzelmi játszma tétje. Ezt mindenki ismerte, hiszen ezek a játékok, szinte minden alkalommal, az ő győzelmével végződtek. Szinte természetes volt a mindenkori párviadal végeredménye. Meg az is hozzájárult, hogy Péter bácsi ellenfele legtöbbször a szobafestő Kristóf Jani, meg a villanyszerelő Tóth Sanyi volt. Ez összesen négy partit jelentett, a két játékosra vetítve két győzelmet. Napi termésben három fél vodkát, egyet előre magának fizetett az öreg, meg két nyert sört. Időben úgy függött a hangulattól, a beszélgetéstől, hogy napi három órát vett igénybe a játék. Ez jó kikapcsolódás volt az öregnek is, meg az ellenfeleknek, hiszen a napi fizikai meló után, egy kis agytorna következett. A kibicekről nem is beszélve, azok aztán, tudtak mindent, csendben mutogattak, elemeztek, beszélgettek, iszogattak.

Történt aztán egyszer, egy keddi napon, hogy minden úgy indult, mint máskor. Megvolt a pult előtti jelenet, a táblát felállították, az első játszmához, most fordítva, először a Tóth Sanyi ült le. Ezen az öreg meg is lepődött, de a játék az játék, így nem is firtatta a változást. A sakkfigurák mozgása is a szokásos volt, de valahogy a huszadik lépés körül, figyelmetlenségből, vagy elhamarkodott döntésből Péter bácsi elveszítette a királynőjét. Tóth Sanyi kipirult arccal, győzelemhez közeli mámorban vette le a figurát, és úgy mutatta körbe, mintha az, maga, az egri vár bevétele lett volna a törökök részéről, amely nem történt meg soha.

Ezt a játszmát Péter bácsi elveszítette. Látni kellett volna megtört arcát, amikor Tóth Sanyi csak annyit mondott: – Sakk! Matt!

Látszott rajta, hogy a kudarc nagyon megtörte. Szótlan lett, komorrá vált az arca. A visszavágót, a második játszmát ebben a hangulatban folytatta és Tóth Sanyi megismételte a győzelmet. Aztán ő tette fel Péter bácsi kérdését:

– Akkor most mit iszunk?

Az öreg szomorúan nyúlt a zsebéhez, elővette pénztárcáját és bankjegyek után kutatott.

Tóth Sanyi megfogta a kezét és kérdezte: – Mit kérhetek?

Nem is volt kétséges, hogy a győzelem mit hozott a vesztesnek. Koccintottak, ittak és a hangulat is oldottabb lett.

A vereség óta eltelt már több mint egy év. Volt vagy közel háromszáz játszma és a kocsmá megtanulta, hogy csak egy ember, Ó Péter bácsi teheti fel ezt a kérdést a sakk, matt után: – Akkor most mit iszunk?

*

KÖLTŐ NAGY IMRE

Fazék a pocsolyában

Póri konyhánknak volt a dísze,
míg bírta a tüzét és sorsát,
most a pocsolyában ül, s róla
béka lesi a falum tornyát...

Jó fazék volt, tizenkét liter
répalé főtt benne édesre,
s nagyobb kincs volt, mint a királyok
gyémántköves, fénylő ékszere.

Öreg volt már s nem bírta tovább
a szegénység haragos tüzét,
nagy lyuk támadt füstös oldalán, —
és rögtön a pokolba küldték...

Ott a pokol a pocsolyában,
melyben a Nap nézi az arcát,
s arca mellett a rossz fazékban
béka tartja lakodalmát.

Most már hús is kuruttyol benne...
Míg oldalát póri tűz marta,
nem főtt benne más, csak cibere
s kása, bableves ünnepnapra...

A gyerekek, ha majd meglátják,
cserepekké tördelik, verik,
és górálják vele a kutyát,
s falum vén bűnös verebeit.

NAGY IMRE: *Tücsök a máglyán* Budapest, 1976, Szépirodalmi Könyvkiadó

HOMLOKTÉR – 12.

BÁRDOS LÁSZLÓ

(1955—2016)

Az Atlantisz Könyvszigeten

(V. ker., Piarista köz — a *Gondolatok a könyvtárban* emlékezetére)

Érzem, hogy süllyedek.

Legalább egy élet
telhetne itt. A kabbala és a sztoicizmus,
a shakespeare-i metaforák és
a meztelenség kultúrtörténete
lehetne mindennapi kenyerem.

...*mint juh a' gyepen...*

A mondattengeren szűk gondolatmenetben
átkelni száraz lábbal, vagy erőltetetten
menetelni szemantikai labirintusban,
kiegyenesíteni lábam elé a kört, és
a szemmel balról jobbra vájt
barázdában haladni, egyszerre süketen
és *bábeli* figyelemmel: ez az én *dolgom*.
A világon.

Bal-jobb, bal-jobb, bal-jobb.

És sokat sejtető, visszatükröző
etimonokban csodálni arcom,

lesni, hol fodrozódik a víz, s a szanszkrit palack
hol ér partot Britanniában...

Ó mindent, tudni mindent! *Az erény*

latin tanát, lapszéli jegyzetekkel,
az ártatlanság' boldog napjai-ről

vágyom olvasni, és a csiszolt újfrancián
áttűz az ógörög, s a *törvényt*,

mindenkiét, hogy megértsem

a *düh* és a *bujaság* pillanatait

— szilánkot cipelő fej és siklató elélvezet —,

a' gépek' 's számok titkai-t, hogy lesz a Dies irae
szobám digitális mennyköve.

Akhilleusz sarka és Emma feketén csillogó barna szeme,

az elveszett fénydarabkák és Eliot állítmányai
lenyelnek és fölemésztenek erre az egy életre.
Úgyhogy egy másikat!
Melyben kincses *Délsziget*ként fölbukkanhatok,
s ha még marad hely
papíron, *gyöngye öltönyön*,
én azt teleírjam,
s ha a *mély süllyedésből*
kiküzdtem új életem,
percenként hetven-nyolcvan fölriadásból
valódinál valódibb testet öltösn
a szűz papíron a visszaemlékezés

... *és nincs vég semmiben.*

A készlet

A készleté a tér alatt,
s belül körülvesz, legbelül.
Simogatás és sima hang,
megfájdul, ahogy földerül,

ahova ér, ott otthonos:
ő lett szívélyes börtönöd;
ha dolgozik, s amit okoz:
akkor győz, és abban örök.

Tej az alvás, mélyzöld csalit,
vagy mély bűgás, vagy riadó.
S ha mit gyönyöröd felszakít,
arra is csak övé a szó.

Az a gyönyör felszít, leköt,
helyben tarthatsz célod felé.
Amire rálelész, már előbb
a készleté, a készleté.

HOMLOKTÉR – 12.

BÁRDOS LÁSZLÓ

(1955—2016)

Verlaine katekizmust kér és kap a monsi börtönben

Ó Uram! Új Uram! Vágyam beteljesítve!
Alig nyújtom kezem, már belesimul, íme,
a katekizmusod! Taposta mostanig
a talpam gyilkosan, s most íme, itt lakik,
cellámban otthonos, mert a jó lelkipásztor,
megérintve üde hitvágyam szándokától,
átadta kedvesen, hátha célt tett követ.
De Uram! Új Uram! Hiszen ez nyolc kötet!
Ez a Gaume püspök úr nincs híján a szavaknak,
nem úgy, mint én, midőn verssoraim fakadnak,
pedig spontán vagyok, miként majd hírlelik.
Most az első lapot olvasom estelig,
majd csak a kérdezést, majd a megannyi választ,
úgy hiszem, ez a könyv bemejt és kiáraszt,
magába töm s kivet, fölragad és leejt,
s irigylem, amiért egyetlen rést se rejt.
Hézagtalan. Csak épp... mily túlszabott a méret!
Megrándult térdre hoz sínt, pólyát, gipszet, éket,
szikét — de hát minek? Uram, kend be sebét,
s ha a szisztéma most még túlontúl elég:
ne vedd új bűnömül. — Mindig csak belekaptam
mindenbe, s azután a képzeletnek adtam,
egészítse ki ő, és minden mű, szabály,
rendszer és életelv állt, mint a kártyavár,
hipp-hopp... s úgy is maradt, nem omlott össze menten...
Propertiusnak egy sorát sosem felejttem,
de még egy óra is sok volt könyve előtt.
Elvarázsolt a rend, de bicskám beletört
utóbb a dátumok, sorszámok tömegébe...
A tagolás, Uram! Szolgád megannyi érve,
fejezete, hite, oldalszáma, szava,
olvasatlan enyém, míg itt az éjszaka.

Tudatlan

Majd csak *lesz* az az este. Itt leszek.
E falak közt még ugyanaz a nap van.
A majdani este kívül reked.
Tündöklésben járok tompán, tudatlan.

De a majdani est sem éri föl
a lázas hiányt, mely előtte volt itt.
A csarnok falából, éleiből
a boldogság helyszíne kicsapódik.

Többes út

S ha ez az egy mondat nem teljesül be?
Nem hihetek-e egyszer más iránynak?
Mely föltekintő karóként nem üt le,
hanem eltaszigál, hogy messze lássak?

Három az út vagy ötszáz, víz a szintje,
alám rendelten ezer sorsot intéz,
de némely szó fejem súrolja szinte,
és röpte gyors, szintbeli áttekintés.

Kilát minden torony, lendül az égnek,
egyikük sok hangon hív, hogy kövessem,
de amint egy szónak utána nézek,
utam rábír, hogy lássak rövidebben.

HOMLOKTÉR – 12.

BÁRDOS LÁSZLÓ

(1955—2016)

Születés

Juditnak

Ontasz, adagolsz, pocsékolsz
kérést, körmondatot, szentbeszédet.
Egy levél az, mi a célhoz
hajszálpontos úton odatéved.

Vakság s cél közt biztos inga.
Benned lakott ő, hát sose láttad.
Teret, időt kitapintva
vele nekivághatsz a világnak.

A mai nap, a másnap

Változatok Mallarmé szonettjére

A szűz, a szertelen — ma épp övé a név.
Az éj roncsaiból próbál magasra szökni,
s megállni fönn, amíg csak részeg szárnya
győzi:
a tóra rá nem ér, elhordja néma év.

Mit nekem? Átölel — mondjuk — a nap, a
jég
— máris elvált a rím —, s biztos leköti
foglyát,
s viszont belém szorul a nagy változatosság;
én azt fojtom, ami tőlem várta terét.

Daloljak, míg nyakam rázza agóniámat?
Világszínházamon belül éjjel cikázhat,
de havon, tollamon keringve vak a szem.

Ő a hó, tolla csak maga számára csapda:
hogy maholnap a test biztos célpont legyen,
magát más nap elé megvetőn odatartja.

Consolatio a múltó időről

Már szinte minden megesett:
nyelvemlékekben bizton élek.
Ez a szín vagy az a tünet
tárgyát képezte a beszédnek.

De hol? A mondat ott egész
ahol sajátként száll a hangja.
Mikor? A múltba keltezés
csupán jelenébe harapna.

Hogy már szinte minden mögött
előkép dereng, ez vigasztal;
sorolhatom is a jövőt
rokonabb értelmű szavakkal.

Az olvasás metamorfózisai

Ó, mint szerettem felolvasni hosszan!
És hogy fülelt az alsó tagozat!
Egy pissz nélkül szorongtak a padokban,
nyomról nyomra követve hangomat.

Fennsíkon álltunk, és szemünk kimérte
a lent tolongó rajok lépteit.
Váratlanul, de rendben ért a rétre
csáp és sisak, hírt hozva mindegyik.

De most? Néma közelnézet, fonallá
foszlott ösvény, majd a vaksi bozót.
Két szemgolyó lesi, hány szem tapad rá,
s oda-vissza küldözik a nyomok.

HOMLOKTÉR – 12.

BÁRDOS LÁSZLÓ

(1955—2016)

A barlang előtt

(egyoldalú párbeszéd)

Odabent mindenütt kincsek hevernek,
goromba fényük már-már megvakít.
Én ne tudnám, amit akárki sejthet,
miképp árulják létem titkait?

Szavakat susog a gyémánt, az ékkő,
írott véset dereng mindegyiken.
Rémült álmom, a gyermekkort idéző,
olvashatóvá lesz így sebtiben.

Eredetem homályában időznél?

„Szezám, tárulj!” — „Tolle, lege!” — Nosza!
Anyámmal megbújtunk egy ismerősnél,
és csak másnap óvakodtunk haza.

Döntsd el tehát, hogy ama kor letűnt-e,
hisz félrenéző szemed is kiles!
Kígyót fogtam már bölcsőmben felülve,
jobbról-balról egyet, mint Herkules.

Mi kéne most? A jelszó persze régi...
Behízeltgőbb legyen, vagy karcosabb?
S a sziklazár ha mégse hagy belépni,
barlangom előtt lejtsek táncokat?

Aludjak mélyen, gyalogolva közben,
s te majd fülelsz, miképp sóhajtozom?
Vagy bent, hová magam is csak betörtem,
lessük, mi van túl a kincshalmokon,

hogy nincs-e *lejjebb* valami alagsor?
... No nem, nem fogunk ásni, vájni már.
Fogy a gyöngy, gyémánt, és ha vége, akkor
kaland s pihenés jön — csak ennyi jár.

És csillogás: kicifráztam a lelkem,
ami így egybeállt, elég legyen.
Feléltem, mit összehordott a negyven,
vagy százezer, már nem emlékezem.

És szégyen és nyál csillan a sötétben,
s kiáltok — nem javult semmi, nem ám.
De hogyha nappal arra járok éppen,
nyugodtan súgom: ne tárulj, Szezám.

Illúzió

Volna még terv száz évre legalább!
Szűnne a gond-baj, az idő vigyázna
minden elakadt, rest tendenciára,
csöpp lendületek után törjön át!

Az, aki csak látványosságra lát,
s türelme úgy szokott, hogy épp kivárja,
míg végigfut a kanóc fürge lángja:
nem érti az őskori robbanást!

Vagy néma út leszek, tűrő kifejlés,
ezer zökkenőre lágy visszacsengés,
zárt elégtétel, benső jutalom.

S bár a léptem most percről percre moccan,
akkorra a pályák kidolgozottan
nyúlnak mögém: mindenem megkapom.

UMHAUSER FERENC

Csara

Teste fájdalomba burkolózva hányódik a bőrökön, lelke a lét és nemlét határán bolyong.

... elfogy a hold és újra megtelik míg, a lét bizonytalan, gondokkal terhes útjára visszatalál.

Az öreg varázsló nem vett táplálékot magához, míg Istenek Szeszélye vívódását „figyelte” a szent cserje révülete nyújtotta tisztánlátással. Tudása lehetőséget adott volna, hogy a beteg szenvedéseit megkönnyebbítse, de már ott a születésekor megkapta a jelet a szellemvilágból, hogy Istenek Szeszélye nem közönséges halandó, különös útját egyedül kell járnia s döntéseiért a felelőséget viselnie. Amikor magához tér, a sámán a nyakába akaszt egy bőrzacskót.

– Az istenek elfogadták áldozatodat. Maradandót fogsz alkotni, az emberek sok-sok nemzedék múlva is csodálni fogják műveid. A boldogság is bearanyozza napjaid, de a kétségek és titkok nyughatatlan fürkészése miatt könnyen elillanhat s megeshet, hogy jelentőségére csak akkor döbbsz rá. Amikor egy hirtelenjött érzés miatt veszni hagyad. – szól a varázsló, öreg csontjait megropogtatja s a további gondozást már lányára hagyja.

Istenek Szeszélye eszmél, füleiben még a varázsló szavai visszhangzanak: „Az istenek elfogadták áldozatodat ...”, bőre alatt lüktet a fájdalom, úgy érzi, széttöredezik s lepereg róla. Hallja a tűz pattogását, homlokán érzi egy finom kéz hűvös érintését. Nagy erőfeszítésébe kerül, hogy szeméit kinyissa. Megismeri a lányt, rámosolyog, árad a fény. Valami eddig ismeretlen érzés, gyöngéd melegség tölti el. A fájdalom csitul, hallani véli a Szerelem és Dicsőség Kis Ércorkú Dalnokát. Keze a mellén fekvő bőrzacskóra téved, nem kell megnéznie, tudja mi van benne.

Nyári Napsugár táplálja, sebeit tisztogatja, és gyógy-főzetekkel kenegeti. Míg lábadozik, egy férfiről énekel neki, *aki messzire ment a boldogságot megkeresni, ám nem találta s hazatért. Ott találja a küszöbén, de már nem tud benne hinni s nem nyúl érte.*

Istenek Szeszélye hallgatásba burkolózik, szégyelli magát kiszolgáltatottságáért, fél hogy a lány megsejti föllobbanó szenvedélyét. Amikor Nyári Napsugár segítségével először támolyog le a forráshoz, s a víz tükrében megpillantja arcát, megfellebbezhetetlen bizonyosságnak érzi, hogy szerelme reménytelen. Az égéstől a jobb lábán egy ín összezsugorodott, ezért járása bicegő, esetlennek és gyöngének érzi magát, kinek nincs helye e világban.

A lány észreveszi elkomorulását, mintha csak gondolataiban olvasna: – Ne bántson a külsőd! Az vagy aki; istenek szeszélye. Ha te elfogadod magad ilyennek, úgy mások is, ám ha nem, tőlük se várd!

– Könnyű a szavak sima selymét vágyainkhoz hajlítani, de attól még, hogy nem veszek tudomást róla, rút és szerencsétlen leszek. Mindig bántani fog, hogy nem vagyok ép s az ki lehetnék.

– Eddig is meg voltál jelölve s mindenki tudta rólad, bár nem volt látható. Most már külső jegyeit is viseled. Próbáld meg elfogadni az istenek döntését, hisz mást úgysem tehetsz s ha megtalálsz önmagad még boldog lehetsz.

– Boldogság? Csalóka fény, vágyaink visszhangja ... Óh, ha egyszer ...

Mire az aranyló füvek kalásztól terhes szára meghajlik az obszidián kések előtt, Istenek Szeszélye fölépül s hazatér. Már mindenre képes, mint azelőtt, csak mindenhez kétszer annyi idő szükséges. Eddig is kívülállónak, kiteszítettnek érezte magát, de most a megváltozott külsővel, ereje töredékével még inkább. Mostanáig is kerülték az emberek, ám most már ő is kerüli őket. Az idő egy nagy folyam lett, ő egyszerre volt kívül és belül. Testi

kínja apró szálka csak, a reménytelen szerelem mindennél fájóbb s minél jobban szeretne megszabadulni az érzéstől, annál jobban égeti. Úgy dönt véget vet hasztalan életének. Fölkapaszzkodik a vágyak sziklájára, hogy elénekelje párhívogató dalát. Nem vár választ és megértést, de tudtára kell adnia Nyári Napsugárnak, hogy mennyire szereti. Fönt a sziklán csönd van és béke, a hold kitelten, kövéren fénylik. A Szerelem és Dicsőség kis érctorkú dalnokai versenyt dalolnak, langyos szellő borzolja a fák levelét. Derű és nyugalom árad lelkében, oly könnyűnek érzi magát. Szentségtörésnek érzi dalát s pár tétova, disszonáns hang után el is némul. Kétségbeesetten áll meg a tátongó mélység fölött, csak egy apró mozdulat kell, hogy örökre elnyelje. Mintha nem is az ő hangja lenne, dallá fogan a vágy, halkan, erőtlenu, mint napfényre óvakodó búvópatak, nő, árad, sziklák közt hömpölyögve vágta vadul, szirtfokon dübörgő vízesésként dübörög a mélybe, majd megszelídül, mint a köveken szétporló vízcseppeken átszüremelő fény. Fölemelkedik, lebeg, szitál, a mélybe hull. Istenek Szeszélye a dal, a fölerősödő szélnek feszíti mellét, hogy az utolsó elenyésző hanggal ő is a mélybe hulljon.

Nyári Napsugár-t egész nap megmagyarázhatatlan rosszérzés gyötri, este sokáig hányódik álmatlanul, míg végre kábultan az álom hálójába hull. A Vágyak Szikláján áll kezét kinyújtva Istenek Szeszélye felé, aki a mélységbe veti magát. Teste szétmorzsolódik a köveken s közben ajkán az ő neve sikolt: „Nyári Napsugár!” – Nem teheted meg! – kiált a lány, álom hálója tépetten foszlik, sziklákon szökell, szinte repül is már.

Erőtlen ejti vissza a karját, vonzza a mélység, gyilkos a vágy, láthatatlan erő állja útját, a halálnak nem engedi át. Nem tudja élet utáni álom vagy álom utáni élet-e, de ott áll pirultan, lihegve Nyári Napsugár s féltőn nyújtja felé a kezét:

– Nem teheted meg!

– Magányos vagyok az emberek között, vágyaim elérhetetlenek. Mi értelme van az életemnek?

– Nem kell mindig, mindennek az értelmét keresni! Az élet maga a csoda, bűn egy meggondolatlan, keserű pillanatban elvetni.

– Csoda? Enni, inni, párizni egy szemernyi értelem nélkül, mint az állatok?

– Tudod, hogy nem ennyi. Miért mondasz olyat, mit magad sem hiszel?

– Mert nem mertem kimondani, hogy szeretlek, hogy nélküled nincs értelme életemnek.

– Az első pillanattól tudom és érzem s te sem vagy számomra közömbös, de én a sámán lánnya vagyok, nem választhatok. Azt kell majd elfogadnom; akit az istenek kijelölnek nekem.

– Istenek! Láttál már egyet vagy tapasztaltad kegyét? Ha vannak is, én még semmi jót nem kaptam tőlük, nem láttam jelét létezésüknek, s mért játszanak kényük-kedvük szerint velünk, hisz ez erkölcstelen s akkor semmi joguk a mi erkölcsinket számon kérni, tabukat, korlátokat állítaniuk.

– Kétkedsz, mert a bizonyosságot keresed s ez már jó út a hit felé.

– ÓH! Könnyű annak, aki hisz s nem kérdezi, hogy mit miért, vagy csak egyszerűen rest gondolkodni és azért megingathatatlan a hite.

– Akkor csak gondolkodj, és tudasd majd, hogy mire jutottál, de ahhoz is élned kell. – fordít háttat haragosan Nyári Napsugár.

„Hogy én mekkora bolond vagyok! Annyi badarságot összehordtam itt ahelyett, hogy megöleltem és jó erősen magamhoz szorítottam volna, hisz azt mondta, hogy én sem vagyok közömbös számára! Akadályozták volna meg az istenek, ha valóban akkora hatalmuk van.” – gondolja – „Úgyis az enyém lesz, addig nem halhatok meg!” – Istenek valami jelet! – tárja az ég felé a karját, s a keleti égbolt alján föltűnik egy különös csillag fénycsóvát húzva maga után.

Nyári Napsugár amint hazaér, ünnepi díszben találja apját, szemébe könnyek futnak, torkát sírás szorongatja.

– Ne sírj lányom, ez a természet rendje! – öleli magához. Megkaptam a jelet, megtérek őseimhez. Látod azt a csillagot az égbolt alján? – mutat az üstökösre.

– Ez amiről annyit meséltél? Ez amelyik árvizeket, járványokat, háborút, aszályt s annyi rontást hoz az emberekre?

– Nem lányom, a rontás az emberben fészkel, a csillag csak intő jel. A kapzsiság, a hatalomvágy, ami az embert és a földet a végén elpusztítja, hacsak ...

– Hacsak?

– Vannak másik világok, kapuk ..., figyelnek minket s talán közbeavatkoznak vagy az ember megváltozik, megtalálja önmagát és helyét.

– Másik világok, kapuk? Kik figyelnek? Istenek, szellemek?

– Ott más az idő, más a tér, a törvények, a fogalmak. Fizikai létünk korlátai miatt nem tudom szavakba önteni, ahhoz meg kell tapasztalnod, hogy fogalmat alkothass róla. A kiválasztottak számára nyitva vannak a kapuk, s te a kiválasztottak közül való vagy. Ezt soha ne feledd! Most már mennem kell, mire fölkel a nap, megtérek őseimhez, azért ha szükséged lesz rám, csak hívj, de csak ha valóban szükséges. – simogatja meg búcsúzóul s eltűnt a fák között.

– De apám! Még nem mondtad meg ... – akar utána kiáltani, de már hallja is a választ, ám ez már belülről jön: – „Az a férfi a sziklán, Istenek Szeszélye. Visszaadtad az életét, most már felelősséggel tartozol érte s a többiekért is, kiket a gondjaidra bíztam.”

Reggel, amikor a felkelő nap első rőt sugarai átdöfik a szürkületet, Nyári Napsugár az áldozati oltár előtt áll s meggyújtja a máglyát, hogy a szellemvilágban kegyesen fogadják megtérő apját. Néhány könnycseppet ejt, bár tudja, hogy nem illik. Érti amint Istenek Szeszélye megáll mögötte, némán nézik amíg a tűz elhamvad s a nap teljes pompájában a hegy csúcsához ér. Megfogják egymás kezét, összekulcsolódnak ujjaik s elindulnak helyet keresni házuk számára, ahol új életük elkezdhetik. Alig egy kódobásnyira attól, ahol apjával lakott Nyári Napsugár megáll, érzi ez az a hely s szemük láttára a sziklafal alján forrás fakad.

– Itt lesz a házuk a forrás mellett. – mondja a lány s leveti ruháit, megmosakszik benne, a férfi követi. Egész nap szeretkeznek a fűvön s egész éjjel.

Reggel amikor fölébrednek már ott sűrű a nagy család apraja, nagyja, hordják a követ, a fát. Estére már áll a ház, levelekbe csavarva sül a hús és az édesgyökér, gyümölcsök illatoznak nagy halomban. Gyerekek viháncolnak a tűz körül, az eladósorban lévő lányok az idei férfiatváson résztvevő fiúkkal évődnek. Az asszonyok Nyári Napsugár-t veszik körül, jó tanácsokkal látják el (ha a sámán lányának szüksége van egyáltalán ilyenekre) s arról faggatják, hogy mi hiányzik még esetleg a háztartásából, hogy mihamar elkészítsék neki. A férfiak Istenek Szeszélyét veszik körül, – meg is döbben, hogy minden átmenet nélkül befogadják, s érzi, igazán hozzájuk tartozik. A családfő eredetükről és felmenőikről mesél, ezután már neki is illik tudnia, hogyha majd fia születik, el tudjon számolni velük. Majd tüket és festékeket vesz elő s mellére tetoválja a család jelét (szent totemét) a másik mellé.

Dolgos hétköznapok jönnek, szelíd boldogságban élnek. Az idő más értelmezést kap, egyszer úgy tűnik, mintha fölgyorsult volna, és észrevétlen suhanna, máskor meg egyetlen álló pillanatnak, azóta, hogy először átölelték egymást. Csak az jelzi az idő múlását, hogy gyermekeik születnek, jární tanulnak, nőnek, megházasodnak. Örülni tudnak minden apróságnak. Fiaiknak, az esőt hozó szélnek, a nap melengető sugarának, egy virágnak és egymásnak.

Gazdag termés ígérkezik, készülnek a betakarításra. A Nagy Víz felől föltámad a szél, esővel terhes fellegeket hajt a part felé. A papok a szentélybe vonulnak, s áldozatot mutatnak be a Szelek Urának, hogy megállásra késztessek. A szél egyre csak erősödik, felhőszakadás zúdul a hegyoldalra, a kukorica szára a földre hajlik. Az eső ömlik, a víz mély árkokat váj a

talajba, tajtékozva ragadja magával a termőföldet. A falvak és városok utcái sártengerré válnak, a házak, magtárak fala átnedvesedik, mindenhol csöpög a víz. Dohszag, penész. Csúszómászók és rágcsálók özönlenek, az emberek nem győzik agyonverni és kihordani őket. A papok hiába mutatnak be újabb és újabb áldozatot, az ítéletidő nem akar szünni. Sokan belázasodnak és nem tudnak egy falatot sem lenyelni vagy ha erőt vesznek is magukon, a dohos, undorító étel csak átszalad rajtuk s még betegebbek lesznek, már alig van nap, hogy egy gyerek vagy öreg ne halna meg. A főpap kagylókat vet, hogy kifürkéssze mily áldozattól enyhülnének meg az istenek. Emberáldozatot követelnek. Fömládoznak egy önként jelentkezőt, de hasztalan. „Egészséges legyen és erős!” – mondják a kagylók, s fömládozzák a legnagyobb harcost. A szél csendesedik, az eső eláll. A romokat eltakarítják, a halottakat eltemetik s újra erdőt irtanak, hogy megművelhető földhöz jussanak.

A Nagy Király magához hívhatja Álmok Tudóját és Istenek Szeszélyét (Ekkor már Istenek Szeszélye tudós embernek számít.), hogy megtudakolja; vajon miért haragudtak meg az istenek s hogyan lehetne elkerülni még egy ilyen csapást. A papok föl vannak háborodva, amiért nem az ő véleményüket kéri, hisz ők az igazság letéteményesei és a kapocs a földiek és égiek között. A király leinti és elzavarja őket, nem tudja nekik megbocsátani, hogy egyetlen fiát kellett fömládoznia népe megmentésére. (S nem is hiszi, hogy ez volt az egyetlen lehetséges mód, hisz nem lehetnek ilyen kegyetlenek az istenek, s azért is hívta pont e két férfiút, hogy kiokoskodja velük, miként lehetne a papok hatalmát megnyirbálni.)

Ülnek a tűz előtt, fogaik a Szent Cserje leveleit örlik, a lángokban megjeleneni vélik a múltat s jövőt.

– Látok! Óh, látok Nagy Király! – szólal meg Álmok Tudója. – Népünk még maroknyi, Nagy Vízről – Nagy Vízig erdőség borítja a hegyeket és völgyeket. Az emberek csak annyit vesznek el a földtől, amennyit feltétlenül szükséges. Mindenki egyenlő. Nő és erősödik a nemzet, már nem elégednek meg az erdő gyümölcseivel, a víz ajándékaival, tárgyakkal veszik körül magukat, az eget és földet benépesítik istennel és szellemekkel, mert nem bíznak magukban s a túlvilágiaktól várják, hogy megóvják hasztalan javaik. Egyre több az ember és egyre lustább, nem akar már az erdő és a föld állataival, növényeivel osztozkodni. Magának akar mindent, fogy az erdő és a föld. Az istenek megharagszanak, a szél már nem hoz esőt. Pusztaságot látok, homok és kő. Népünk megint maroknyi, már tiszteli az erdőt, de késő. Most ..., homályos és nem értem. Nagy–nagy házak, mindegyikben elférne egy törzs. Sok–sok ember, feketék, fehérek, sárgák. Nem a mifélénk, de még maroknyian mi is vagyunk. Emberek vízen és földön, a levegőben. Furcsa szerkezetek. Kultúránk letűnik, de Istenek Szeszélye révén kitörölhetetlen nyomot hagyunk.

A révület elmúlik, döbbenet, csendben ülnek.

– Azt mondd; elfogyunk? – kérdi a király. Nem hagyunk semmi nyomot? Csak egy embernek, Istenek Szeszélyének lesz olyan hatalma, hogy hírt adjon rólunk? Nem király, nem pap, tud is valamit, de én nem látom azt a nagyságot, azt a ... „miért pont ő”, és mivel?

– Nem tudom királyom s lehet, hogy hamis a kép, de tudásomból csak ennyi telik.

– Hát ez igen kevés, ily mesét keríték én is. Népemnek most kell enni adnom vagy tényleg elveszünk, s ahhoz az erdőt kell megint csak pusztítanom. A jövő oly távol, nem értenék meg, ha egy ködös, megmagyarázhatatlan jóslatra hivatkoznék, hogy csökkentsék igényeiket. Nekem most kell enni és inni adnom, most kell a jólétet megteremtennem, mert ha nem teszem, föllázadnak s darabokra hull birodalmam. Ha már a fiam fömládoztam, mit számít nekem a jövő! Tűnjetek szemem elől, mégis szükségem lesz a papokra. Az ő szavaiknak hitelt adnak, bármennyire is hamisak. Ha az istenek azt akarnák, hogy fönnmaradjunk, tennének érte, ha meg nem, hiába hadakozunk.

Istenek Szeszélyének szöveget ütnek a fejébe az öreg szavai: „Ennyire hiábavaló lenne létünk? Egy ilyen hatalmas birodalom valóban eltűnhet nyom nélkül a földről s ugyanakkor

egyetlen ember emléket állíthat neki? Miért pont én lennék az, mivel érdemeltem ki, én a kétkedő?”

Nyári Napsugárnak is beszámol a történekekről és gondolatairól, aki ezt feleli neki:

– Tudod, hogy aki visszaél a Szent Cserje adományával, az egy idő után nem tudja a valóságot és álmait szétválasztani s az öreg elég habókos már, de ha igaza lenne is, most élünk, korai még a jövőn búsulnunk, jelenünk örömeit tékozlón elszalasztani.

Látszólag napirendre tér a dolog felett s nem beszél többé róla. Végzi a munkáját, mint a többiek, de már nem tölti el az a jóérzés, mint régen az elvégzett munka láttán. Valami megváltozott, a dolgok valahogy átértékelődtek. Régen a legkomiszabb helyzetben sem hervadt le arcáról a mosoly, mindig volt egy tréfája, amivel a többieket is megnevetette a nyomorúságos helyzet fonákját mutatva. Ború felhőzte tekintete, begömbül háta, mint aki a világ összes gondját egyedül viseli. Nyári Napsugár–t bántja a változás, reméli múltó szeszély csak, de a férfi komorsága nem múlik s az ő derűje is halványul tőle, hisz szoros szálak kötik őket. Vigasztalni próbálja:

– Miért fosztod meg magad a mindennapok apró örömeitől, a kifürkészhetetlen jövőn gyötrődve? Ha a márt veszni hagyod, jövőd is leértékelődik. Örülj annak ami van s ha derűsen méssz a holnap elé, talán megfelel majd elvárásaidnak.

– Óh Nyári Napsugár! Te olyan jó vagy és tiszta, áldom is sorsom, hogy társamul tudlak, és akaratom, józan eszem ellenére eluralkodott rajtam a hiábavalóság érzése. Úgy érzem nem csak ennyi a dolgom, hogy a földet túrjam, edényeket készítek. Valami hiányzik az életemből, nem tudom pontosan mi az, de érzem s félek elfogy időm.

– El, ha veszni hagyod. Tedd a dolgod mint eddig, söpörd félre a kétségeid! Istenek felnyitják majd a szemed, a görcsös akarásod megfoszt a tisztánlátástól.

Érti és érzi, hogy igaza van Nyári Napsugárnak, de zárt gondolatköreiből nem tud szabadulni. A szent cserje leveléhez folyamodik, hogy szorongásaitól megszabaduljon s talán valami isteni sugallatot is kap. Megkönnyebbül, biztosnak és erősnek érzi magát, csodálatos látomásai vannak. Különös formájú, gyönyörű edényeket készít, pompás virágmintákkal és állatfigurákkal mintázza őket. Mindenki csodálja, messze földről, más törzsből valók is jönnek érte, ám amikor elmúlik a szer hatása üresnek érzi és kiégettnek magát. Megint csak a cserje leveléhez menekül, de egyre többször és egyre több kell belőle. Különös álmovilágban él, egybefolyik az álom és valóság. Észre sem veszi hogy nőnek népe gondjai, egyre silányabb a termés, fogy az erdő fogy a föld. Már a hegyek tetején irtják a fákat s harcba keverednek érte a szomszédos törzsekkel s a Szelek Istene is megharagszik s az esőt hozó felhőket „átemeli” földjeik fölött s csak a hegyek lábánál kezdődő lankákon rakja le. Ők mennek az éltető esők után, nyomukban pusztaság és kőtenger, előttük gyűlölködő népek, háború. Már edényeire sincs szükség, hisz egyre kevesebben vannak, a kereskedelem pedig megszűnik az idegenekkel a háborúk miatt. Ereje is fogy, járása bizonytalan lesz. Nyári Napsugár sarkára áll, nem engedi, hogy több levelet magához vegyen, gyógy főzeteket készít neki, ő még titkon azért néha elcsen egyet–egyét az álmod hozóból. Rádöbben népe helyzetére, most már tudja igaz a jóslat. Látja amint fogynak s tűnik le népük nagysága, már csak fönmaradásukért küzdenek. Valahogy meg szeretné örökíteni egykori nagyságukat és az erdő növényeit, állatait, mert azok is sorra tűnnek el nyomtalanul, s ha tényleg lesznek még emberek, ha mások is mint ők, legyen valami fogalmuk róla milyen volt az éden ami elveszett. Nem tudja hogy kezdjen hozzá, állandóan edényeire karcolt képek villannak elé, tudja valami hasonlónak de sokkal nagyobbnak és időt állóbbnak kell lennie. Egyszer amikor nyári Napsugár többnapnyi járásra sebesülteket ápol és nem kell félnie, hogy váratlanul megérkezik és rajtakapja, újra a cserje leveleihez fordul.

Nagy–nagy teremben ül egy furcsa ülőalkalmatosságon, amiből rengeteg van s majd mindegyikben emberek ülnek ismeretlen szövetből szőtt furcsa ruhákban, ismeretlen nyelven beszélnek. Egy lány lép hozzá s egy edénykében italt nyújt felé. Elveszi, az edény sima és

átlátszó, mint a hegyikristály s tapintása is olyan. Kortyol az italból, fanyar édeskés, bizsergeti a nyelvét, meleg áramlik szét ereiben. Mellette egy kör alakú, sima kristálylap, az is átlátszó. Felhőket lát, de felülről. Suhannak alatta, majd szét válnak. Kopár hegyeket lát és rajzokat.

„Hiszen ezek ...”

A révület múlik, de a képek tisztán és élesen ott vannak, le sem kell hunynia szemét. Lemegy a hegy lábához és elkezd hordani a köveket, szorgosan rakosgatja egyiket a másik után, az ő kövei mellől pedig jó távolra elhordja a többi. Nyári Napsugár nem kérdez semmit, minden nap élelmet hoz neki s mikor ideje engedi ő is segít neki s hordja a köveket a kijelölt vonalra. A család és a törzs tagjai értetlenül és felháborodva nézi az értelmetlen erőlködést, hisz lenne annyi értelmesebb és sürgős munka, ahol jól jönne a feleslegesen elpazarolt energiája, de ő hajthatatlan, csak hordja a köveket s nem ad választ a miértre.

Senki sem tudja honnan, és mikor fölbukkan egy lány. (Vagy asszony talán?) Acélkék haja derékig ér, ónix szeme álmokba réved, különös titok lengi körül. Kézrátétellel gyógyít, meghallgatja, akinek mondanivalójára senki sem kíváncsi, álmokat fejt meg, magányt oldoz, pedig nincs nála magányosabb. Amikor találkoznak, és egymásra néznek, szemeikben lobban a vágy. Szavak nélkül tudják ugyanazért vágyódnak, ugyanaz emésztí őket. Nézi a lányt és kérdené, de ugyanúgy hangtalanul, már belülről jön a válasz: „Csara vagyok”.

Állunk a hegy tetején, alattunk a tenger, a végtelen kék. A tenger felől sós vízszagot hoz a szél. A szél fodrozta vízen csillámokban törik meg a nap fénye. Verőfény ragyogja be a tájat. Nem érezzük halad-e az idő vagy megállt egy végtelen pillanatra, míg elveszhetünk a semmibe vagy átléphetünk a végtelenbe. Fogod a kezem és olyan jó, annyira természetes. Nincs idő, oda-vissza a végtelenbe. Biztosan tudod mire mit válaszolok, érezzük egymás gondolatait.

– Értelek. – szólal meg Istenek Szeszélye, – de én szeretném ...

– Ki ne mondd! Miért mocskolnánk be testiséggel, ami ilyen szép és tiszta. Te is kevesebb lennél és én is, megbánnád tudom s Nyári Napsugár ... Legyünk barátok.

– Óh ti nők! Mást sem tudtok mondani, ha nem tartatok minket eléggé férfinak vagy csak egyszerűen félték a következményektől. Tudom, hogy fájdalmat okoznék Nyári Napsugárnak, de ő erős és tiszta, megbocsájtana.

– Önző vagy és többet szeretnél, mint ami jár. Inkább elmegyek, míg elég erősnek érzem magam.

A férfi megdöngöli a szemét, mert azt hiszi, álmodik, vagy valóban fekete csókává változott a lány?

– Csara! – kiált utána, a madár röptében visszanez s leejt szárnyából egy tollat. Istenek Szeszélye fölveszi. Belülről hallja: „Oda-vissza a végtelenben, tér-idő. Megváltozhatna annyira külsőnk, hogy semmi hasonlóság nem lenne előző testi valónkkal, akkor is megismernénk egymást. Gondolataink alapjai velünk maradnak.”

A férfi még sokáig néz a madár után a tollat szorongatva s arra gondol talán jobb is így s szégyelli magát amiért ilyen gyöngye volt s ha életében először is, de hűsége megingott. Újra csak hordja a köveket és hordja ...

Istenek Szeszélye helyére rakta az utolsó követ, még befejezetlen volt a műve, de ereje elfogyott, ideje lejárt. Nyári Napsugár illően eltemette, itt ahol nagy álmát próbálta megvalósítani. A kelő napnál még bemutatta az áldozatot, hogy az ősök jó szívvel fogadják a megtérőt, aztán elindul ő is utolsó útjára.

Folytatjuk...

HORVÁTH-HOITSY EDIT

Jaj, semmink sem maradt

Ez már, tudom, az ősz halála;
még néhány nap és megadja magát.
órák alatt szegényül, s tarkasága
sápadt-fakóba fordul át.
Tépett csipke az ágak vézna árnya,
maradék-lombot paskol az eső,
széllel társulva egyre fosztogat,
rézsút, haránt, szemből csap arcon.
A sugarakból eltűnt az erő;
nyújtózkodik az éj, csorbul a nap,
s valami rossz leselkedik a sarkon.
Az ősz halála némileg enyém is
– jaj, a telet mint élem végig? –
Az égbolt szélén lila gyász-szalag.
Az ősz halála enyém is kicsit.
Láttán, ahogy szétszórta kincseit,
akárcsak én! – jaj, semmink sem maradt!

RADA GYULA

A messzi jaj felé

..A túlpart fényei
Játszanak a kezeden,
Váladon árnyak árnya:
Csend. Egy csobbanás a
Köveken, súlytalanság,
Rejtőzködő merülés egy
Szomjas lázban, dadogás,
A gyermek Jézus üdve
Vagy, tilalom fája, Aki
Szeret, s a messzi jaj
Felé vezet...

MESE MESE MESE

LÁM ETELKA

A mi Cirmos cicánk

Egy szép augusztusi napon érkezett hozzánk Cirmos cicánk. Csodaszép bundája több színbe pompázott. A fiatal két hónapos kiscica egy-két nap alatt megismerkedett a lakás minden zegzugával és már is tudta, hogy ő az úr a háznál. Minden nap másik helyen aludt, széken, ágyon, szekrénybe, polcon, számítógépen és persze az ablakpárkányon is. Kedvenc helye volt ez mert innen mindent láthatott kint és bent. Nagyon szeretett nézelődni hogy mi zajlik oda kint. Amikor valaki érkezett haza már is rohant az ajtóhoz,

Hamar megszoktuk jelenlétét és mivel volt egy kis kertünk, Cirmos vágyakozva tekintett kifelé, így kicsit habozva, féltve, de kiengedtük. Boldogan szaladt ki és feltérképezte a terepet és megismerkedett a fákkal, bokrokkal és a virágokkal. Kezdett hosszabb időre eltűnni, több órára, majd egész napra is elcsavargott. Mi aggódva kerestünk, de hívó hangra mindig hazajött.

Történt egyszer, hogy nagy nyávogást hallottunk a kertből, de hiába kerestük Cirmost nem láttuk. Majd egy alapos keresés után körbetekintve felfedeztük, hogy felmászott a háztetejére, de nem tudott lemászni, csak nyávogott egyfolytában. A piros tetős cserepeken bókászott és kétségbeesve várta a segítséget. A szomszédok is észrevették a helyzetet, mely egyre komikusabb lett. Fogtunk egy nagy létrát és irány a háztető, fel is jutottunk, de a cica nem jött közelebb, hanem feljebb mászott a tetőn. Időbe telt, könyörögve szépen kellett kérni, hogy jöjjön közelebb és végre megtörtént a csoda odajött hozzánk, lassan elértük. Taps követte az eseményt a szomszédok és az arra sétáló járókelők részéről. Ez volt az első merész kalandja Cirmosnak.

A következő évben nagy rutinja volt már kint a kertbe, előfordult, hogy 3 napra is eltűnt. Sokat vadászott mezei egerekre és boldogan hozta haza. Majd letette a kerti ajtó elé vagy berohant a lakásba, szájában tartva az egeret. Hát bizony egyik alkalommal, mikor fel akartam venni a cipőmet az előszobában rémültem vettem észre, hogy egy élő kis szürke egér szalad felém, majd besurran a szobába. Cirmos cicánk utána futott, teljes gőzzel üldözte az egeret. Nagy felfordulás következett a szobában. A macska fel-le ugrált a kanapén és a remegő kis egér mindig talált olyan helyet ahol nehéz volt elérni. Így telt el vagy két óra, mire Cirmos elkapta a kis egeret.

Az évek során a cicánk sokat vadászott, volt olyan időszak is, amikor naponta 4-5 egeret hozott haza és büszkén mutatta nekünk. Sajnos előfordult, hogy kisnyulat fogott meg, amit szerencsére ki tudtunk szabadítani, hosszas rábeszélés után elengedte. A nyári időszakokban esténként sündisznók jelentek meg a kertben cicánk érdeklődve figyelte őket, de nem bántotta a kis süniket, békésen megfértek egymás mellett.

Általában esténként Cirmos kint a ült a füben, bogarászott és őrizte a kertet, lehet így mondani, mert mindig megjelentek idegen macskák. Ekkor nagy csetepaté volt, harci állás féloldalas pózolás és különös harci hangok, macska nyávogás. Ekkor tudtuk már megint idegen macska közeledik előfordult, hogy közbe kellett avatkozni, mert akkora ricsajt csaptak. A cicánk minden betolakodót elkergetett és miután csend és nyugalom következett ő is bejött hozzánk a hálószobába éjjeli alvásra.

Imádta a csirkehúst, a sonkát és ha fentük a kést a hússzeleteléshez, Cirmos mindig meghallotta akkor is ha kint volt a kertben. Ekkor berohant a konyhába és szépen várt fehér tappancsai izgatottan mozogtak és csillogó szemmel figyelte a pipihúst. Halkan dorombolva várta a finom falatokat.

Sok szeretetet kaptunk cicánktól és mi is nagyon szerettük, sajnos most már csak a emléke él velünk.

...mese, mese... ...vége

MAGYAR MAGDA

Estbe hajló

Tompa hangon szól az estharang,
Ablakod alatt kuporog az alkonyat,
Szürke szemével az éj felé hunyorít,
Még szellődalt dúdol egy kicsit.

A hold arca kék, háta görbe,
Fátyolos képpel tekint le a földre,
Fárasztja nagyon az éjszakai élet,
Csillagfényű égi úton lépked.

A patak is fáradtan szalad,
Elcsendesíti őt is az alkonyat,
Pihennek a napégett sebek,

A rét fűvén harmat szendereg,
Estneszekkel száll a füst- és avarillat,
Letekint rád a vacsoracsillag.

TÁTRAI S. MIKLÓS

Karácsonyi ajándék

A sűrű hóesésben gyönyörűen csillogtak a város ünnepi fényei. A néhány nap múlva beköszöntő karácsony már ott lebegett a háztetők felett, valahol a kémények között várakozhatott, és elégedetten figyelte a nyüzsgő, az ajándékozási lázban élő embereket. János minden évben elhatározta, hogy jövőre nem hagyja az utolsó napokra a vásárlást, azonban fogadkozását sohasem tudta betartani. Nem volt ez másként a 2000. év karácsonyán sem, és nem is sejtette, hogy valami különleges esemény majd árnyékot vet az ünnepre.

Belépett egy a hangulatos, ízlésesen berendezett ajándékboltba, amely döntően kerámiákat, tűzzománc képeket és ékszereket kínált. Körbejáratta szemét, egy-egy alkotásnál hosszabban is elidőzött. Egyre inkább úgy érezte, már járt itt, talán vásárolt is valamit, de hogy mikor és mit, nem jutott eszébe. Kutatta a múltat, azonban tűzzománcokhoz fűződő emlékeket nem tudott felidézni. A fiatal eladónő, egy elegánsan öltözött, Jánosnak háttal álló idősebb asszonnyal beszélgetett, akit művésznőnek szólított. Bizonyára valamelyik híres színésznő lesz gondolta a férfi, mert a hölgy hangja ismerősnek tűnt. Kíváncsian várta, hogy megforduljon és felismerje, de nem volt szerencséje. A művésznő távozásakor nem láthatta arcát. Elgondolkodva nézett utána, majd az eladóhoz fordult.

– Ne haragudjon kisasszony, hogy kíváncsiskodom! Ki volt ez a hölgy? Olyan ismerősnek tűnt nekem, mintha már találkoztam volna vele.

– Kőhegyi Virág keramikus művésznő, övé ez az üzlet.

– Minden az ő alkotása?

– Nem. Az utóbbi években már keveset dolgozik, mert..., no de ez nem is tartozik ide. Egy stúdiót hozott létre, amelyben fiatal képzőművészeket tanít. Amint láthatja uram, nem is eredménytelenül, mert ezek a gyönyörű darabok a stúdióból kerültek ki. Önnek miben segíthetek? Kinek szeretne ajándékot vásárolni?

– Keramikus művész? De hát akkor honnan ismerem? - tette fel János a költői kérdést, és nyilván sehonnan sem kapott választ.

– Miben segíthetek? - türelmetlenkedett az eladó.

– A művésznő minden nap eljön az üzletbe?

– Nem, de holnap délután biztosan itt lesz, éppen arról beszéltünk az előbb, hogy átrendezi a kirakatot. De, én nem mondtam semmit! – ijedt meg a kisasszony az üzleti titkok kifecsegése miatt.

– Nem fogom elárulni! – ígérte a férfi és elgondolkodva távozott.

Jánost otthon nem hagyta nyugodni a találkozás. Azon töprengett, honnan ismerhet egy keramikus művészt. Felesége segítségét is kérte a lehetséges ismerősök kutatásában, csak azt hallgatta el, hogy másnap visszamegy, mert úgy érezte beszélnie kell Kőhegyi Virággal. Gyönyörű neve van, állapította meg, kiválóan illik művészetéhez. Másnap egy kávézóban várakozott, és az üveglakon át figyelte a szemben lévő üzletet. Egyszer csak észrevette, valaki már rendezkedik a kirakatban. Kicsit várnia kellett, mert szíve váratlanul hevesebben kalapált, majd egyszerű vásárlóként átment. Cinkosan kacsintott az eladó kisasszonyra, ujját a szájára téve jelezte, tartsák titokban a tegnapi beszélgetést. A kirakatnál Kőhegyi Virág dolgozott. Nem láthatta a háta mögötti jelenetet, de nyilván érzékelte egy vevő érkezését.

Önkéntelenül megfordult, tekintete találkozott a férfiével. Zavartnak tűnő mozdulattal visszakapta fejét. Ebben a pillanatban hasított Jánosba egy régi-régi emlék. Halkan és félénken szólalt meg.

– Gitta?!

– Nekem szólt uram? – fordult felé Kőhegyi Virág, és hideg tekintettel mérte végig.

– Elnézést kérek művésznő, ha megzavartam! Engedje meg, hogy bemutatkozzam. Tarjáni János vagyok, és a művésznő nagyon hasonlít egy régi kedves ismerősömhöz, Barabás Margitra. Egy pillanatra azt hittem őt látom.

– Tarjáni János? Tévedett uram, nem ismerem önt! Én Kőhegyi Virág vagyok, és ha nem haragszik szeretném folytatni a munkám! – hangzott a barátságosan válasz.

János leforrázva lépett ki az utcára. Az apró mozaikok sehogyan sem álltak össze benne. Most már biztosan érezte, hogy a hölgy hangja és szeme, kísértetiesen hasonlít Gittára, azonban arca és alakja egyáltalán nem emlékezteti rá. Gondolataiba merülve bolyongott, azt sem tudta merre jár, mert egyre élesebben idéződtek fel kamaszkori emlékei.

Ragyogó nyár volt, amikor tizenhét évesen, harminc évvel ezelőtt, a Balaton mellett nyaralt Gyusziéknál. Nagyszerűen teltek a napok, fürdés, napozás, szórakozás, na és a lányok, akiknél hol sikerük volt, hol felsültek próbálkozásaikkal. Az estéket többnyire a Motelben töltötték, ahol enni, inni, ismerkedni, táncolni lehetett. Nem rendeztek nagy mulatozásokat, mert kevés pénzüik volt. Esetenként napközben alkalmi munkát vállaltak, és ha fizetést kaptak, azonnal nagyvonalúbban költek. Egyik napon kedvező hírt kaptak, ugyanis Zita, Gyuszi unokahúga telefonált. A barátnőjével szeretett volna eljönni néhány napra. Természetesen mindent elkövettek a szülők meggyőzése érdekében, és már előre osztozkodtak a lányokon. Logikusnak tűnt, hogy ő majd az unokatestvérét, Gyuszi pedig a másik lányt igyekszik meghódítani. Reménykedve várták Zitát, és Gittát. A terv csak részben sikerült, mert ő tetszett meg Gittának, így barátjának csak unokatestvére udvarias kísérgetése jutott. Igyekezett úgy tenni, mint aki sajnálkozik, de valójában örült a helyzetnek. Gitta tőle egy évvel fiatalabb, helyes, vidám lány volt. A második napon már megcsókolhatta, a harmadikon végig simíthatta testét, ami végtelen izgalmat, és boldogságot okozott. Nem érzett igazi szerelmet, csak olyan tiszta és őszinte vágyakozást, ami érthető és megbocsátható egy fiatal férfiembernek. Néha nem értette a lány viselkedését. Furcsának találta, hogy két-három óránál többet sohasem töltött a strandon, a legtöbb lánytól eltérően egyrészes fürdőruhát viselt, meglepő étkezési szokásai voltak. Ha ilyen, hát ilyen – törődött bele –, és inkább azokra a percekre, órákra gondolt, amelyeket együtt, kettesben tölthetnek. Abban a négy napban a csókoktól és ölelésektől nem jutottak messzebb. A búcsú után másfél hét telt el, amikor Budapesten újra találkoztak. Randevúztak, moziba mentek, és bizony nem sokat láttak a filmből. Este hazakísérte a lányt, azután ... azután kapcsolatuk már nem tartott sokáig.

János megállt a hóesésben, és a falnak támaszkodott. Próbált úgy tenni, mintha nem tudná, mi történik vele, de hát önmagát nem csaphatta be. Kőhegyi Virág hideg tekintetében Gitta emléke váratlanul, és hihetetlen erővel tört rá. Már biztos volt abban, hogy nem lesz megnyugvása, amíg nem tudja meg, mi történt Gittával. Taxiba ült, és hazament. Feleségét megdöbbenetted feldúlt lelkiállapota. A férfi elmondta a különös találkozást Kőhegyi Virággal, elmondta Gitta megismerésének történetét. Az asszony egyre jobban aggódott férjéért.

– Ugyan már János! Semmi jelentősége egy gyerekkori szerelemnek! Mi van veled?

– Egy gyerekkori szerelemnek valóban nincs sok jelentősége, ha az ember már majdnem ötven éves, de én nem sok lánnyal jártam előttem, és Gitta az egyetlen, akit cserbenhagytam, elárultam. Olykor-olykor eszembe jutott, azután sikerült megszabadulnom a vádló gondolatoktól, de most nem!

– Miről beszélsz? Kamaszok voltatok, hogy lehattél volna áruló?

– Nézd! Ma, lányos apaként sok mindent másként látok, mint akkor. Klári már felnőtt nő, tud magára vigyázni, de a kis Bella tizenöt éves, majdnem annyi, mint Gitta volt, és ha arra gondolok, hogy valaki az én kislányommal viselkedne úgy, hát nem is tudom ...

– János! Most már tényleg nem tudom, miről beszélsz! Nem lehattél olyan szörnyeteg kamaszként, hogy most így vádold magad! Térj már észhez!

– A megismerkedés, és a budapesti randevú után, biztos voltam abban, hogy Gitta szerelmes belém. Én is szerettem, vonzódtam hozzá, kívántam az együttlétet. Egy szeptemberi délután, minden biztonnal váratlan ötlettel, felhívott lakásukra. Szülei nem voltak otthon. Nem tudom, mi történhetett volna közöttünk, de valami egészen váratlan esemény mindent felborított. Szobájának falát ceruzával és szénnel készített rajzok díszítették. Falevelek, virágok és lepkék, meglepő, érdekes kompozíciókban. Elismeréssel nézegettem őket, különösen azután, hogy kiderült, ezek az ő alkotásai. Egy félig kész kép alacsony könyvespolcon állt a falnak támasztva. Mellette egy nyitott fém dobozban injekciós tűt, és furcsa fiolákat vettem észre. Kérdésekre zavartan mondta el, hogy cukorbeteg, és önmagát injekciózza. Ez annyira ijesztőnek tűnt, hogy percekig megszólalni sem tudtam. Gitta nyilván észrevette megdöbbenésemet, és megérezte a veszélyt, arca ijesztően szomorúvá változott. Mindig is idegenkedtem az injekciótól, még filmekben sem tudtam nézni az ilyen jeleneteket. Az pedig, hogy valaki magának adja be, és ezt én lássam, vagy tudjam, elképzelhetetlen volt számomra. Persze ez ostobaság, de tizenhét éves fiatalemberként nem tudtam feldolgozni. Hirtelen eszembe jutott fontos feladatra hivatkozva elköszöntem, és eljöttem tőle azzal, hogy majd felhívom. Soha nem tettem meg!

– Jó, ez valóban nem volt szép és okos dolog, de azért ...

– Várj, még nincs vége! Napokon át bújtam a lexikonokat, és megkerestem egy orvos ismerősünket is. Szomorú kép alakult ki bennem. Úgy láttam, hogy a '70-es évek Magyarországon egy cukorbeteg fiatalnak nincs esélye a gyógyulásra, már az is nagy eredménynek számít, ha a kedvezőtlen folyamatokat lassítani tudja. Várható élettartamuk évtizedekkel lehet rövidebb egy egészséges embernél, és komoly szenvedések várhatnak rájuk. Képtelen voltam szembenézni és megbékélni ezzel a helyzettel. Gitta többször hívott, keresett, én mindig kitértem, vagy letagadtam magam. Nem volt bátorságom beszélni vele, amit ma is nagyon szégyellek. És ez még semmi! Karácsony előtt - és látod, talán ez nem lehet véletlen - osztálytársaimmal jártuk a várost. Fiúk, lányok, vidám társaság. Egyszer csak Gitta jött velünk szembe, és én elfordítottam a fejem, úgy tettem, mintha nem vettem volna észre. Ő megállt, és nézett bennünket, ahogy nevetgélve elmentünk mellette. Azt hittem, ott süllyedek el szégyenemben, de nem mentem oda hozzá!

– Ez így valóban durva! Mégis azt gondolom, rajtad kívül ez senkit sem érdekelne, de téged ismerve nem vagyok meglepve. Nem tudok tanácsot adni! Tégy, amit jónak láatsz!

János nem aludt az éjszaka, a lehetséges megoldásokon gondolkodott. Másnap Gyuszit kereste. Nem talákoztak rendszeresen, de tartották a kapcsolatot, ismerte telefonszámát. Barátjától megszerezte unokahúga elérhetőségét. Felhívta Zitát, és találkozót kért a meglepett asszonytól. Nem mondta meg miért, életbevágóan fontos ügyre hivatkozott. Zitának fogalma sem volt mit akarhat tőle János, akit harminc éve nem látott, és akkor sem ismerte különösebben. Ráállt a találkozásra, elsősorban kíváncsisága miatt. A férfi félórával hamarabb érkezett meg a Gerbaud cukrászdába. Tele volt izgalommal, feszültséggel és várárással. Zita szerencsére pontosan érkezett, mert János nem ismerte volna meg, a koránál idősebbnek, fáradtnak és gondterheltnak tűnő hölgyet. Néhány udvarias mondat után, a férfi rátért a találkozás igazi okára.

– Bizonyára nagyon meglepődtél, hogy miért kereshetlek harminc év után, mi lehet az az életbevágóan fontos ügy. Gittáról van szó! Nem akarok részletesen magyarázkodni, talán meg sem értenél, talán bolondnak néznél, pedig hidd el, nem vagyok az. A napokban történt velem valami, ami olyan erővel és olyan élénken hozta elő Gitta emlékét, hogy nem lehet, és nem is

akarok szabadulni tőle. Nem tudom, mit tudsz a mi rövid kapcsolatunkról. Én akkor, tizenhét évesen nagyon csúnyán viselkedtem veled, amit azóta is szégyellek, és ha lehet, ha még él, és hajlandó szóba állni velem, szeretnék bocsánatot kérni tőle. Csak hozzád fordulhatok segítséget remélve!

– Szóval Gittáról van szó? Hát erre nem gondoltam! – döbönt meg Zita, és szeme megtelt könnyel, a múltba tekintve hallgatott.

– Él még?

– Szerintem igen, bár évek óta nem tudok róla semmit. Sokáig nagyon jó barátnők voltunk, rendszeresen találkoztunk. Azután, ahogy betegsége miatt kisebb műtéteknek kellett alávetnie magát, a kapcsolat lazult, majd csendesen, békességben abbamaradt. Nem kereste a társaságomat, ha hívtam kitért a közös programok elől. Talán én is hibáztam, talán nekem is bocsánatot kellene kérnem. Tudod, nem alakult könnyen és szépen az életem, de ezzel nem akarlak untatni.

– És az övé?

– Őszintén szeretted téged, nagyon megviselte, hogy eltűntél, mert akkor döbönt rá, hogy betegsége miatt nem élhet teljes életet. Édesanyja volt a legfőbb támasza, aki elképesztően jó érzékkel tudta kezelni lelki problémáit is. Elhitette veled, hogy igenis lehet boldog, csak hinnie kell önmagában, és fegyelmezetten kell betartani minden orvosi utasítást. Tehetséges volt, szépen rajzolt, abban élte ki örömét és bánatát. Édesapja testvére Franciaországban élt, és segítségével olyan gyógyszereket tudtak szerezni, amelyeket akkor itthon nem lehetett kapni. Úgy emlékszem két- vagy három alkalommal gyógykezelésre is ki tudott utazni. A káros folyamatokat persze nem tudták megállítani, de hihetetlen módon lassították, és Gitta hinni kezdett az életben. Képzőművészeti Főiskolára járt, vigyázott magára. A fiúkat kerülte, nem bízott bennük, és ezt biztosan tudom, hiszen akkor még szinte naponta találkoztunk. A főiskola befejezése után hozzám ment egy jóval idősebb, édesapja korabeli tanárához, aki sajnos hamar meghalt. Nem volt szerelmi házasság, mégis szépen éltek, a férje imádta. Mindig virágnak, virágomnak, kisvirágnak szólította.

– Képzőművészeti Főiskolát mondtál? A párja Virágnak szólította? - és Jánosban dörömbölni kezdett valami – Ugye nem Kőhegyinek hívták a férjét? – remegett meg a hangja.

– De igen! Kőhegyi Frigyes grafikusművész.

– Uram isten, akkor én veled találkoztam!

– Frigyes? Mikor?

– Nem, nem veled, hanem Gittával, vagy Virággal, ahogy most hívják. Egy héttel ezelőtt egy ajándékboltban láttam meg. Megszólítottam, mert nagyon ismerősnek tűnt. Bemutatkoztam, de úgy tett, mintha nem ő lenne, mintha sosem ismertük volna egymást.

– Ezt el tudom képzelni! Kerüli a régi ismerősöket, nem akarja, hogy sajnálják. Rád pedig még haragudhat is.

A férfi sokáig hallgatott. Most már azt is értette, miért volt ismerős egyik-másik tűzzománc kép motívuma, amikor először járt a boltban. Gitta rajzaira emlékeztették, amelyek ugyanúgy éltek benne valahol mélyen, mint a lány hangja, tekintete. A tanácsalanság és a kétségbeesés kezdett eluralkodni rajta. Fogalma sem volt mit tegyen.

– Segítesz? - nézett könnyörgően Zitára.

– Megadhatom a régi telefonszámát, de nem hiszem, hogy jó ötlet lenne ezek után felhívni. Nem tudok sem segíteni, sem tanácsot adni, ez a kettőtök ügye. Engem is felkavart találkozásotok, engem is bánt a lelkiismeret, mert én is a dolgok könnyebb oldalát választottam. Jobb lett volna, ha nem találsz meg! Nem haragszom rád, de most mennem kell! – állt fel Zita, és sietve távozott.

János hosszasan nézett utána. Milyen lesz ez a karácsony - gondolta -, hiszen képtelen volt megszabadulni Gitta emlékeitől. Váratlanul döntő lépésre szánta el magát: elmegy az ajándékboltba, útközben vesz egy nagy csokor virágot, és bármi áron megtudja az eladó

hölgytől Gitta címét. Elmegy hozzá, és bocsánatát kéri. Nem adott sok esélyt magának, mégis úgy érezte, meg kell tennie. Gyönyörű csokrot vásárolt, szíve a torkában dobogott, amikor belépett a boltba. Tekintetével az eladót kereste, és szinte megdermedt, amikor az egyik gondola mellett meglátta Gittát, amint valamit rendezkedik. Az asszony is észrevette őt, láthatóan elérékenyült, szótlánul nézte, amint János leplezhetetlen zavarral elé lép, és megszólítja.

– Művésznő kérem ...– kezdte akadozva a férfi.

– Hagyjad ezt János! Sajnálom, amiért a múltkor udvariatlan voltam. Annyira váratlanul ért a találkozás, és nagyon hirtelen törtek rám a fájó emlékek.

– Te ne haragudj rám! Azért jöttem, hogy bocsánatot kérjek tőled, annyira szégyellem, ami akkor történt. Nem tudom megmagyarázni, és hidd el nagyon bánt!

– Elhiszem, és látom rajtad! Ma már megértem a tizenhét éves Tarjáni Jánost, és megbocsátok. Annyi minden történt velem azóta. Tudod, sokáig, sokszor álmodtam rólad, a balatoni napokról, és nagyon szomorú voltam, amikor felébredtem. Szeretném, ha ezt a mostani találkozást és megbocsátást, egy szép álomnak tekintenénk, egy szép karácsonyi ajándéknak, és holnap, holnapután már úgy emlékeznénk rá, mint a múlt egy pillanatára, amelynek már semmi köze a jelenhez.

– Ez azt jelenti, hogy megbocsátasz, mégsem akarsz többet találkozni velem?

– Igen! Éld az életed, ahogy eddig, legyél sokat a családdal, szeresd őket. Mind a kettőnknek így lesz a legjobb. Nekem a munka, és a fiatal művészek sok örömet jelentenek, ők az én világom. Már nem akarok emlékezni Gittára, mert Kőhegyi Virág vagyok! Elfogadom ezt a gyönyörű csokrot, tiszta lelkiismerettel távozhatsz.

Jánost meghatották Gitta szavai és nagylelkűsége. Átadta a virágot, kezét csókolt, és megkönnyebbült lélekkel távozott. Úgy érezte, gyönyörű karácsonyi ajándékot kapott, nyugodt szívvel mehet vissza családjához. Sietett, mégis az első sarokig sem érhetett, amikor Kőhegyi Virág szomorúan szólt utána, vagy talán inkább csak önmagának.

– Úgy látszik, színésznőnek is jó lettem volna. Kétszer is elhitttem vele, hogy Kőhegyi Virág vagyok, pedig én Gitta voltam, Gitta vagyok, és az is maradok. Isten veled Tarjáni János! Legalább te legyél boldog!

T. ÁGOSTON LÁSZLÓ

A rémálmok fejlődéstörténete

Az anyja szólt, hogy igyekezzen, mert sötétedés előtt haza szeretne érní. Különben is ideje lenne már végre megtanulnia egy ilyen nagy fiúnak, hogyan kell megkötni a cipőfűzőjét, mert az ő ügyetlenkedésén nevet a fél óvoda. Igen? És miért csak a fele? A többiek nem érnek rá, vagy talán megbetegedtek a délutáni alvás alatt? Lehet, hogy ő is azért nem találja a cipőjét, mert beteg? A dadus meg azt mondja, hogy nem is volt cipője, mert szandálban hozta be reggel az apja. Na, ugye, hogy nem is ő az ügyetlen, hanem csak az anyunak fogy el mindig a türelme... Meg játszani se akar vele. Ez a dadus mindig megengedi, hogy átölelje a lábát. Meg olyat is játszik vele, hogy széttárja a karját, leguggol, és azt mondja, hogy „na, ki jön az én váramba?” Az anya állandóan siet. Reggel rohanni kell a dolgozóba. Délután rohanni kell a vásárlóba, és ott mindig elveszik a polcucában. A múltkor is egy kék ruhás bácsi vitte ki oda, ahol a szatyorba rakták a nénik, meg a bácsik, amit bent leszedtek a polcról. Az anyu meg nagyon dühös volt rá, mert megmondta, hogy ne mozduljon el a sajtos polc mellől, aztán mégis a macskaeledelnél talált rá ez a bácsi. Meg is ígérte az anyu, hogy legközelebb kap két egyforma pofont, aztán mehet a gyerekmegőrzőbe. Ott aztán rá hozhatja a szívbajt a nénikre. Majd jól el is megy, ha ilyeneket mond neki az anyu. Egészen a világgá elmegy, aztán kereshetik...

Na de hol van az anyu? Már sötét van, égnek az utcai lámpák, ő meg sehol. A kocsiját se látja. Sok autó áll az iskola melletti parkolóban, de ebben a félhomályban nem látja jól a rendszámablájukat. Az apu is mondta, amikor hazahozta a vasárnapi kirándulásról, hogy ezen a francos térvilágításon spórol az önkormányzat. Márpedig ő tudja, mert ő világítástechnikai szakember. Karácsonyra olyan éjjeli lámpát vett az új feleségének, hogy ha tapsol egyet, bekapcsol a lámpa. Ha kettőt tapsol, akkor meg kialszik. Az anyu meg azt mondja, hogy ezt is csak azért csinálja, hogy őt bosszantsa vele. Meg ezzel udvarol annak a repedsarkúnak. Hát ha ilyen rosszindulatúak ezek a nők, akkor lehet, hogy ő nem is fog megnősülni. Minek? A nagyapja is maga főz, mos, takarít mióta meghalt a nagyfi és azt mondja, kutya baja, él, mint Marci a Hevesen. Ki lehet az a Marci, és hol van az a Heves? Majd megkérdezi tőle, ha karácsonykor találkoznak.

A kutyát, azt jól ismeri. Veszett egy jószág. Egyszer – no, az is ilyen sötétedés tájban történt – vidékre kellett mennie az anyunak megbeszélni valakivel valamit. Megálltak a kocsival az út szélén, és az anyu elkezdte kiabálni a pasas nevét, akihez jöttek. Nem jött ki senki. Erre aztán ő is elkezdett kiabálni olyan kamaszos, mutáló hangon, amilyen éppen akkor volt neki. Több se kellett a kutyáknak. Akkora ricsajt csaptak, hogy zengett belé a környék. De nem elég, hogy ugattak, némelyik még a kocsi közelébe is odamerészkedett csaholni, meg vicsorogni. Néha még most is látja álmában azt a nyáladzó, fenyegető pofát a hatalmas fogaival, ha túl sokat eszik lefekvés előtt, vagy mélyebben néz a pohár fenekére. Ezek a visszatérő rémálmai. A perlekedő anyu, meg a vicsorgó eb. Alig volt ideje beugrani a hátsó ülésre, máris csattant az ajtó üvegén az a szőrös, fogát villogtató pofa. Szinte kövé dermedt tőle.

Ezzel azonban még korántsem volt vége a kalandnak. A nagy zsvivajra kijött egy férfi a kezében vasvillával és szétkergette a kutyákat. A kerítésnél leselkedő szomszédoknak meg odaszólt, hogy semmi köze ezekhez a vadállatokhoz. Már rég lelövöldözte volna az összes kóbor kutyát, ha nem szórakoznának vele ezek a buzi állatvédők. Mert ezek nem rendesek ám! Azért csinálják a cirkuszt, mert képtelenek a normális házasesletre, és még a kutyákkal is

összeállnak. Mint például ez a csaj is, akinek már százszor megmondta, hogy hagyja békén, mégis állandóan a nyakára jár. Nahát! Az anyunak nincs is kutyája...

Erre az anyja is kikiabált a lehúzott kocsiblakon valami sértő megjegyzést, és elindult felé a kezében valami papírlapot lengetve. A férfi csak hátrált, egyre hátrált a kezében a vasvillával, és amikor már kapun belül volt, odaszólt halkan, sziszegve; „na jól van, gyertek be! Nem kell az egész falunak látnia, hogy itt vagytok...”

Zavarba hozta ez a kínos jelenet, meg attól is tartott, hogy visszajönnek a felbőszült kutyák. Mire rászánta magát, hogy kiszálljon, a felnőttek már a verandán tárgyaltak. A kutya se figyelt rá. Pontosabban; csak a kutya figyelt rá. Hatalmas termetű korcs jószág volt. Hosszú szőrű, fekete. Az udvar hosszában egy drótkötél feszült, arra volt kötve láncsal egy csúszó karikán. A csirkeól mellett állt a háza, onnét figyelte a kerítés mellett haladó járókelőket. Megszokta, ugatásra se méltatta őket. Hanem amint a fiú belépett a kapun, megcsörrent a lánc, és mielőtt még bármit tehetett volna, egyetlen ugrással a földre döntötte. Még a vér is megdermedt benne. A kutya meg a mellén állva morgott, vicsorgott fölötte. Ez a kép merevedett ki emlékeiben, és minden rémálmában visszatért a kóbor ebek társaságában.

Se moccanni, se kiabálni nem mert. A pasas meg csak nevetett rajta, és az anyja sopánkodásán. Aztán amikor kellőképp kiélvezte a helyzetet, odaszólt a kutyájának, hogy „hagyd békén Fickó!” Füttyentett egyet, a hatalmas állat meg békésen pofán nyalta őt, és farkcsóválva bevonult a házába.

*

A matematika soha nem tartozott a kedvenc tantárgyai közé. Mondhatnánk úgy is, hogy utálta. Így aztán a matektanár se volt a kedvence. Harmadikban majdnem meg is buktatta. De ki a fenét érdekelt akkor az a csámpás lábú, aszott, vén, két lábon járó másodfokú egyenlet, amikor a sulis előtt várta Panni, akiről köztudott volt, hogy a blúza alatt hordja a gimnázium legszebb melleit? Mi az, hogy a gimnáziumét? A városét, az országét, a nagyvilágét! Különben is ügyvédnek készült, az emberi jogok felkent bajnokának, aki még a világ legkorruptabb hatalmaival szemben is megvédi a plebsz igazát. Persze azt is tudta, hogy a jogászok, meg a nőgyógyászok a világ legjobban megfizetett szakemberei. Szerencsére a kis szemüveges Karádi volt a padtársa, aki némi ellenszolgáltatás fejében átcsúsztatta a megoldást, amikor Egyenlet Tanárnő éppen az osztályterem másik sarkában tartott előadást a puskázás jellemromboló hatásáról.

Az érettségi vizsgán a Pitagorasz-tételt húzta. Ez az a bizonyos á négyzet plusz bé négyzet az cé négyzet. Ez volt az a tétel, amelyik kilógott a sorból. A tanárnő is erre mutatott, amikor az asztalhoz hívta, hogy húzzon egyet. Igen, ez a számármentő tétel... Tudta is a bizonyítási eljárást, ott volt a fejében, de éppen akkor valahogy nem akart bekattanni. Csak ült a hófehér, lepecsételt papírlappal szemben, és izzadt, mint a ló. Közben a Felszege a táblánál úgy vágta a témát, mintha világ életében atomtudósnak készült volna. A tanárnő intett, és ellenőrző körútra indult a teremben. Belenézett a papírjukba, és mindenkinek súgott valamit, miközben az elnököt lefoglalta Felszege lebilincselő előadása. Amikor meglátta előtte az üres jegyzetlapot és a hideg verítéktől gyöngyöző homlokát, megcsóválta a fejét és halkan odasúgta: „á négyzet, plusz bé négyzet, az cé négyzet. A jó öreg Pitagorasz bácsi...” Ez volt az egyetlen támasza a bizonyításban. A tanárnő rámosolygott és bólintott, ha jól mondott. Egyszer-kétszer ki is javította az érvelését. Az elnök meg mélyen hallgatott, mert biológia szakos volt. Különben is dél felé járt már az idő. Aznap két kilót fogyott.

*

Különös pörgés az élet. Az apró gyermek napokban, hetekben gondolkodik. Azt mondja, négy és fél éves vagyok, vagy azt, hogy „fél hat”, az ősszel már iskolás leszek. Egy nyári vakáció időtlen időkig tart. A karácsony meg olyan messze van, hogy addig már az ősznek is vége lesz. Aztán jön a végtelen idő az első csókiig, kivárni, míg elutaznak a szülők... Felnőtt leszel és rád szakad a nagykorúság minden nyúge. A függetlenség, amire úgy vágytál, a

felelősség, ami úgy nyomaszt. Aztán nyugdíjba mész, a postást várod, és számolod a napokat. Nem azért, hogy eljőjön a várva várt idő, hanem azt, hogy mennyi az, ami még hátra van. Álmodban újra elveszel az áruházban, torkon ragad az a fekete eb, meg a félhomály, és bárhogy töröd a fejedet, nem ugrik be a Pitagorasz-tétel.

Az ember ezer éveken át küzdött, hogy megmaradjon. Fenevadakkal harcolt, a barlangját védte. Az asszony a porontyait, a férfi asszonyát... Aki kirítt a sorból, kivetették. Ha kellett, akár meg is ölték aki más volt, mint a többi, eltiporták a haszontalan páriát. Szégyenét takarta, aki nem nevelte a többi hasznára utódait. Az idő apától fiúig tartott, s nem tovább. Az asszony szent volt, az életszentsége, méhében hordta a jövő zálogát.

Az idő zökkent egyet, és a nő nadrágot húzott, harcba szállt. Jogot követelt, kardot kötött, s alkura kényszerítette urát. A zászló kiesett a lovag kezéből, földre hullt az egyszínű lobogás. Mire felocsúdott, a szél fennen lengette a szivárvány vörösbe hajló aranyát. Törvényt hoztak, hogy szabadon szerethesse lovag a társát, leány a szomszédasszonyát. Harci dobok peregetek, s rémálmot látott Don Juan.

Emberünk a jognak asztalánál rizsporos parókát igazít, s ha már az idő meghaladta, jogelméletet javít. Végére is csak a véletlen műve, hogy az ember férfinak és nőnek születik, s egy jó sebész még jobb pénzért természetet is átigazít. Már a gyermekhez se kell az asszony, fölösleges időtöltés a szerelem, egyetlen régi sejtből alkot új embert a tudós elme. Lombikban nő az értelem, s a természet se akadályoz, szikéhez igazodnak a gének. De ha éppen úgy kívánja a jó pénzű megrendelő, akár robot is lehet belőle, ki az utcán takarít. Este meg majd kikapcsolhatjuk, hogy ne fogyassza az energiát. Szerelem? Nevetséges kémia. Régen meghaladta már a mindenható technika. Számítógép csókol vissza, és sosem kérdi, hol jártál az éjszaka. Az emberbe chipet ültet születéskor a bába. Nincs pofázás, ellentmondás, a selejtet egyszerűen kikapcsolja az okosok nagytanácsa.

Rizikót a robot hordoz, hiszen azt is robot gyártja, s benne olykor fel-felébred az ember ősi lázadása. A jog itt is talál érvet, s feltárja az ellentmondást. Ki fizessen kártérítést, ha a gépet joggatlanul beolvasztják? És ha mégis úgy adódik, s robot gyerek születik, ki fizessen gyerektartást, s kit terhel az apasági perköltség? Mi van akkor, ha úgy mégis... ember esik szerelembe robottal? Idézzék az ósdi törvényt, vagy kapcsolják ki azonnal? Mi van akkor, ha a robot megunja a rabságot, s elindul, hogy új hazában keresse a boldogságot, meg a pénzt, amelyen új életet vehet?

Az Istent rég megtagadták önjelölt új istenek. Ők diktálnak új alkotmányt, hogy majd arra eskessék a gépeket...

Szerencsére dörren az ég, elered a jégeső, s mielőtt még törvényt hozna a rémálma megszakad. Félálomban, bódult fejjel kiballag a konyhába, s jól meghúzza a hideg vizes palackot. Közben a szeme a hőmérőre téved, s bágyadtan motyogja maga elé: „huszonnyolc fok éjjel két órakor a konyhában? Ez ellen még egy elítéltnak is tiltakozási joga van. Fellebbezünk. Nem is csoda, hogy az embert folyamatosan üldözik a rémálmai. Döntsön hát a Kúria!”

Aztán leül az asztal mellé, és szórakozottan föllapozza az előző nap bedobált reklámújságokat. Az egyik címlapján guminőt kínálnak garantált minőségben, reklámáron. Szombatig a házhoz szállítás is ingyenes.

VÁLTOZATOK FORDÍTÁSRA – 19.

ÁDÁM PÉTER

Ihlet és filológia

A hazai versfordítás XX. századi hagyománya, egyoldalúan, csak a mű célnyelvi újraalkotására összpontosít, a forrásnyelvi szöveg megértésében nem lát problémát. Jellemző, hogy míg a XX. század derekán keletkezett Villon-fordítások szerzői hosszú műhelytanulmányokban foglalkoznak a költő életével és művével, még érintőlegesen sem említik a szövegértelmezés esetleges buktatóit. Ez az érdektelenség azon a hallgatólagos feltevésen alapszik, hogy a forrásnyelvi szöveg dekódolását bárki el tudja végezni, akinek van megfelelő nyelvi kompetenciája, a célnyelvi szöveg létrehozása viszont már a költészet felségterülete. Nemhiába mondja Szabó Lőrinc: „A műfordító ott kezd, ahol a nyelvtanár abbahagyja”¹. Szabó Lőrincnek, látni való, a forrásnyelvi mű jelentése még magától értetődően adott dolog, holott ezt a jelentést ugyanúgy meg kell teremteni, ugyanúgy létre kell hozni, fel kell építeni, mint a célnyelvi szöveget: a dekódolás semmivel sem egyszerűbb vagy könnyebb feladat az újraalkotásnál.

Főleg Villon esetében, aki – kell-e mondani? – egyik legnehezebben megfejthető író az egész francia irodalomban. Nehezítik a szövegértést a versbeszéd által megkövetelt elliptikus szerkezetek, a korabeli reáliákra és irodalmi művekre való sokszor homályos célzások, nehezíti a szövegértést a szavak, kifejezések, sőt egész mondatok gyakori poliszémiája, az állandó nyelvi játék, a sorok közt bujkáló humor és fanyar irónia és nem utolsósorban a különféle nyelvi rétegek szándékos keverése. A fordítónak nemritkán még a különben ismert szavakkal és kifejezésekkel is meggyűlhet a baja, ezeknek ugyanis egészen más a valójuk és jelentésük, mint a mai francia nyelvben. Az életműnek azonban olyan nagy a vonzása, hogy a fordítókat még a nyilvánvaló nehézségek sem tudták soha elijeszteni. A XX. század közepén három költő-fordító próbálkozott, ráadásul nagyjából azonos időben, Villon *Nagy testamentum*ának formahű átültetésével²: Szabó Lőrinc³, Vas István⁴ és Mészöly

¹ „A műfordítás öröme” (1940), in *A műfordítás elveiről. Magyar fordításelméleti szövegyűjtemény*, szerk. Józán Ildikó, Balassi Kiadó, Budapest, 2008, 283. o.

² Szabó Lőrinc és Vas István *Nagy Testamentuma* 1940-ben jelent meg, a Mészöly Dezsőé 1942-ben.

³ *François Villon összes versei*, Európa Könyvkiadó, Budapest, 1963.

⁴ François Villon, *A nagy testamentum*. Fordította, a bevezető tanulmányt és a jegyzeteket írta Vas István. Magvető Könyvkiadó, Budapest, 1957.

Dezső⁵.

Az 1989 előtti hazai könyvkiadásban általános gyakorlat volt a fordítások kontrollszerkesztése. Ennek ellenére úgy látszik, a Magvető Könyvkiadó annak idején sem a Vas István-féle Villont, sem a Mészöly Dezső-félét nem ellenőriztette. Más a helyzet az Európa Könyvkiadó 1963-as Villonjával, ennek szövegét, legalábbis a kolofon tanúbizonysága szerint, annak idején Gáldi László (1910–1974), az ELTE egykori tanára vetette össze az eredetivel. Vajon voltak-e a tudós kontrollszerkesztőnek kritikai észrevételei? Ha voltak is, Szabó Lőrinc 1957-ben elhunyt, változtatni már nem nagyon lehetett a szövegen. De ha lehetett volna, a költői alkotásnak tekintett formahű fordításokkal szemben nem nagyon illett a filológiai egzaktság pórias igényével fellépni, már csak azért sem, mert amennyire szigorúak voltak akkoriban a műfordítás formai követelményei, annyira lazák és engedékenyek voltak a követelmények az eredeti szöveg tartalmi elemeit illetően. Akárhogyan is, minden arra vall, hogy a formahű versfordítás XX. századi kánonjában költői lelemény és szöveghűség, *ihlet és filológia* valójában összeegyeztethetetlen, egymást kölcsönösen kizáró fogalmak.

Ilyenformán korántsem tanulságok nélküli összevetni, ha csak szűrőpróbaszerűen is, a Szabó Lőrinc, Vas István és Mészöly Dezső formahű Villonjának szövegét az eredetivel, és megvizsgálni, hogy a három fordító milyen híven „kottázta le” a francia eredetit, és hogy mennyire értette a forrásnyelvi szöveget. Azt már most megmondhatom, előlegezve az elemzés tanulságait, hogy mindhárom fordításban meglepően nagy a hibák, tévedések, jelentéscsúsztatások, félrefordítások száma, és az értelmetlen, sőt, fantáziált sorok sem mennek ritkaságszámba. Igaz, a formahű fordítás olyan mértékű szabadságot engedélyez a fordítónak, hogy sokszor nem könnyű eldönteni, miről is van szó, melléfogásról-e vagy az eredetitől való szándékos eltávolodásról. Az alábbiakban a három fordítás tipikus hibáiból, tévedéseiből szeretnék néhányat bemutatni.

Gyakran előfordul, hogy a fordítók a szavak mai jelentését vetítik vissza a XV. század derekán keletkezett szövegbe. Ilyen a *foy*, amely nem 'hit', hanem (*promesse de*) *fidélté*; ilyen a *triste*, amely nem 'szomorú', 'bús', hanem sokkal inkább 'kétségbeesett' vagy 'reményvesztett'; ilyen a *nuz*, amely nem 'meztelen', 'csupasz', 'pucér', 'ruhátlan', hanem '*pauvrement, misérablement vêtu*'; ilyen az *ennuyeux*, amely nem 'unalmas', hanem 'désagréable' vagy 'pénible'; ilyen a *viande*, amely nem 'hús', hanem 'nourriture', 'aliment', és a sort folytathatnám. Az anakronisztikus jelentés azonban csak egyik kategóriája a

⁵ A teljes Villon. Mészöly Dezső fordításában, kísérő tanulmányokkal és függelékkel, Magvető Kiadó, Budapest, 1980.

szójelentéssel kapcsolatos melléfogásoknak. A többjelentésű szavakkal is baj van; itt is gyakran tévednek a fordítók a szövegben aktualizálódó jelentés helyes megválasztásában, és baj van azokkal a szavakkal is, amelyeknek esetében az intenzitás is fontos szerepet kap a szövegjelentés dekódolásában.

Ugyanilyen fontos a helyes szövegértés szempontjából, hogy mindig felismerjük, konkrét vagy elvont jelentéssel van-e dolgunk. A három fordító e téren sem biztos a dolgában. A *Double ballade* így kezdődik: *Pour ce, ayez tant que vouldrez / Suivez assemblées et festes, / En la fin ja mieulx n'en vouldrez / Et n'y rompez que vos testes*⁶. Vas István ezt így adja vissza: „Csak rajta hát, szeressetek / járjatok bábra, ünnepélyre, / törjétek be a fejetek...” (id. mű, 109. o.); Mészöly Dezső pedig így: „Csak rajta, csókolj és szeress, / Szeresd, keresd a tort, a bált! / Különb belőled így se lesz – / De jól betörök a koponyád.” (id. mű, 52. o.) Mindketten, látni való, konkrét jelentésben értik a *se rompre la tête* szókapcsolatot, holott az ugyanolyan elvont jelentés, ugyanolyan *sens figuré*, mint ma – teszem azt – a *se casser la tête* vagy a magyar ’fejjel megy a falnak’.

Jellegzetes félreértése egy idegen szövegnek, amikor a fordító nem ismeri fel, hogy szólással van dolga. Hadd hozzak erre is példát. Amikor Villon érzelmi csalódásáról beszél, több verssoron át sorolja, hogyan is tudta szerelme elhítni vele, hogy ami fekete, az fehér, hogy a liszt tulajdonképpen hamu, hogy a divatos kalap ócska fejfedő, hogy az ón salak stb. De Villon nem volna Villon, ha nem rejtett volna el kakukktójást a felsorolásban, sőt, valójában az egész felsorolás ezt a kakukktójást készíti elő. Az oktáva utolsó sora így hangzik: *Et rend vecyes pour lanternes*⁷. Jóllehet a szólás, amelynek jelentése ’becsap’, ’félrevezet’, ’abszurd dolgokat elhítni’ – mindmáig eleven az irodalmi nyelvben⁸, egyik fordító sem fog gyanút, és mindhárman szó szerint adják vissza, mintegy a felsorolás egyszerű folytatásaként, ezt a frazeológiai egységet. Sz. L.: „S lámpává gyúl a vizahólyag” (id. mű, 55. o.), V. I.: „és elhittem, ha ő kivánta (...) / a disznóhólyagról, hogy lámpa” (id. mű, 115. o.), M. D.: „S elhittem néki (...) a disznóhólyag kézilámpa...” (id. mű, 54. o.). Még egy példa: a *Ballade de la grosse Margot* ajánlásában az alábbi kifejezést találjuk: *j'ai mon pain cuict*. Bár itt is szólásról van szó (amelynek ’megvan mindene’, ’nem szenved hiányt semmiben’ a jelentése), Vas István és Mészöly Dezső ezúttal is lépre megy. Vas István: ’Verhet vihar, de kisül a kenyér...’ (id. mű, 213. o.); Mészöly Dezső: ’Van jó kenyérem – nagy télben mi kell még?’ (id. mű, 100. o.).

⁶ François Villon, *Lais, Testament, Poésies divers* etc., id. mű, 120. o.

⁷ François Villon, *Lais, Testament, Poésies divers* etc., id. mű, 124. o.

⁸ Fig. Il veut faire croire que des vessies sont des lanternes, il veut faire croire des choses absurdes. (Litttré)

A három fordításnak azok a legfájóbb fogyatékoságai, amikor egy-egy költői kép, metafora vész el vagy egyszerűsödik le. A *Ballade de la belle Heaulmiere aux filles de joie* refrénje így hangzik: *Ne que monnoye qu'on descrye*⁹. A metaforában az a szerencsés, hogy az öregedéssel értékét veszítő női testet azzal az értékét veszítő pénzérmével állítja párhuzamba, amely piaci ellenértéke. De ha a fordítás ezt a kikiáltással devalvált pénzérmét olyan szavakkal adja vissza, mint „rossz fitying” vagy „használatlan, ócska pénz”¹⁰, nincs párhuzam, és a dinamikus kép statikussá merevedik. Az is nagy kár, hogy a fordítók a *Les regrets de la belle Heaulmiere* legvégén nem tartották meg a *chenevotte* (‘a kendernek a fonásnál fel nem használt szára, rostja, maradéka’) szót. Amikor vén anyókák fázósan körülülnek a tüzet, a tűzrevaló – ki tudja, miért – „rőzse” (Sz. L., M. D.) vagy „gally” (V. I.) lesz ‘kenderszár’ helyett, holott épp a kenderszár hamar lángra kapó és hamar kihunyó lángjától olyan szívszorító ez a metafora. Példa még erre a XXVIII. oktáva¹¹, amikor a költő az emberélet rövidségéről a lángban gyorsan elhamvadó textil-szálakra asszociál (Villon itt azt az eljárást írja le, amikor a szövet elkészülte után a takács meggyújtott szalmacsomóval ügyesen elperzseli a kiálló szálakat). A három fordító közül ketten félreértik a metaforát. Sz. L.: „Napjaim (...) oly gyorsan repültek, / Mint a takács hajói, kit, / Mialatt szó, munkája sürget; / ha pecke nem épp szembelüktet, / Szakad a szál...” (id. mű, 32. o.); M. D.: „Nap napra tünt el, egyre futva / (...) mint a szálak / Villódzva futnak, ha a munka / Körmére ég a gyors takácsnak...” (id. mű, 34. o.).

A CLX. oktávában a költő az a *Les Quinze-Vingts* rendház világtalanjaira testálja szemüvegét, azzal, hogy így könnyebb lesz nekik szétválogatni a kihantolt csontokat az Aprószentek temetőben: *Ilz auront (...) / (...) mes grans lunectes, / Pour mectre à part, aux Innocens, / Les gens de bien des deshonestes*.¹² Jóllehet első esetben ‘hatalommal, tekintéllyel, és főleg jelentős vagyonnal rendelkező emberekről’ van szó, másodikban pedig olyanokról, akik, megfelelő vagyon híján, ‘nem tartoznak a tiszteletre és megbecsülésre méltó emberek csoportjába’, a három fordító moralizálja mind a *gens de bien*, mind a *deshonestes* jelentését. Sz. L.: „Látni fogják, ki gaz, ki nem...” (id. mű, 111. o.), V. I.: „Nézzék meg, ki gonosz, ki jó...” (id. mű, 227. o.), M. D.: „Tán meglátják a csontokon: / Ki volt derék, ki becstelen?” (id. mű, 106. o.).

A *Nagy testamentum* oktávái korántsem szeszélyesen követik egymást, hanem szigorúan átgondolt logika kapcsolja össze őket. Előfordul, hogy ez a fontos logikai szál vagy

⁹ François Villon, *Lais, Testament, Poésies divers* etc., id. mű, 114–115. o.

¹⁰ Sz. L., id. mű, 48. o.; V. I., id. mű, 99. o.

¹¹ François Villon, *Lais, Testament, Poésies divers* etc., id. mű, 96. o.

¹² François Villon, *Lais, Testament, Poésies divers* etc., id. mű, 184. o.

költői gondolatmenet is eltűnik, elhomályosul vagy meglazul a fordításokban. A CLXIII. oktáva első és harmadik sorának névmása, az *icelles* és a *desquelles*, aféle anaforikus utalásként, az előző oktáva első sorának *têtes* szavához kapcsolódik¹³: a halomba rakott fejek, illetve koponyák, már nem hajbókolnak egymás előtt, mert a halál minden hatalomtól megfosztotta őket stb. A fordítók azonban nem veszik észre a *têtes*, valamint az *icelles* és a *desquelles* összetartozását, és az utóbbi kettőt mindhárman úgy értelmezik, mintha a *femmes* helyett állnának, holott az eredeti oktávéban nőkről nincs is szó. Sz. L.: „És itt vannak a nők, akik / Bókolgattak, összehajoltak...” (id. mű, 112. o.), V. I.: „És itt hevernek, nézd, a nők, / van e csontok közt mindenféle...” (id. mű, 229. o.), M. D.: „Itt együtt vannak, láthatod, / A különféle fehérnépek...” (id. mű, 107. o.).

Ahol viszont csakugyan nőkről, illetve testi szerelemről van szó, a fordítások általában nem adják vissza az eredeti vaskosságát. És itt nem az olyan rejtett szexuális célzásokról beszélek, mint a LXIX. oktáva kezdete: *Ainsi m’ont Amour[s] abusé / Et pourmené de l’huy au pesle...* Azaz: ’így vezetett félre, csapott be a szerelem, és sétáltatott hiába ajtótól zárig (illetve ajtótól reteszig)’. A költő hiába próbálkozott, nem tudott ajtónál, zárnál, retesznél beljebb kerülni. A kép rejtett jelentése teljesen elvész a fordításokban. Sz. L.: „Igy jártam én a szerelemmel, / A hetes váltóláz kilelt...” (id. mű, 56. o.), V. I.: „Igy csúfolt meg a szerelem, / s a jégből vezetett a lángra...” (id. mű, 117. o.), M. D.: „Így megzavart a szerelem, / Égetve, hűtve, hányva, dobva...” (id. mű, 55. o.). De máshol is nyilvánvaló a szexuális célzás! A XXV. oktáva így kezdődik: *Bien est ver(i)té que que j’é aymé / Et aymeroye voulentiers...*¹⁴ Ebben a strófában, amelynek a *passé composé* befejezettsége és visszafordíthatatlansága adja meg tragikus alaphangját, nem lehet az *aimer* igét tisztán érzelmi jelentésben fordítani. Az *aimer* itt tisztán szexuális jelentésben áll, ahogyan az oktáva utolsó sorában a *dance* is, amely a szexuális aktus – eufemisztikus? ironikus? – megfelelője. Mind a három fordító megtartja a *szeretni* igét, holott itt nyersebb, szókimondóbb, közönségesebb magyar ekvivalencia sokkal közelebb állt volna az eredetihez¹⁵. Sz. L.: „Szerettem, igaz, s szeretek / Ma is: de szívem szomorog...” (id. mű, 31. o.); V. I.: „Hogy sokat szerettem, igaz, / s szeretnék ma is szívesen...” (id. mű, 63. o.); M. D.: „Igaz, szerettem én is itt-ott, / S szeretnék most is szívesen...” (id. mű, 33. o.).

Még mindig a szerelemnél maradva: a LXX. oktávát a költő így kezdi: *Je regnye Amours...* A sorkezdet áthallásos, a *je renie Dieu* istentagadó káromkodás bújik meg mögötte.

¹³ François Villon, *Lais, Testament, Poésies divers* etc., id. mű, 184. o.

¹⁴ François Villon, *Lais, Testament, Poésies divers* etc., id. mű, 94. o.

¹⁵ Jean-Claude Mühlerthaler jó érzékkel a ’courir les filles’ és a ’faire l’amour’ kifejezést használja modern francia fordításában, l. François Villon, *Lais, Testament, Poésies divers* etc., id. mű, 95. o.

Ezt azonban csak Szabó Lőrinc veszi észre, Vas István és Mészöly Dezső nem. Sz. L.: „Megtagadom hát a szerelmet...” (id. mű, 56. o.); V. I.: „De már nem csúfolhat meg engem / az álnok szerelem soha...” (id. mű, 117. o.); M. D.: „Én a szerelmet megutálom...” (id. mű, 55. o.). Mindez a három teljesítmény sorrendjét is jelzi. Ebben a költői-fordítói vetélkedésben Szabó Lőrinc több fejhosszal megelőzi a másik két versenyzőt, és ez akkor is így van, ha a három fordító közül kétségtelenül Mészöly Dezsőnek legbiztosabb a forrásnyelvi kompetenciája.

Babits egyik korai esszéjében ezt mondja: „mennél hívebbek maradunk a szöveghez *formailag*, annál több kilátásunk van arra, hogy *tartalmilag* is hívek maradhatunk, legalábbis ahhoz, ami a tartalomban lényeg”¹⁶. Lehet, hogy ezt a kánont a három fordító nem gondolta ilyen mereven, mindenesetre tény, hogy amilyen görcsösen igyekeztek a formai jegyek visszaadására, olyan nagyvonalúak voltak a tartalmi elemeket illetően. Ennek a nagyvonalúságnak, meglehet, az is magyarázata, hogy a formahű fordítás szerzője egyrészt úgy érzi, hogy az ihlet, a költői érzékenység és lelemény mindig át fogja segíteni a jelentés hézagain meg a filológiai nehézségeken, másrészt úgy gondolja, hogy a rekonstruált költői forma kárpótol az elveszett tartalmi elemekért. Akárhogyan is, az itt elemzett fordítások egyszerre kétségbeesett kísérletei és akaratlan paródiái a formahű fordítás hagyományának. Ezért érdemes felvetni a kérdést, hogy nem kapnánk-e többet az eredetiből, ha eleve lemondanánk a formáról, és ha az ihlet helyett a filológiai pontosságot és alaposságot állítanánk a fordítói munka középpontjába.

¹⁶ Babits Mihály, *Esszék, tanulmányok*, I. köt., 278. o.

HAJNAL ÉVA

Most csak úgy

Most csak úgy elmennék melletted, nem kérdeznék semmit, csak érezni szeretném a kellemes pipafüstöt, azt a teljes lényedből előtörlő férfiillatot. Összehúzott illatokkal kószál a szél. Csak figyelném a csend sziporkázó lépteit, tócsák fénylő tükrében magam keresném magadban megint. Felhők zengését figyelném benned, ahogy magára talál a rád másolt januári reggel, s mindent elönt fénygyöngyeivel az emlékezés. Aztán, csak úgy messziről figyelném, hogyan aprítod a fát az udvaron, filmedbe beleképzelném magam, s nézném, hogy csorog verítéked homlokodba omló hajfürtjeiden. Később csak úgy odaültetném melléd kisgyerek-magam. Megbánnám azt a könnytelen napot. Visszasírnék, csak el ne menj még! Most csak úgy kiszakadna belőlem ötvenöt év megtépzott csendje, hogy még nem is szerettél, nem emlékszem, milyen az, amikor te szeretsz. Aztán beleszagolnék a hajadba, mert vannak bennem emlékszagok régmúlt jelenvalódból. Pillanattöredékek, amiket, bár magaddal vittél volna ... belém ragadtak, mint a bányászzenekar reménytelenül hosszúra nyújtott búcsúzenéje, ami visszacsengi azt a nyirkos novembert. Emlékszem, mennyire fázott a lábam ... nem értettem, mi ez az egész! Biztosan csak viccelsz, ahogy szokásod. Most csak úgy megcirókálnám az arcod, bár, ezt nem tehetném észrevétlenül. Jobb is volna, ha észrevennéd, mert most csak úgy végighallgatnám, amint elmeséled összes elmaradt mesénket, édesapám.

KETYKÓ ISTVÁN

Helyváltozások két kisfröccs után

nagyon lent van a feneke mondta pincér barátom
a feszülő farmernadrágos kolléganőjére mutatva
és fájhat a hasa mert többször simogatja kezével
biztosan megjön néki a baja ekkor jobban megfigyeltem
én is a még szolgálaton kívüli lányt de nem láttam
rajta semmi különöset rossz a szemem gondoltam
vagy szép lassan öregszem mint a tó odalent a Bárka alatt
melynek apró bugyifodros vizében nézegették magukat
a zöldülő fák két kisfröccs bedobása után már én is
lejjebb láttam a francia sanzonénekesnőre hasonlító
pincérlány fenekét heuréka ezentúl csak
kisfröccsöt iszom

MÁNDY GÁBOR:

Három feleség

(A Kormorán-történetekből)

Kormorán randevúzik, partnert keres. A hölgy óvatos, tisztázni akarja a körülményeket.

- Magának van felesége?
- Van. Három.
- Hát ez hogy lehet?
- Mind a hármat elvettem. Törvényesen.
- Maga talán mohamedán?
- Nem.
- Akkor nem lehet három felesége.
- De lehet.
- Hogyhogy? Mielőtt elvette volna a másodikat, nem vált el az elsőtől?
- Nem.
- Ez lehetetlen. Magyarországon senkinek se lehet egynél több felesége.
- De lehet. Mondom, nekem három feleségem van.
- Ezt magyarázza meg, legyen szíves!
- Jó. A feleségeim elváltak tőlem, de én nem váltam el tőlük.
- Vagy úgy. De ha nem egyezett volna bele a válásba, a feleség sem válhatott volna el magától.
- Az ő érdekükben úgy tettem, mintha beleegyeznék. Arra a kérdésre, hogy el akarok-e válni, azt feleltem: ha ők válni akarnak, nem állok az útjukba. De egyszer sem mondtam ki, hogy én el akarok válni.
- Ravasz. De a lényeg, hogy mégis elválasztották magukat.
- Formailag. A szívemben még mindig házasok vagyunk. Tudja, a házasságok az égben köttetnek. Én ehhez tartom magam.
- Na jó. És amikor elvette a második asszonyt, akkor is tovább szerette az elsőt?

- Persze. Akit egyszer befogadtam a szívembe, az már örökre ott marad. Én nagyon hűséges természetű vagyok.
- De ha tovább szerette az első feleségét, miért vette el a másodikat?
- Valakivel élni kell. És akkorra már őt is megszerettem.
- Hát a harmadik asszony?
- Azt is megszerettem.
- De ő is elvált magától.
- Ő is.
- Mondja, uram, miért váltak el a feleségei?
- Azt hiszem, csalódtak bennem. Nem lettem se gazdag, se sikeres, se nem voltam különösebben jó az ágyban.
- Megértem őket. És most mihez kezd?
- Keresek egy negyedik feleséget.
- És az is elfér majd a szívében?
- El.
- Szerethet valaki három embert egyszerre?
- Miért ne? Ha magának három gyereke van, nem szereti mind a hármat?
- Persze. De az más.
- Miért? Az én szeretetem a feleségeim iránt ugyanilyen megosztható. Nem szeretem kevésbé az egyiket, mert egy másikat is szeretek.
- Tudja, azért nem lehet jó érzés egy nőnek, hogy a férje rajta kívül mást is szeret.
- Tudom. Nyilván ezért nem jött hozzám az a harminchét másik nő, akinek szintén megkértem a kezét.
- Hát, ez nem semmi. Maga aztán nagyban csinálja!
- Mit tegyek? Ilyen vagyok. Tele vagyok szeretettel, a kezem tele simogatással. Most például nagyon kell fékezni magam, hogy meg ne simogassam a maga helyes arcocskáját.
- És amikor nekem mond szépeket, mit vár tőlem?
- Megértést. Barátságot. ... Meg a kávémat is kifizethetné, mert momentán egy vasam sincs.

SÁRKÖZI LÁSZLÓ

...egymás mellett...

...egymás mellett elsuhanó sorsok:
főbb gondjukat pénztárcájukhoz fűzik:
olcsó bérrabszolgák és bolondok!

Egy kisebb baleset már fel sem tűnik:
nem divat a szívvel gondolkodni;
reális aggyal kell okoskodni,
hideg fejjel; számolni, mérni s túrni

az elviselhetetlent is bármiképp
mind csak egy nyomor! A másik – lelki;
ínség rúg sanyarú sorsot s fekszik
kit talált: korhadt fa mit szél kitép.

Mind elmúlunk! de bennünk s közöttünk
kihajtott dudva mérgez s Diogenész
feltartott lámpással jár mögöttünk...

Budapest, 2000. március 29.

Dedikáció az örökkévalóságnak, 2005 <http://mek.oszk.hu/04200/04270/04270.htm>

Damoklész kardja alatt ciklusból

BODÓ CSIBA GIZELLA

Sors-húrok

9.

ITÁLIA

Dereng a hajnal. Sejtelmes homályban ébred. Ilyenkor nem tudja az ember, hogy az álom határán kószál-e, vagy visszatért a hol buja-virágos, hol kusza és zavarosan pörgő álmomezőkről? A visszaérkezés néha nem egyszerű. Próbálja fogni legalább az utolsó képeket, mintegy kapaszkodót, hol járt, hol van e pillanatban? Hallja a monoton motorzúgást, hallja az alvók szuszogását, valahol elől erős, rövid horkantás, monoton neszek, meleg és hideg van egyszerre. Mindenkit elnyomott az álom, párolognak a testek, ez a meleg inkább csak nehéz levegő, a lába és az oldala fázik a jármű hűvös fémjétől. Igen, az első határellenőrzés után aludt el, hiszen fáradt volt attól az izgalomtól ami nem engedte aludni előző éjjel, majd az utazás, a várakozás a hajdanvolt Tözsdepalotával szemközt a téren. Az épület homlokán a Televízió emblémája, a busz piros sávján az Expressz Utazási Iroda felirata. Senkit nem ismer a társaságból – nyugtázza amikor figyeli az érkezőket, a kis csoportba verődő útítársakat. Több vidéki stúdióból érkeztek, ahogy Ő is, s néhányan a budapesti „műhelyből”. Nem igazán tudott odafigyelni az instrukciókra amit elindulás előtt mondtak, döbben rá, hiszen semmi nem jut eszébe az elhangzottakból. Az elindulás izgalmai nyüzsögtek a belső térben is, az elhelyezkedés, ismerkedés, pakolás a határhoz közeledve lecsendesedett, akkor az elméje már szinte nem tudta szétválasztani a motorzúgását és az útítársak halk, vagy harsányabb beszólásait, valahogy akkor nyomta el az álom.

Hagyja, hogy tekintetét vigye az elsuhanó táj. A hajnali szürkületben még a föld is csak az éjszakai hűvösebb levegő páráját terelgeti lustán a felszínén. Otthoni képek tolnak fel benne, az utolsó napok. Az a találkozás, mely mintha véletlen lett volna; az Állami Gazdaság egy szakmai találkozót szervezett, s e tanácskozás egy vacsorával zárult, melyen Apját elbúcsúztatták, s bemutatják utódját, a fiatal agrármérnököt. Apja kérte, hogy jöjjenek el e vacsorára, s búcsúztatására Édesanyjával együtt. – Hagy legyen rátok büszke, - mondta. Amikor a fiatalembert bemutatják neki, érezte, hogy megrezsent a levegő körülötte, vagy inkább körülöttük.

A vacsora során többször beszélgettek, s tudta, hogy lenne még sok mondanivalójuk egymásnak, de nem akart többet beletenni e kellemes beszélgetésbe, mint amit ez jelentett.

Elmondta, hogy rövidesen Olaszországba utazik majd egy hónapra, filmezés tanulás céljából, s hogy egy „olaszországi hétköznapi” kisfilm forgatásánál segédkezik. A férfi egy könyvet ajánlott neki, s ígérte, hogy másnap ha tudnak találkozni, odaadja.

Most volt ideje elgondolkozni ezen a második találkozón. Ahogy összefutottak mielőtt még a megbeszélte helyre értek volna, ahogy megörültek egymásnak, mintha... - mi mintha? Mi mintha? – nézte a békés, kertekkel, fákkal suhanó tájat a levegőben maradt saját kérdésével. Hát igen, jó volt az a találkozás. - Ismered az új éttermet a városban, ha ajánlhatom ülünk be, ott tudunk kicsit beszélgetni. A pataki étteremben a patinás, hajdani kolostor barna padjai és jókora asztalai kissé megfiatalítva szolgálták a vendéglátást a boxokban. Kettesben voltak a kora estében, tokaji bort kortyolgattak, irodalomról, borról, művészetről beszéltek, még mindig csak kevés szóval önmagukról. – Vajon gondol-e rám majd e hosszú idő alatt? És én? Engem vajon milyen irányba viszi ez a kaland? Hisz Istenem, milyen helyszínekről van szó? Pár éve még Kassára átmenni is nagy kaland volt, most pedig Olaszország útjain éri a hajnal, s programjukban Bologna, Verona, Velence, Firenze, Róma, Vatikán állam, Capri szigete, Sorrento, Nápoly, - biztos, hogy ébren vagyok? Biztos

ez, hogy én utazom most e buszon, szuszogó útitársakkal, gondolataimmal – Istenem felfogtam én ezt? – kérdezte hangtalanul Izabella, elgémberedett lábait próbálva megmozdítani.

Újra elszenderedett.

Ismét álmodott. Látott egy várost, mely különös módon többször is megjelent már álmában, hogy áll egy magas, vörös épület előtt, s tovább menne de akkor minden elszürkül, majd eltűnik. Pár perces alvás volt csupán.

A legsötétebb éjszakai időn már túl, de a nappalon még innen van, amikor az erőtlen hajnalban újra felébred. A pirkadat kibontja a Dolomitok csipkéit, fehér szőnyeget terít a gleccser völgyekre a búcsúzó, sápadó hold, mintha puha dér szállt volna le éjszaka, csak az erősödő világosság mutatja, hogy a hónap tűnő fehérség csupán fehér köhordaléka a magas hegyeknek. Mintha dárdahegyekkel veretezett fal szegélyezné két oldalt a völgyet, melyen az út halad. Kanyargó, kavicsos mederben soványan folyik a víz, még meg sem csillan a homályban, majd egyre kivehetőbben tisztul a kép. A hegyek már nem olyan félelmetesek, szelídülnek hatalmas farkasfog élességű szikláik.

Izgalommal, várakozással vegyes jó érzés és nyugtalanító is, hogy egy új reggel, új élményekkel, mind rá vár.

Karcsú vízesések bukkannak elő, dombokká szelídülő bércek maradnak el. Dolomitok. Ó igen, jégtabláid százhatvanmillió évvel ezelőtt tarolták le ezt a völgyet melybe kiérünk, s hol most gazdag mezők terülnek el. 160 millió év – mérhetetlen sok idő emberi mértékkel mérve. De mit jelent vajon ez a Föld történetében?

Elhagyják a rejtelmes, zordon-szép vidéket, s kiérnek a Velencei síkságra. Ez a táj, ez a medence tulajdonképpen Velence éléskamrája. A csatorna mentén kukorica földek, napraforgótáblák, szőlőültetvények. S újra ott van fejében a gondolat, mintha esztendőkkel ezelőtt is ugyan így kora reggel ért volna e vidékre, olyan ismerős volt s nem értette, hogy miért, hiszen először járt arra.

Az első állomás

Az éjszakai törődésből magához sem tért, amikor rövid városnézésre, nyújtózkodásra megálltak Padovában Valami magyar vonatkozású, ormótlannak tűnő, vöröstéglás épület előtt álltak, nem hallotta jól miről beszél a kísérőjük, aki nem hivatásos idegenvezető volt, aki röviddel ez után magukra is hagyta őket. Hivatásos idegenvezető az út további részén sem volt velük, két tanár és egy korábban már többször kint járt társuk volt aki olykor hevenyészett információval szolgált. Ez némi csalódást is okozott Izabellának. A rövid tájékoztató után találmra egy közeli térhez sétált, leült egy padra pár perces szemlélődésre. Rövid ideig még többé-kevésbé együtt maradt a társaság, majd hol lemaradoztak néhányan gyümölcs-árusoknál, fagyaltos, colás-standoknál.

Izabella úgy érezte, hogy inkább kihasználná a rövid időt, hogy szétnézzen. A filmes, fotós munkák csak Velencében kezdődnek, tehát most még szabadon kóborolhatnak, csak a megadott időre érjen mindenki vissza a kiindulási ponthoz. Útitársnője Zsuzsa, aki a nógrádi megyeszékhelyről érkezett csatlakozott hozzá, s elindultak, hiszen csak bő kétórányi idejük volt. Először úgy érezte, hogy nem raggadja meg a város.

De aztán izgatta a fel-fel bukkadó álom, s valami befejezetlen gondolatsor, ami nem akart kiteljesedni, s nem akart választ adni arra, hogy miért foglalkozik vele.

Más szemmel kezdte nézni a kétezer éves várost, ami régi időkben a hunok, és longobárdok dúlásai nyomán romhalmazzá vált, de a X. századra magához tért, s átvészelt a kalandozó magyarok látogatását is.

A városban - fekvéséből adódóan - nagyfokú gazdasági energia, rejlett, folyamatosan fejlődött, sőt éppen a sötét korszakban indult új hírnév felé. Izabella és Zsuzsa megtalálták az 1222-es esztendőben megalapított egyetemet, melyet II. Frigyes császár 1238-ban még tovább fejlesztett. Padovára több évszázados békés fejlődés köszöntött, melyben a főszerep az egyre nagyobb hírnévre szert tevő egyetemé volt. Európa szinte minden részéről özönlöttek ide a diákok, főként magyar,

lengyel, német területekről, s elsősorban a római jog tanulmányozására. Míg Bolognát mint az orvosképzés paradicsomát, addig Padovát mint a jogászokét emlegették. Itt nyugodtan dolgozhatott a XVII. század elején Galilei, a mozgás és a csillagászat törvényeinek korszakalkotó tudósa. Az inkvizítorok akkor vetették rá hálójukat, amikor a nyugalmas Padovából a firenzei Medici udvarba költözött.

1220-at írtak, amikor a városban megkezdte működését egy portugál származású ifjú pap, aki Assisi Szt. Ferenc kortársa és legnagyobb tanítványa volt, s Fernando Martins de Bulhom néven született, de akit Antalként ismertek meg, s akit később a padovaiak II Szantonak – azaz „a Szent”-nek neveztek el. Így ismeri meg később a világ is. A tiszta lelkű Ferenc tanítása akkor még élénken élt a megalapított ferences-rend szerzetesei körében.

Antal - Szent Ferenc tanítványát, a szegények védelmezőjeként tisztelték.

Szt. Antal még a félelmetes Ezzolinokkal is bátran szembefordult, ha a kisembereket kellett védelmeznie.

A város neve az évszázadok során szinte összeforrott az ősi egyetemmel és Szt. Antallal. A művészet iránt érdeklődnek e város nevének hallatán Giottó, a reneszánsz festészeti nagy öregje, vagy Donatello nagyszerű Gattamelata lovas szobra, netán Mantegna fiatalkori festményei jutottak eszébe. Izabella is sokat olvasott e mesterekről.

Ez augusztusi meleg délidőben Izabella és Zsuzsa ballagnak a régi városba vezető Corso del Popolón kanyarogva, ahogy a Bacchiglione folyó ágai és csatornái. A barnás, mohos, öreg bástyafalak maradványai között a sok régi lábas-, árkádos-boltíves ház, az apró kertek, parkok, nyugodt hangulatot árasztanak. Kis idő után egyedül folytatja a felfedezést.

Különös érzéssel sétál, hol eljut agyáig a vezető monoton felsorolása, ismertetője, hol valami különös érzés keríti hatalmába, hogy hallotta, látta, mindezt, nem most hanem valamikor sokkal régebben.

Még illatok is beugranak neki, s valami különös beszélgetés valakivel, de aztán minden elillan, szétfolyik.

Tovább sétál.

A templom előtt tér nyílik s a Via Eramitanin, és a del Santón ér át Padova másik nevezettségéhez, a S. Antonio-hoz.

A S. Antonio előtti tágas teret Donatello nagyszerű műve, a reneszánsz szobrászat egyik fő alkotása, Gattamelata lovas szobra uralja., vagy inkább csak vigyázza. Gattamelata, annyit tesz, mint „hízog macska”. A nem hízog elnevezéssel - legendák szerint - zsoldosai ruházták fel a hadvezért. Az alkotó visszaadja a paraszti nyugalmat és bölcsességet a képmás arcán, ami a jellemzője volt.

Az arányaiban is hatalmas S. Antonio-templomot is egyszerűen Il Santónak nevezik a helybeliek, egyszerűen, ahogy a névadóját is. Kupolái és a közöttük megbújó, karcsún ékelődő minaretszerű, vékony tornyok és tornyocskák különös, keleties atmoszférát teremtenek ha elengedten szemléli őket az ember.

Hogy Antal milyen közvetlen, s óriási hatással lehetett kortársaira, talán az is mutatja, hogy 1231-ben bekövetkezett halálát követően, néhány esztendő múlva már szentté avatták, és 1237-re - Niccolò Pisanóval, az akkor igen jó nevű építővel – el is készítették a monumentális templom tervét. A hatalmas falakat, mely körülöleli a templomot, két évszázadik emelték. A főbejárat bronzkapuja csak a múlt században készült el.

Il Santo, Il Santo mondogatja magában ahogy megáll a templomba lépve. A templom belsejét valaha freskók fedhették. – hallja egy idegenvezető hangját; - Az 1749. évi tűzvész óta egyszerű falak magasodnak a sok gazdag emlékmű fölél, melyek közül első hely illeti Szt. Antal kápolnáját. E különös remekmű már a reneszánsz idején 1500-46-ban épült, Sansovino és A. Riccio tervei alapján. – Megint mintha bedugult volna a füle. Melege lett hirtelen, inge rátapad a hátára. – távoli

zúgás, különös zúgás, majd mintha kintről, fentről, lentől zagyva kiabálás vegyülne össze, majd mintha ismét süket lenne a hallásra.

Tűzvész –, tűzvész dobol a fülében a szó. Önkéntelenül megtámaszkodik az egyik fényesre kopott pad peremén, - mi a fene ez? – kérdi magától. Teleettem magam pizzával? - De hiszen nem is ettem. Jó lenne egy pohár sör – gondolja, majd az ablakon besütő nap elvonul mellette, és homályba borul a templom keresztje, ahol áll. – Ismét hallja a tájékoztatót, sokan már jóval odébb járnak.

Mintha egy filmszakadás lett volna, úgy folytatódik benne az vezető hangja: - magában a templomban, annak bal kereszthajójában áll kecses kis márványépülete, - hallja meg a mondat végét, aztán csendben lépkednek tovább. Karcsú oszlopokon ívelő, nyitott loggiájában elhelyezett oltár rejti a „Santo” ereklyéit. (nyelvét, a templomhoz épített barokk kincstárban őrzik).

Az oltár két oldalán márvány angyalkák tarják az ezüst kandelábereket. A homályban ragyog a boltozat aranyozott díszje. Az oltár körül domborművek „regélnek” Szt. Antal legendás csodáiról. Őt legjobban a kilencedik érinti meg; „A Szent egy gyermekkel tanúsíttatja anyja ártatlanságát.”

A hátsó fal roskadozik a sok fogadalmi ajándéktól. A másik különlegesség a szentély, főoltárán Donatello bronzművei...- a feszület, a Madonna, és az evangélisták domborművével.

A templom síremlékei között felfedez egy magyar nevet is, Óvári Miklós plébánosé (1359). Eszébe jut az egyik magas beosztású politikai vezető, ki halk hangjával, sötét ruhájával, magas műveltségével, s a tisztelettel amivel az emberekkel beszélt és bánt, mindig egy papot jutatott eszébe. Lehet, hogy valamikori őse az illetőnek? A jobb oldalhajó első kápolnájába is besétál, Gattamelata és fia szarkofágja (az oltáron Donatello bronz domborműve: Szt. Antal csodája.)

Igen hangulatos a templommal egybeépített kolostor csúcsíves árkádos udvara.

A kolostorban elhelyezett, a térről nyíló Musso Civico több velencei és lombardiai mester jó képeit tartalmazza, - jut eszébe valahonnan, talán olvasmányból, talán...? Nem is tudom honnan, de világosan beugrik, hogy köztük van az egyik legnevesebb olasz reneszánsz festő, a bresciai Girolamo Romanino fő műve: a „Madonna négy szenttel”. ráadásul gyönyörű korabeli keretben – örül meg a felfedezésnek.

Minden olyan számára, mintha nem hatna az újdonság erejével. Természetesen sétál egyik helyről a másikra, mintha tudná az utat.

Szomjas, s már egy szendvics is jól esne, de nem akarja húzni az időt, majd a tovább úton lesz rá ideje.

A múzeum mellett kanyargó patak hídján át a világ legrégebbi, 1514-ben alapított botanikus kertjébe sétál, ahol büszkén mutogatják az 1585-ben ültetett pálmát. Goethe is megcsodálta. Na igen a pálma, - mondja csendesen, majd maga is elcsodálkozik. Itt is De javou érzése támad.

A régi város főútőérének (ami a Via Umberto, és_Via Roma) közepe táján a Via S.Francesco kereszteződésénél áll az Egyetem ősi épülete, az „Il Bo”, a diákság becézi így évszázadok óta a tekintélyes Alma Matert. (Az épület helyén valaha azt „Ökörhöz” címzett vendégfogadó állott, innen ragadt rá az elnevezés.) Megáll az udvar szép csarnokai előtt, a Café Pedrocchi klasszicista épületével szemközt A múlt század elején körülbelül olyan szerepet játszhatott ez itt, mint nálunk a Pílvax kávéház - gondolja merengve. – Jó lenne egy kávé inni, de még nincs átváltott pénze sem neki, sem társainak.

(Két helyen történt sikertelen kísérlet után azzal nyugtatták a csapatot, hogy majd Rómában rendezik a valutaváltást.)

A régi városközpont zezugos, szűk utcák és árkádos ódon házak övezte részében, némelyik épület közel nyolcszáz éves. Izabella gyorsabbra veszi a tempót, az idő nagyon halad. Csupán néhány lépésre eléri a tágas zöldségpiacot. Nagyon ismerősnek tűnik, látott talán már hasonlót.

Az emeletes loggiasorral körülvett épületet a XII. században emelték, mai formáját 1420-ban, egy tűzvész után kapta. – Már megint tűzvész ... - mormogja. A padovaiak sokáig azzal

büszkélkedhettek, hogy az épület teljes belső méretét elfoglaló helység a „Salone” a világ legnagyobb terme. A csarnok nagy méretein kívül aztán érdekesebb látni valót nem is nyújt. Egy óriási faló áll benne, valami farsangi tréfa céljára, még 1466-ban készítették s állítottak be. (Él olyan hagyomány is mi szerint Donatellónak szolgált volna modellül.)

A falakon az idők folyamán tönkrement quattrocento freskók maradványai.

A közelben nagyméretű, kopár Dóm 1550-ből, mellette a Battistero XII. századbeli téglapülete. Nem ez jelenik meg álmomban? – nézi Izabella hosszasan az épületet.

Átsétál egy amfiteátrumszerű, tekintélyes méretű téren a Prato della Valle ovális körén, ahol az egyetem hajdan volt, leghíresebb diákjainak szobrot állítottak. Köztük Báthory Istváné s a törökverő Szobieszki János lengyel király alakja is ott áll, Dante, Galilei, Tasso alakjával egyetemben.

A délelőtti nap már szinte forró ahogy leül a teret körül ölelő csatorna szélére Báthory lábaihoz. A tér körben sátrakkal van bástyázva, piacnap van. A szökőkút permetező vizén át nézi a szemben álló színes házakat, a turisták áradatát, húsítóként elrágcsál egy jonatán almát, aztán elindul a S. Antoniohoz.

A tértől kissé távolabb, mint az Il Santo ikertestvére, szintén 7 kupolás toronnyal a S. Giustina templom magasodik.

El kellene sétálni megnézni a Veronése képet, ami a főoltár dísze – villan át gondolatán, de majd visszafelé, beszél le magát. Nagyon meleg van.

A Szent Antal templomban s a vele egybeépített Szent Ferenc kolostoron ballag keresztül. Érthetetlen fáradt békesség van benne. Jól is esik neki ez a békesség, ami körül öleli, ahogy a kerengő vastag falaira könyököl. Az átrium közepén gyönyörű mívű kovácsolt vas kút áll. Egy kút – gondolkodik el; egy kút – miért olyan fontos néznie ezt a kutat. S emlékei között is „kutat”, aztán tovább fut tekintete. Csak a hangulat megízlelésére van idő, a békés kerengőben. A fények játékát figyel a falakon, a kolostorkert dús növényzetén, öreg dúslombú fáin, s a lombok közt rebbenő madarakat. „Szent Ferenc és a madarak” – jut eszébe.

Ahogy áll a kolostorkertben Szt. Antal bronzszobra fölébe magasodik, egyik kezében egy gyermeket tart, másik keze mint az örök lendület, szabadon, ég felé nyitott tenyere fényesre koptatva a kitudja hány érintéstől.

Kezét kezébe csúsztatja és kéri – bocsáss meg Antal az ifjúkori bohóságokért, hogy gyermekfejjel kinevettelek, tudom megbocsátasz a gyermekeknek. Fogja a bronz kezét, az érintés végigvibrál testén, erőt ad neki. Ezeket a megnyilvánulásokat mindig különös érzéssel fogadja. Nem akar hinni benne, de nem érti, hogy akkor miért borzong bele? Megérintettem a kezét és „megérintett”. Most nem egy pohár hideg sörre gondolok ebben a forró augusztusi délnben, hanem.....? De nem tudja megfogalmazni, hogy mire is.

Jó lenne olykor újra járni minden utat. Minden helyszínt megízlelni, s érettebben más szemmel újra végig élvezni és értelmezni, hiszen az ember folyamatos változás, gondolkodásában, látásában, a dolgok megértésében.

„Amit gondolatban megtettél, már megtetted”! – jut eszébe a bölcsesség, ami intés is, tanács is, figyelmeztetés is.

A templomban beáll a sorba, hogy végig haladjon a Szt. Antal szentélyen, ahol az oltár falain a hálaadás emlékei sorakoznak a csodás gyógyulásokért. - Én vajon miért álltam be a sorba – teszi fel magának a kérdést. Mellette idős nőt tolnak tolószékben. Felragyog a beteg tekintete ahogy végig simítja a márvány szarkofágot, melyen mélyedéseket koptatott a számtalan simítás.

Keze neki is végig simul a hideg márványon, s újra végig fut benne a különös borzongás. Egy „mini zarándoklat” ez, mondta a vezető mielőtt bementek a templomba, s valóban úgy érzi: igen egy rövidke zarándokút, - talán egy tisztelgés egy Szent előtt – s egy rövidke zarándokút önmagában is.

Donatello bronzművei kísérik körbe. Az ereklyéket tároló kápolna részen is csendben, meghatottan, kíváncsian állnak sorba az emberek. Itt már nem áll be a sorba, csak belép egy mellék oltárba, s egy pillanatra áll belső és külső rezgésekre figyelve. A jobboldali hajóban indul kifelé a

„zarándoklatról” s újra Jézus keresztre feszítése újkori festményei előtt áll, az előbbi meghatottságtól kissé „elszálltan”. Épp áldást oszt egy fiatal pap. Rá is jut belőle. Köszönöm – mormogja magában, és újra ott a kérdése, hogy miért érintik így meg ezek a helyek, - hiszen nem vallásos, nem katolikus, mégis miért?

Leül néhány pillanatra a zsúfolt templomban, s hallgatja a templomi éneket. A templom kórusa énekel oly finoman, olyan tisztán, hogy szinte érzi, hogy Szent Ferenc, Szent Antal ott vannak az énekben az éterben.

A főbejáraton hagyja el a templomot, s még visszatekint a különös, keleties hatást kiváltó impozáns épületre.

Az ajándék- és kegytárgyakat árusító sátrak oldaláról Jézus néz rá.

Nézi a beugró kapualjakat, ablakmélyedéseket, a szorosán, szigorúan zárt zsalukat. Hosszan nézi ezt az utcaképet. Láttam már. De hogyan? Nyugalanság fogja el, ahogy tekintete a feketére érett boltívekre tapad, a vastag kő lábak, öreg zárt zsaluk, láttalak, pár utcával előbb, vagy korábban, valahol máshol, gondolkodik, s ballag a teljesen néptelenné vált meleg délutáni utcákon. Homloka gyöngyözik, olyan érzése támad, mintha szaladni szeretne, de csak lassan ballag. Egyedül, a néptelen utcán.

Feltekint a házak homlokzatára, melyek olyan közel vannak egymáshoz, hogy egyik oldalról a szemközti házba szinte suttogva is lehet beszélgetni. Lezártak most ezek az ablak-szempillák.

Élnek itt, vagy csak az augusztusi délutáni szieszta ideje miatt ilyen néma. Kik élnek vajon e méreteres házakban, kisebb palotákban? Mintha a középkorban sétálnék – gondolja, mintha Szent lenne az egész város, mintha templom lenne minden utca, a tér is, olyan áhítatos csend honol.

Lassan kiér újra a térre, az előbb még erőszakos gondolatok megszelídülnek, s más villanások jutnak eszébe az egyetemen kapcsolatban.

Kik taníthattak egy Galileit, egy Dantét, milyen diákok voltak ezek a szellemi nagyságok? Kik nevelhették Báthory Istvánt kiből Erdély fejedelme lett? - Talán itt sétáltak e kockaköveken? Mit jelentett a diákélet egy hajdan volt padovai ifjúnak? Mit véstek padokra, falra, fára e gondolkodók?

A térre kiérve egy fiatal nőre figyel fel, galambot tart a karján, mellette kis gyermek a galamb-sereg közepén. Szent-Ferenc tanítványai ők mindnyájan? Ez a város ma is olyan mint 500 éve,? 2000 éve – ilyen lehetett akkor is – gondolja, hiszen itt él az idő a levegőben, itt szunnyad a falakban, kapualjakban, kis hidakban. Úgy van itt az idő jelen, hogy nem taposta el a múltat, egymásba karolnak, egymásba folynak, nem kerekednek egymás fölé féltékenyen. Bronzba van öntve az idő, időtlenséget ölelnek körbe a kolostorfalak, a patakok, a házak.

Úgy érzi, mintha most egy új úton – ami igaz is – járt volna Padovában, de egy belső úton is. Egy olyan úton ami nem csábította vásárlásra, nem volt szomjas és nem volt éhes, nem volt fárasztó a forró nap. Valami belülről oltotta a szomját, valami belülről csillapította éhségét, valami belülről hűsítette a forróságot.

Úgy volt jó ahogy volt. S ez jó érzéssel töltötte el.

Csak az a különös kérdőjel maradt ott – mitől volt ez a most látott Padova ismerős, mitől közel hozzám? Mitől? És Miért?

Igyekezniem kell, pár perc múlva a busznál kell lennem. Hóna alá tette az útikönyvet, futni kezdett.

Folytatjuk...

ÓDOR GYÖRGY

óhaj-sóhaj

világító verseket várok
melyektől kicsit odébb látok
de rám jellemző furcsa módon
egy alá sem írhatom: ódor

gyertyákat melyek nem füstölnek
ha összetesszük a kezünket
lángjaikat nem oltja el szél
mert az ember még kicsit remél

miket nem írnak hanem vésnek
ellenállnak hamis beszédnek
és mikor vége minden napnak
virágrímekkel betakarnak

KÖVES JÓZSEF

FÜSZERelmes szonettek

Kunsági bojtáravató pecsenye-sonett

Kunságban – rég – egy helyi étteremben
ettem szeletelt karajból pecsenyét.
Mégpedig abban az értelemben
pecsenyét: benne velőből töltelék,

meg aztán darált máj, puhára párolt
és összesütve jól felvert tojással,
ez ízkavalkád tényleg elvarázsolt:
jóllakni, nagyon, egyetlen fogással!

Sült krumpli, no meg káposzta a köret
(vöröskáposzta, párolt és zamatos),
ittam is mellé kadarka fröccsöket

mígnem jóllakott lettem és elázott.
Így tett bojtárrá e fűszeres löket,
ma is érzem a csuda ízvilágot.

CZÉGÉNY NAGY ERZSÉBET(Pendzsií)

Tétova természet

Még tagadja az őszt az út menti fasor.
Még virlik a muskátli az ablak előtt.
Nem vesz tudomást a reggeli dérről,
ontja bimbóit, s bókol délelőtt.

Bódult a galamb is -szegény dőre-
fészket rak még lombos faágon.
Hiszi, ha napfény dédelgeti,
fiókat nevelhet kései nyáron.

S ím, így bolydul meg a természet,
ha nyárba ősz, és őszbe nyár oson.
Majd végül mégis megadja magát,
köréje ködből szürke fátylat fon.

Látod, ilyen az én bolond szívem is.
Ifjúként lángol, parázslík, s hevül.
Nem érzi a múltó idő perceit,
de tükörképemre már bús ősz vetül.

KÉPESLAPOK

SZ. PÓRDY MÁRIA

Izraeli képeslap

Szentföldi körút

Negyedik rész

Tabgha-Kapernaum-Tiberiás-Jerikó-Kumráni ásatások-Taba-Budapest

Az írások elemzése alapján a hagyomány ma már inkább hajlik arra a következtetésre, amelyet az ásatások is alátámasztanak, hogy Tabgha környéke lehetett az a hely, ahol Jézus a hegyi beszédét tartotta.

Tabgha-ban, amely a görög heptapegon (hét forrás) név arab megfelelője, két templom is van. Az egyik a csodálatos kenyér- és halszaporítás helyszíne, az itt lévő bencés templomot egy német rend építette. (Jézus öt cipóval és két hallal lakatta jól az öt hallgató ötezer főnyi sokaságot). Az oltár alatt van az a szikla, amire Jézus a kenyereket tette. Padlóján mozaikok láthatók, ornamentikus díszítésekkel, állat-ábrázolásokkal. Közülük is a legismeretebb a csodálatos hal és kenyérszaporítás szimbólumát és a vízállás-mérőt, az ún. nilométert ábrázoló mozaik. A nilométert arra használták, hogy mérjék vele az éltető víz magasságát, azaz mekkora területet öntött el, és ennek alapján mekkora hozamra lehet számítani. Az eszközt az egyiptomiaktól vették át, akik ugyanabból a célból, – ma úgy mondanánk – a várható termékenységi trend meghatározása céljából mérték a Nílus vízállását.

A bencések templomát valami ok miatt teljesen kikerültük, és egyenesen a csodálatos halfogás helyszínére mentünk. Egy szerzetes éppen felolvasást tartott a templomot megtöltő hallgatóságnak, ezért visszafordultunk és kimentünk a bazaltkőből épített templom mellé, a kavicsos tópartra. Itt Lukrécia felolvasta Jézus hegyi beszédéből a nyolc boldogságról részt. A tó fölött egyre tömörebb szürke-fehér felhők gomolyogtak, és hamarosan szemerkélni kezdett az eső. Visszatértünk az akkor már üres templomba, ahol a hagyomány szerint feltámadása után Jézus először jelent meg a tanítványai előtt, és kinyilvánította Péter elsőbbségét (primátusát), vagyis őt tette meg egyháza fejévé. A kápolna neve: Primátus kápolna vagy Szent Péter Primátusának temploma erre az eseményre utal. Amikor Jézus harmadszor volt együtt tanítványaival, miután a halászok üres hálóval tértek vissza, még egyszer kivettette velük a hálót. Olyan bőségesen fogtak halat, hogy alig bírták kihúzni a teli hálót. Jézus az oltár előtt álló sziklán vendégelte meg a tanítványait (a sziklán lévő felirat – Mensa Christi, vagyis Jézus asztala – utal erre).

Jöttek a fehér sapkás, apró termetű ázsiai turisták, inkább kimentünk a templom elé, ahol egy mosolygós, baseball-sapkás szerzetes szólított meg minket. Messziről származott ide, érdeklődött a programunkról és felhívta a figyelmünket az út mentén elhelyezett, a pápák arcképét tartalmazó tablóra. Aztán sietett összeterelni szétszéledt ázsiai nyáját, mi pedig Kapernaum (Kafarnaum) felé indultunk.

[Lukács evangélista](#) írja, hogy innen származott [Péter](#) (akit eredetileg Simonnak hívtak, a Péter vagyis kőszikla nevet Jézustól kapta), [András](#), [Jakab](#) és [János apostol](#). E helyről jött [Máté](#) is, az adószedőből lett evangélista. Evangéliuma szerint maga [Jézus](#) is lakott itt, és az itteni zsinagógában kezdte meg a tanítását.

Az érme-leletek arra engednek következtetni, hogy Kapernaumot a [Hasmoneus-dinasztia](#) idején hozhatták létre az [i. e. 2. században](#), és lakói a [11. században](#) hagyhatták el. A lakosság jólétére utal,

hogy az 5. században hozatott mészkövekből zsinagógát építettek, valószínűleg annak a Jézus-kori zsinagógának az alapjain, amelyben Jézus beszédében előre jelezte az Oltáriszentség megalapítását (a régészek remélik, hogy ráakadnak ennek a maradványaira is!). A régebbi lakóházak helyén i. sz. 450 körül nyolcszögű templomot emeltek Szent Péter emlékére. A 7. századi iszlám uralom alatt a település visszafejlődött. A 13. században a híres városból mindössze néhány halászkunyhó maradt.

A komoly feltárásokat [1905](#)-ben kezdték el két német régész vezetésével. A munkát Benden és Orfali ferences atyák folytatták. Feltártak két középületet, az 5. századi zsinagógát (amelyet Orfali atya részben helyre is állított) és a nyolcszögletű templomot. [1968](#)-ban olasz kormánytámogatással újra indultak az ásatások a ferencesek ellenőrzése alatt álló nyugati részében (a régészeti terület keleti része az ortodox kolostorhoz tartozik). Ennek során megtalálták azt a házat, amely egyes feltételezések szerint [Szent Péter](#) otthona lehetett. Efölé épült az 5. századi nyolcszögű Szent Péter templom, és végül ezek felett látható a műemlékromok védelmére kialakított betonépítmény, a nyolcszögletű modern templom. Meglehetősen bizarr látvány volt.

Nagyon szép a régi zsinagóga fennmaradt épülete. Néhány lépcsőn jutottunk fel az előcsarnokba, amelyből a zsinagóga fennállásakor három ajtó vezetett a hajókba. Ezeket oszlopok választották el egymástól, mára különböző hosszúságú darabok maradtak fenn belőlük. Ilyen oszlopok vannak a hátsó falnál is, két középső oszlopának egyikén latin felirat, a másikon görög. A zsinagóga kövezett padlóján bottal járó testesebb férfi térdelt, tenyerére támaszkodva, előtte tarka cica senkitől nem zavartatva figyelte a széles test kövön mozduló árnyékát. A belső térben a hosszú fal melletti ülőpadra ültünk le, és úgy hallgattuk Lukrécia ismertetését a zsinagógáról.

Érkezésünkkor és távozásunkkor is Szent Péternek a jelképeivel ábrázolt, magas bronzszobra mellett mentünk el. Jobb kezében pásztorbotot (püspöki jelkép) tartott, a balban a mennyország kapujának kulcsát, amelyet Jézustól kapott, lábánál pedig a foglalkozására (eredeti és átvitt értelemben is) utaló hal, amely egyfelől a megtért és megkeresztelt embernek lett a motívuma, másfelől a hal motívum az ókeresztény korban a keresztények titkos jelképe volt. Többen közülünk felágaskodtak és megsimogatták a halat.

[2000](#). márciusában – a halála után szentté avatott – [II. János Pál pápa](#) is meglátogatta a kapernaumi romokat. Még abban az évben a Genezáret-tó melletti többi településsel együtt felkerült a [Világörökség](#) javaslati listájára.

Az út dombokra futó települések mellett haladt, mögöttük kopár hegyek magasodtak. Hamarosan Tiberiasba, a négy szent város (Jeruzsálem, Hebron, Cfat (Zafed) és Tiberias) egyikébe érkeztünk. Tiberias nevezetessége, hogy itt született meg a zsidók törvénykönyve, a Talmud.

A várost Nagy Heródes fia Heródes Antipas alapította i. sz. 20 körül és Tiberius római császárról nevezte el. Azóta is folyamatosan lakott település, a római, bizánci kereszties, oszmán korszakokból különböző épületek és romok maradtak fenn. Tiberias ma nyüzsgő, kedvelt fürdőváros, de ott jártunkkor még nem kezdődött el a strandszezon. Az autóparkolóban másfél órára megálltunk ebédelni és kicsit szétnézni. Annyira meleg volt, hogy nem volt kedvünk a város utcáit járni, inkább lementünk a görög ortodox kolostor füstösnek látszó falai mellett a Genezáret-tó partjára. A kavicsos tópartra vezető út közepén elválasztó korlát húzódott, talán azért, hogy megakadályozzák az autók behajtását. Az utat nagy, kopár szikladarabok szegélyezték. Az út mindkét oldalán halálfejes tábla, rajta négynyelvű szöveg (héber, angol, orosz és arab) figyelmeztet, hogy itt „Tilos a fürdés!” továbbá, hogy „Nincs strandőr-szolgálat!”. Szemben, a tó másik partján húzódott a híres/hírhedt Golán fennsík 65 km hosszú, 25 km széles kopár tömbje.

Útitársunkkal hármásban visszatértünk a tópartról és benéztünk a közeli hatalmas szállodába. Megkóstoltuk a hall oldalában álló pultra helyezett és közkinccsé tett (legalább is így gondoltuk) aprósüteményeket és üdítőt. Köszönjük! Jól esett kicsit hűsölni az elegáns környezetben.

Futotta még az időnkől, hogy a szálloda közelében, az útszintnél mélyebben fekvő szabadtéri archeológiai múzeumot is megnézzük. Itt állították ki a város időszámításunk utáni második és harmadik században, a római birodalom hagyományai szerint épített középületeinek fal, oszlop, oszlopfő maradványait. Az egy tömbből faragott oszlopok magassága elérte a 4,5 métert. Az

építkezésekhez használt elemeket – a tájékoztató tábla szövege szerint – helyi mészkőből, bazaltból és márványból készítették, a szürke bazaltot Kis-Ázsiából és Észak-Amerikából(?) hozták be.

A területen szellősen, levegősen elrendezett kiállítás inkább kellemes, nézelődéssel összekapcsolt sétára invitáló park hatását keltette.

Úgy tudtuk, hogy Tibériásból a szálláshelyünkre Betlehembe megyünk. Végig a Jordán-völgyben haladtunk, és amikor Lukrécia bejelentette, hogy kis meglepetés kitérőt teszünk, nem is akartuk elhinni, hogy Jerikó felé kanyarodtunk, majd rátértünk egy poros, köves útra. Az út baloldalán, a távolban (ha tudjuk) már láthattuk (volna) a Megkísértés-hegyét.

Jerikó a világ legmélyebben fekvő városa. A tengerszint alatt 258 méterrel terül el, bővizű édesvízi forrásokkal táplált területen. Oázis a sivatagban, környékén [banánt](#), [narancsot](#), [citromot](#), [grépfrútot](#), [gránátalmát](#), [datolyát](#)- és zöldséget termesztenek.

Már i. e. 10 000-ben is lakott volt, és őriz is emlékeket ebből a korból (az ortodoxok ezt tagadják, mert ők a teremtést a 6. évezredre teszik, az annál korábbi korokat nem ismerik el).

A Biblia elmondása szerint Józsuá, mint Mózes utóda vezette be Izrael népét az Ígéret földjére. Jerikó volt az első város, amit a zsidók elfoglaltak az Ígéret földjén. A város falain kívül hétszer hordozták körbe a Frigyládát, miközben a papok fújták a kürtöket. Hetedszerre Jerikó falai leomlottak.

1930-ban a régészek kiásták a régi Jerikót. Azt hitték, hogy a leomlott falakat találták meg, de kiderült, hogy a leletek 1000 évvel régebbiek annál, hogy Józsuá elfoglalta a várost az i. e. 13. században.

Szintén a Bibliában említik, hogy i. e. 9. században [Acháb](#) uralkodása idején a [bételi Hiél](#) építette újjá Jerikót. Ez a korszak valószínűleg a [babiloni fogság](#) kezdetéig tartott.

Brit tudósok mellett izraeli, palesztin és német kutatók is részt vesznek azokban a munkákban, amelyek során megvizsgálják az 1950-es években a jerikói ásatások során előkerült emberi csontmaradványokat, közülük némelyik 8000 ezer évnél is idősebb.

A csontok vizsgálatakor a tudósok felfigyeltek a rajtuk látszó károsodásra, ami arra utal, hogy a régi Jerikó lakosai közül sokan tuberkulózisban szenvedtek. *„Úgy tűnik, hogy nem a harsonák okozták Jerikó falainak leomlását, hanem köhögésvírussal.”*

A [hellenisztikus](#)-heródesi kor történetéről is pontosan tájékoztatnak a régészeti leletek pl. [Abu el-Alajikon](#) feltárt [Hasmoneus](#) és Nagy [Heródes](#) kori paloták, fürdők és kertek. Ezt a Jerikót a rómaiak 70-ben elpusztították. A bizánci korban a város nagyjából a mai helyén épült újjá, majd az arab uralmat követő évszázadok során egyre csökkent a jelentősége, egyszerű falu lett belőle. Aztán a két világháború között az angolok új utat építettek a régi római út helyett és ismét fejlődésnek indult a település.

Izrael 1967-ben foglalta el Jerikót, majd 1994-ben az oslói szerződéssel átadta a Palesztin Hatóságnak, de csak a második intifáda után 2005-ben került palesztin ellenőrzés alá.

Úgy értünk Jerikó boltokkal teli elővárosának utcáján kanyarogva Zacchaeus fügefájához, hogy a kutya meg nem kérdezte, mit keresünk az autonóm palesztin területen. Igaz, Omar, a másik idegenvezetőnk időnként integetett az ablakon keresztül, de valószínűbb, hogy ezt a látogatást jó előre telefonon megszervezték, ezért volt akadálytalan zöld utunk a területre.

A hatalmas fa törzsében lévő odúban ember is elférhetett volna, olyan nagy és mély volt. Az odú alját teljesen kitöltötték az oda vitt kisebb-nagyobb kavicsok, kövek. A mellette elhelyezett arab és (hibásan írt – a neten már láttam javított változatát!) angol szöveg a következőkről tájékoztat:

A jerikói terület, ahol állunk, a Palesztin Nemzeti Hatóság Idegenforgalmi és Régészeti Minisztériumához tartozik. A hagyomány szerint ezt a fát Zacchaeus fájának nevezik és kétezer éves. Története arra az időre nyúlik vissza, amikor Jézus Jeruzsálemben tartva megállt Jerikóban. Zacchaeus, aki gazdag pénzbeszedő ember volt, szeretne látni Jézust, de alacsony termete miatt nem látott semmit a sokaság miatt. Ezért előre szaladt, felmászott egy fára, amely Jézus útiránya mellett állt. Amikor Jézus erre a helyre ért, felnézett rá és megszólította: „Zacchaeus, gyere le

gyorsan, mert ma a te házában kell megszállnom”. Ő gyorsan lejött onnan és örömmel befogadta Jézust a házába.

A Bibliából (Lukács evangéliuma 19. fejezet 1-8) ismerjük a történet folytatását, a bűnös (csaló, uzsorás) Zacchaeus jó útra tért, vagyonának felét szétosztotta a szegények között, és akiket becsapott, azoknak négyszeres kárpótlást fizetett.

Lejárt volna a Zacchaeusok ideje?

Néhányan nem tudtak ellenállni a csoportunkat körülvevő arab kereskedőknek, akik mindenképp meg akartak győzni bennünket, hogy valamit vásároljunk tőlük. A féldrágakővel készült(?) nyakláncoknak volt legjobban keletje, s ezután háborítatlanul visszaültünk a buszba, hogy a Megkísértés-hegye előtti völgy innenső felén leparkolva elkészíthessük felvételeinket a görög ortodox kolostorról, a felvonó állomásáról és a köréje telepített étteremről.

A Jerikó mellett csupasza, meredek oldalú 348 m magas sziklahegyről a 12. század óta tartja a hagyomány, hogy ez volt a Megkísértés-hegye. A Biblia azt írja: „...a Sátán pedig egy magas hegyre vivé fel Jézust, hogy megmutatván neki innen a világ országait s dicsőségét, vakmerően monda neki: „Ezeket mind neked adom, ha leborulva imádsz engem”, mire azonban Jézus haragra gyúlván, ezen szavakkal utasítá el a kísértőt: „Távozzál, sátán! mert írva van: A te Uradat, Istenedet imádd és csak neki szolgálj”. E szavak villámcsapásként hatottak a gonosz lélekre, ki legott távozván, angyalok jöttek Jézushoz és szolgáltak neki étellel, itallal.”

A szinte függőleges sziklafal félmagasságában, mint valami fecskéfészék, ortodox görög kolostor függ. Már a 4. században éltek itt bizánci remeték. A hegyoldalban több üreg, barlang látható, ahol a kereszténység első századaiban remeték laktak. Lukrécia elmesélte, a Biblia szerint itt, az egyik barlangban börtölt negyven napig Jézus. Ma is néhány abesszíniai és görög barát tartózkodik bennük állandóan vagy ideiglenesen. Fenn a csúcs 100 x 40 méteres platóján állt a makkabeusok erődítménye, Dok vára. A vár helyére bizánci templomot építettek, néhány pillértöredék jelzi a helyét. Az első világháború előtt elkezdték az újjáépítését, de félbeszakadt. A hegytetőről nyugat felé végig lehet látni a júdeai hegyeket, egészen az Olajfák hegyéig.

Vissza a városon keresztül utaztunk. A nem túl szép városképet élénkítette a kék kupolájú mecset és a magas, karcsú, kék kupolájú minaret. A modern kor építményei, falazatuk nyers betonból készült. Egyhangúságukat ívekkel törték meg, az ívek alatti részt szintén kékre festették. A mecset előtt modern köztéri szobor, rajta arab és angol felirat, miszerint „Jericho a hold városa”. A város neve valószínűleg a héber „jareah” „hold” szóból származik.

Kifelé sem állta senki az utunkat.

Az utolsó nap reggelén kijelentkeztünk Betlehemi szállásunkról, és indultunk Jeruzsálembe megtekinteni a Jeruzsálemi Izrael Múzeumot, a nagy Menorát (Omar itt köszönt el tőlünk) és a Yad Vasemet. (Erről már a Jeruzsálemi fejezetben írtam.)

A Jad Vasemből déli irányban buszoztunk a Holt-tenger felé, a qumráni ásatásokhoz. A „Qumran titka” épület előtt mindenütt pálmafák, közöttük kiláttunk a Holt-tenger kék vízfelületére és mögötte Jordánia hegyeire. Itt először filmet néztünk meg az ásatásokról és ennek kapcsán ismertetőt az itt élő közösség életéről.

A qumráni vallási közösség Jonatán [Makkebeus](#) idején már aktív volt, eltűnésük pedig nagyjából egybeesik Jeruzsálem pusztulásával (i. sz. 70). Vallási elkülönülésük i. e. 150 körül, a második Templom idején kezdődhetett, amikor konfliktusuk támadt a templomi szolgálat körül. Tiltakoztak a királyi és főpapi együttes hatalom, a merev és külsőségessé vált templomi rítusok ellen. Ez a (harmadik) zsidó vallási közösség kb. négyezer főnyi tagságból: papokból és világiakból álló gyülekezet az országban elszórtan élt, központjuk Qumránban volt. Jól szervezett közösségben, szigorúan szabályozott életmódot folytattak, Isten akaratának teljesítésére. Egy közös vágy fűzte őket össze: törekedni az igazságra és szentségre, tanulmányozni a mózesi Törvény előírásait, ápolni a közösség alapítójának, az „igazság tanítójának” eszményeit és törekvéseit, azaz az igazi Izraelt létrehozni. Magukat a Fény fiainak tartották, várták a Messiás eljövetelét, és hittek a Sötétség fiaival való világvégi végső harcban. Elsősorban ószövetségi héber iratok másolásával foglalkoztak.

Nyaranta sátrakban éltek, télen pedig a barlangokba húzódtak. Közösségi épületeik – ahol konyhájuk, ebédlőjük és gyülekezőhelyiségük volt – fejlett vízvezetékrendszerrel volt ellátva. Ennek kiépítése feltehetően összefüggött azzal is, hogy fontosnak tartották a rituális vallási tisztálkodást. A közösség önellátó volt, tagjaiból kerültek ki a földművesek, fazekasok, takácsok, pásztorok, méhészek. Kutatók úgy vélik, hogy az itt élő esszénus közösség, éppen a szigorú életmódjuk miatt, feltehetően nőtlenségi fogadalomban élt (voltak kisebb közösségek pl. Názáretben, Jeruzsálemben is, amelyek véleménye különbözött a politika, a fegyverfogás, a lélekvándorlás és a nőtlenség kérdésében). Bár a leletekből az derült ki, hogy nők és gyerekek is éltek ebben a közösségben.

A film után megnéztük az ásatások során talált mindennapi tárgyaikat (érmék, üvegtárgyak, agyagedények, vászondarabok stb.), bemutató kiállítást, majd kimentünk az ásatási területre, ahol egy kelet– nyugati irányban kb. 88 méter, észak–déli irányban kb. 108 méter kiterjedésű épületkomplexum került felszínre. Az épületegyüttes része egy központi, nagy toronnyal megerősített épület, kis helyiségekkel határolt központi udvar, fazekasműhely, fazekas-kemencék, és egy másik tágas udvar, amelyet raktárhelyiségek vesznek körül. (Viszont a kutatók nem találtak sem lakó sem hálóhelyeket, ez is megerősíti, hogy sátrakban vagy barlangokban laktak). A legjelentősebb objektum azonban a gondosan megépített, ciszternákkal és medencékkel tagolt vízgyűjtő rendszer. Tíz rituális fürdőt tártak fel, amiből arra következtetnek a tudósok, hogy a közösség tagjai naponta legalább kétszer tisztálkodtak. Ehhez pedig valószínűleg a Jordán-folyó vizét használták. A korlátok védelmében bekandikáltunk nagy ciszterna mélyére, ahol széles karimájú fekete kalapot kezdett betemetni a homok, a piros napellenző még „szűz” volt, nem régen szállhatott alá, a kockás fejkendőhöz hasonlóan. A konyha tekintélyes alapterülete egyértelműen közösségi helyre utalt, a konyhai agyagedények tárolására a mellette lévő helyiséget használták.

A települést i. e. 31-ben földrengés döntötte romba, de az esszénusok újra felépítették. A római csapatok i. sz. 68-ban véglegesen szét dúlták Qumránt. Ekkor rejthették el a menekülő szerzetesek az írásokat tartalmazó tekercseket és más értékeiket a menekülési utak közelében lévő barlangokban. A közösség egy része még eljutott Maszada masszív falai mögé. Sorsuk ott teljesedett be. Amikor az erődöt két évig sikertelenül ostromló római katonák áttörték a nyugati falat 73-ban, a 960 hős védő inkább a halált választotta a római fogság helyett. Bátor helytállásuk mítosszá vált, itt esketik fel az újonc izraeli katonákat.

Maszada alatt úgy suhant el a buszunk, hogy egyetlen szó sem esett, miért nem láthatjuk – az ígéret ellenére – a híres erődöt. Pedig illetet volna megindokolni. Akkor is, ha bónuszba Jerikót kaptuk.

Tovább haladva fölülről láthattuk a Holt-tenger partján (még) magányosan álló En Boqeq-i szállodát, ahol megérkezésünk másnapján kipróbáltuk a Holt-tenger sós vizében a lebegést.

A bibliából ismert híres-hírhedt Sodoma közelében a buszvezető megállt néhány percre, hogy a buszból kiszállva lefényképezhessük a bűnei, parázna életmódja miatt kénköves esővel elpusztított városra a tilalom ellenére visszatekintő és emiatt sóbálvánnyá vált Lótnénak nevezett sziklaformátumot.

Még betértünk a Yotvata Park kibucba, ahol nagyon finom tejtermékeket árúsítanak, amit az ott élők maguk állítanak elő, és ennek megfelelően az átlagosnál magasabb áron is adják. A fagyaltjuk igazán finom volt. Az utolsó (elfelejtett) izraeli ajándékok megvételére is lehetőség adódott. A feledékenység nem gond, ha ilyen diszkréten figyelmeztetnek rá.

Aztán újra végigszenvedtük a határátlépés tortúráját az izraeli-egyiptomi határ millió ellenőrzési pontján. Majd busszal vittek az egyiptomi Taba szállodaláncának egyik négy csillagos szállodájába, ami a Sínai-félsziget jobb oldalának a közepe táján van. Ez tényleg luxus volt az előző szállodákhoz képest, két szoba, hatalmas balkon, gyönyörű kilátás a Vörös-tengerre, terülj-terülj asztalkám az étteremben, kék csempés medencék az apartmanok között, és még csodálatosabb tengerparti strand (ezt már csak reggel láttuk, mert késő este érkeztünk a szállodába). A repülőgép indulási ideje változott, reggel hét helyett délután fél kettőkor indult, így jutott 2–3 óra (ki milyen korán kelt) fürdésre-sétálásra. Kimentünk a tengerpartra, sétáltunk a széles, finom homokkal terített

tengerparti sétányon. Odébb, a parti sziklák árnyékában felöltözött beduin asszonyok húzódtak meg szemérmesen, csak a gyerekek (fiúk!!!) ugrándozhattak a parton és a lábfejnyi vízben. Még távolabb szállodák „csontváza” várták a befejezésüket. Régen kezdődhetett az építésük, hiszen ígéretes kinézetű betonvázuk előtt, a földhányásokon már anyányi fák leveleit rezgette a tengeri fuvallat. Az erős napsütés miatt a szálloda kör alakú pihenőjébe ültünk le. Most is megcsodáltam a keleti emberek gyakorlatiasságát, ötletességét, hogy azzal dolgozik, amije van. Pálmalevelekből szóttek árnyékolót, amely keskeny volt, mint egy miniszoknya, de bármely szögből is sütött a nap, a belső teret tökéletes árnyékban tartotta, ugyanakkor a fedetlen részen a légáramlást nem akadályozta. Innen gyönyörködtem a szálloda mögötti hegyekben, amelyekbe Jordánia utunk óta szerelmes vagyok. A napszakok szerit változtatják a színüket: szürkés-drapp- rózsaszín- lilás- barna, szóval, egyszerűen lenyűgözőek! A repülőtérré indulás előtt a szálloda halljában elköszöntünk Lukréciaától, egy borítékban sűrítve köszönetünket és szeretetünket a rendkívüli idegenvezetésért. Vele együtt többen is elérékenyültünk.

Bő egy órát tartott, míg a csodálatos, virágokkal, pálmafákkal övezett szállodából elértük a sivatagban lévő repülőteret. A jó minőségű autót sziklák völgyében kanyargott. A tengerpart felőli oldalon időnként különös formájú, gyűrött, ráncos, színes rétegekből álló csiszolt homokkő képződmények mellett haladtunk, amelyek Petrát juttatták eszembe. Csak nem voltak olyan élénk színűek. Néha patkó alakot formáztak a sziklafalak, és homokpados, azúrkék tengerszemet öleltek magukhoz, más helyeken hátrahúzódtak az úttól, kiegyenesedve követték az öbölpartot, és fakó sárgán vagy fakó vörösen néztek le a lábuknál elterülő kősvatagra.

Ami még az út meglepetése: eszméletlen sok orosz volt mindenfelé, a pénzváltóknál szinte mindenütt angolul és oroszul írt tájékoztató szöveg volt kifüggesztve. Az egyiptomi tengerparti szállodákban állítólag azért volt sok orosz turista, mert az orosz segítségnyújtás ellentételezéseként kedvezményes áron üdülhettek. A tabai repülőtéren mesélte az egyik magyar a másiknak, hogy abban a tabai szállodában, ahol ők üdültek (all inclusive), az orosz csoportból egy asztaltársaság minden nap magához vette a kitett banános-narancsos-almás tálcát, a gyümölcsöket részben még ott elfogyasztották, a többi a szatyrukban vitték el. De nem csak a gyümölcsöket, hanem a svédasztalos kínálatból is halmokat vittek az asztalukhoz. Persze, a pincérek azonnal pótolták az enivalókat, de a magyarok azon háborogtak, hogy az oroszoknak eszükbe sem jutott, hogy esetleg a többinek nem marad. (Ezt egyébként mi is tapasztaltuk a „saját oroszainknál” a betlehemi szállásunkon, akik mérhetetlen mennyiségeket tömtek magukba, és bár az ő esetükben is feltöltötték a pincérek tálakat, tálcákat, ugyanúgy őket sem érdekelte, hogy marad-e a többinek. Magukkal hozták a pópájukat is, akivel esténként szépen iddógáltak. Az utolsó előtti napjukon előbb mennydörgő hangon tartott valami liturgiát, aztán meg jól beittak, még éjfél után is csillapíthatatlanul hangosak voltak.)

Tabában gépre szálltunk. A repülőút alatt nézegetni kezdtük a felvételeinket. Elégedettek voltunk, úgy éreztük, az utunk minden lényeges mozzanatát sikerült megörökítenünk. Utólag szembesültem, hogy én is majdnem ugyanazokat a képeket készítettem el, mint a többi turista, akik szintén végigjártak ezt az utat, hiszen az idegenvezetők mindenkinek ugyanabból a szögből, helyzetből mutogatják a látnivalót. Következésképpen mindenki megcsinálja a maga ugyanazon képeit. Csak az vigasztalt, hogy **én készítettem, mert ott voltam.**

HABOS LÁSZLÓ

álmodik az éjjel

a füstkarikákon áttört szuszogás
meggörbít ma acélrácsot
álmodik az éjjel
s az álmom
a tegnapiánál is merészebb
ó az a szem
angyali fénnel ragyog
ó az a haj
selymes zuhatag
ó az a blúz
merészen kacér
ó attól a mosolytól
égető pírt kell elviselni
szégyenlős a fogyó hold
takarózik csillagfénnel
ma beszélő volt
s álmodik az éjjel
és cérnaszálon függő
kristály remény
időtlen időt tördel
s míg a felkelő nap
elkergetni igyekszik
varázslatos éjemet
vezényszóra ébredek
kilencszázhuszonnegyedik hajnalon
még mindig ártatlan rab vagyok

Lencse által, világosan...

BODÓ CSIBA GIZELLA fotói — Peru – Lima, Csendes-óceán-part

Lencse által, világosan...

BODÓ CSIBA GIZELLA fotói — Peru – Lima, Csendes-óceán-part

Lencse által, világosan...

BODÓ CSIBA GIZELLA fotói — Peru – Lima, Csendes-óceán-part

Lencse által, világosan...

BODÓ CSIBA GIZELLA fotói — Peru – Lima, Csendes-óceán-part

PROSSZER GABRIELLA JÚLIA

VIHAR NAXOS SZIGETÉN¹⁷

(küzdő lélekkel)

regényrészlet

... Öt év telt el Klára halála óta.

1986. egyik késő tavaszi napján Anna azzal állított be, hogy kísérem el őt Klarához a temetőbe. Tudta, hogy nemet fogok mondani, mert előző héten voltam Kristóf bácsival és Gertivel Győrben. Az öreg Orláthy doktor is özvegyen élt már a lányáéknál, Bécsben. Ilonka néni még a hetvenet sem töltötte be, amikor elcsúszott a jeges úton és olyan szerencsétlenül zuhant, hogy beverte a fejét és azonnal meghalt. Szülőfalujában, Kövesden temettük el... Dr. Orláthy Kristóf majdnem 100 évet élt, majd unokája, a beteges kis Botond korai halála után önként vetett véget az életének. Keresztfiam imádott nagyszülei sírjában nyugszik. Élt 27 évet.

... Aztán pár nappal később, mégis felhívtam és mondtam: jöjjön értem, ha még akarja, hogy elkísérem...

Ott álltunk egymás mellett a késő tavaszi virágpompába öltözött sírdombok között, a Karády Kripta kovácsoltvas kerítésén belül, a nagyméretű márványlap előtt, melyre mindazok nevét vésték, akik kétszáz esztendő óta a Karády Családból a kriptában nyugszanak.

Anna gyertyát gyújtott, és aztán nem törődve azzal, hogy ruhája piszkos lesz, halk imára letérdelt a márványlap elé. Sötétszöke haját már évek óta bronzvörösre festette, mely akkor és ott festő ecsetjére kívánczozva hullott az arcába... Csak az Égiek tudhatták, mennyi fájdalom és mennyi nosztalgiára való hajlam rejlett Bercze Anna jelenetében. Nem voltam abban a hangulatban, hogy ezen gondolkozzam. Én sokkal mélyebben és fájdalmasabban éreztem át Klára váratlan halálát, mint ő vagy bárki más, mégsem tudtam soha térdre borulni a sírjánál. És az igazság, hogy talán SENKI SÍRJÁNÁL SEM... Kifelé nem engedett utat lelkem a fájdalomnak... A sírásig olykor elengedett, persze. Rövid időre...

Anna kitörését tapintatos komolysággal, higgadt hallgatással és tartózkodó fejhajtással fogadtam, ahogy korábban is, amikor nemcsak ketten voltunk, hanem mások is eljöttek velünk. Például Kéti vagy Kisilonka... Itt jegyezném meg, hogy Rapsz ügyvéd úr Ágoston bácsi a temetésre még összeszedte magát, s teljesen józanul állta végig a szertartást, de hazafelé már becsókolt két lapos palacknyi itókát a kedvenc márkájából (és hát róla tudni kell, hogy élete végéig jóval túlélte a nyolcvanát a delírium trémensz szelíd változatában múlatta a napjait...)

De azzal a könnyes imaórával korántsem lett vége a kettesben tett temetőlátogatásnak, mint hittem. Már jó félig elégett a gyertya, amikor Anna rám emelte könnytől fátyolos tekintetét, és megfogta a kezemet.

Gyere, csillagom. Ül le ide mellém mondta és lehúzott magához a bekerített sírkert zöld pázsitjára. El kell mondanom neked valami fontosat...

Engedelmeskedtem, de azért megkockáztattam egy vérszegény ellenvetést.

Anna... Muszáj, éppen itt...

Megszorította a kezemet, s azt mondta:

Muszáj, csillagom. Azt akarom, hogy ő is hallja fejével a márványlapra vésett legutolsó aranybetűs név felé intett. Leginkább neki szól ez a vallomásom.

Keztem érteni, miért akart kettesben jönni csak. Gyorsan elébe akartam vágni az önmarcangoló vádaskodásnak mert sejtettem, hogy arra készül. Tudom, Anna mondtam gyengéden, Klára sohasem neheztelt rád... ránk, hidd el. Minek bolygatni...

Ellentmondást nem tűrő pillantással leszerelt.

¹⁷ Prosszer Gabriella Júlia készülõben lévõ regényének részlete

Te tudod, igen mondta. De neki is meg kell tudnia... és megint a márványlapra nézett. Érted?

Beláttam, hogy hiába próbálom lebeszélni. Feladtam és hallgattam el-elcsukló fátyolos hangját, elmerültem könnyes szénfekete szemének szédítő mélységébe s már minden jelenlegi valóság oly messze maradt mögöttem, mint rakétától a kabóca. Nem is értettem a szavakat, a mondatok tartalmát fel sem fogta a tudatom: csak a mély, bűgő orgonahang volt és az a szédítő szakadék, mely felett lebegtem...

Órák teltek el így, vagy csak észvesztő pillanatok, ki tudná azt megmondani, ma már?...

Arra ocsúdtam, hogy Anna tekintete az enyémben kapaszkodott, s már hozzám beszélt:

És tudom, nem is, érzem, igen! Érzem, hogy Klárám megbocsátja ezt a legújabb és legnagyobb bűnöm, amiért minden Istennek büntetését is vállalom az Ítélszék előtt, hogy téged akarlak magamnak, Téged, Valent Gabi! Szeretlek életem halványuló fényével, olthatatlan szenvedéllyel és fájdalmas, édes, bűnös vággyal!? Szeretlek azzal a leírhatatlan szerelemmel, amely minden halandónak csak egyszer, csak egyetlenegyszer adatik meg szeretni a földi életben. A te ÉGI uraid, kik kiválasztottak nekem, a tanúim és az én szenvedéseim!

Kemény „fickónak” hittem magam addig. De akkor úgy omlottam össze Bercze Anna vallomásától, mint egy villámsújtotta jegenyefa... és akkor éjszaka, mintha csak egy előző este félbehagyott szerelmeskedést folytattunk volna! Mintha nem is évekkorábban ölelkeztünk volna össze... egy örült és részeg hajnalon, hogy aztán hiába kívánjuk egymást: valami nem engedi bennünk az újabb „bűnbeesést”... Valami... VALAKI...

Klára.

Az ő iránta érzett egyforma rajongásunk, lélekmély szeretetünk, hatalmas imádatunk állt a szenvedélyünk kiteljesedésének útjába. Bár az is igaz, hogy én nem „néztem” ki Annából őszinte szerelmet... Vagy csak magam előtt is titkolni próbáltam, hogy több az a közeledési vágy benne, mint testiség... Hiszen kiélhette, élte is nap mint nap a szenvedélyét, akivel csak akarta. Jó, kizárólag férfiakkal flörtölt, ebben szinte bizonyos voltam. S akkor én mire föl kellettem mégis...?

Klára halála után tudtam meg.

Bercze Anna szerelmes lett belém!

Olyan „mesébe illőnek tűnt”, olyan hihetetlen volt számomra.

Ugyanakkor mérhetetlenül büszkévé is tett a vallomása. Az én „világhíresen” hatalmas EGOM nyilván akkor izmosodott meg, igazán...! És először éreztem rá a valódi ÉNEM hódító erejére: Gábor kisugárzása jóval nagyobb vonzerejű, mint Gabrielláé!

Te! Hogy te micsoda csodákat adsz nekem...?! Te, te kiválasztott!

És beszélt, lelkendezett szünet nélkül. Micsoda boldogságot éreztünk akkor mind a ketten! Mintha nem is én jártam volna meg oly gyakran a halál mezsgyéjét az elmúlt esztendőben, s mintha Anna sosem reszkette volna át éjszakáit az elvesztésem rémületétől minden alkalommal! Mintha nem gyötörte volna az a tudat, hogy megszeretek valakit Maggi távozása után és az megint nem ő lesz...

De vége lett a rettegésnek, a felhők eloszlottak, s mögöttük a régi kékség ragyogott elő. S egy napsugaras szempár tekintett le ránk, biztatóan: „Tegyétek boldoggá egymást, Kedveseim”!

S mi azon voltunk...

Ha arról beszélgettünk volna, hogy milyen borzasztó éveket tudunk a hátunk mögött, akkor sosem szakadt volna meg a panaszok folyama... Nem, nem volt szabad elkezdenem... és hát valljuk be őszintén, hogy Anna optimista hite, veleszületett humorérzéke is mindig remekül működött... Átsegített bennünket jó pár hegynyi tengerhullámon..., hogy NAXOS biztonságos partjait elérjük...

Szeretkezéseink során Anna egész lényében átváltozás volt: aki ismerte, a karomban aligha ismert volna rá... Ott volt az igazi!

ANNA, a feledhetetlen.

Az ÖRÖK...

Folytatjuk...

MESTER GYÖRGYI

Haj, haj...

A *haj*, ezen a *haj*nalon a szokásosnál is kócosabban ébredt.

Haj, de nehéz napom lesz – futott át rajta azonnal, amikor a rá váró *hajs*zára gondolt. Én, az egyébként *haj*líthatatlan, minő *tortúr*ának leszek ma kitéve! Bő vízben fullasztás, erős, forró szélben szárítás, sütés, *haj*lítottatás, csavargatás, gereblyével tépés, *haj*tűkkel való szurkálás....

Bezzeg *haj*danán! Nem kellett senkihez igazodnom, arra *haj*oltam, amerre csak nekem tetszett. Kellett ez még nekem? *Haj*bókoltam én már eleget.

De szép is volt régen! A kezdetek kezdetén, selymes *haj*piheként, aztán süldőként, elomló tincsekkel, *haj*ón, száguldó biciklin rakoncátlanul lobogva. *Haj*landó vagyok kijelenteni, hogy nem csak az idő szépíti meg az emlékeket. Bár gyorsan eltelt a *haj*asbaba korszak, sokáig *haj*keféről nem is hallottam, s a *haj*nyírás is ismeretlen fogalom volt előttem. Nem kellett fejfedő, *haj*adonfőtt éltem át minden évszakot.

Azután kezdtek csak *haj*csárkodni felettem, s ez volt a kezdete minden rossznak. Független *haj*adonként, viselőm *haj*hászta az élvezeteket, habzsolta az életet, s elkezdett „foglalkozni” velem.

Először hosszúra növesztett, össze-vissza *haj*igált, hol előre, hol meg a hátára, *haj*lékonyságomat kihasználva, gátlátalanul, felelőtlenül bánt velem. *Haj*lama volt azonban a hirtelen, meggondolatlan változtatásokra is, s akkor meg szedett-vedett ruházatát kiegészítendő, tövig vágott, *haj*léktalanhoz hasonlatossá téve magát, s engem. *Haj*lok arra, hogy kimondjam felette a verdiktet, nem mindig bánt velem kesztyűs kézzel.

Döntéseiben később is *haj*líthatatlannak bizonyult, bár többen figyelmeztették, még korai, ne kötelezze el végleg magát. Nem akarok *haj*rehabilitáló lenni, de én is a többieknek adok igazat, mert hiszen nekem is ettől függ a további sorsom. Ez csak a kezdet, ez a *haj*nalhasadásig tartó lagzi, a „csinált” frizura, aztán asszonyként már muszáj lesz a kinézetére többet adni. Igazodnia kell az igényes férjhez, *haj*lania kell a másik akaratához. Azonban amilyen szeleburdi, *haj*lamos tréfának venni ezeket a jóslatokat.

De majd meglátja! Most még csak azt hallja, *haj*nalcsillagom így, meg úgy, de lesz ez még másként is! Hosszú lesz a közös élet, s hamar lefoszlik a *haj*nalpír az arcról, jön egy-két *haj*tűkanyar, s végül a *haj*lott hát! De addig is, az élet vizén lavírozni kell, *haj*tani a létért, *haj*szolni magát, sokszor fejet *haj*tani, mígnem a *haj*ó révbe ér....

Akárhogy is, ha ebből a mai cirkusból *haj*amnál fogva kihúzom magamat, s túlélem, majd csak túlélem a többit is.

Hát akkor előre, *haj*rá

NYAKÓ ATTILA

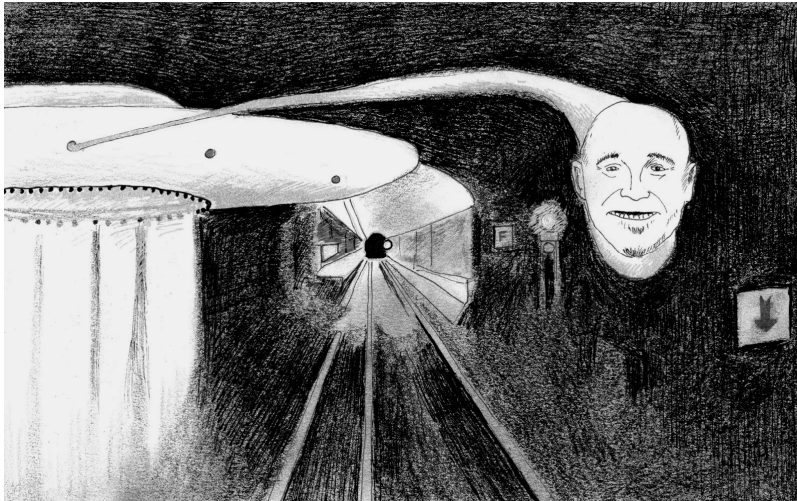
Álmodtam egy világot

Nagyvárad tér balra tartva
egy fénylő ufó ring felém,
villogok rá: félre, marha!
- e szélső futósín enyém!

Úgy izzott az ég, s az olvadt
tűbbing csonkok árnya felett
pilótánk nézte a Holdat,
tétován, új pályajelet

keresett, nem gondolt harcra,
más dimenzióknak lett a
rabja - ismerős volt arca,
s mélabúsan szólt az Edda.

Majd elnézést kért, sőt köszönt:
lám, diplomáciám remek!
Bár agyam, egyre távolodva fönt
egy kocsonyástálban remeg...

TRAUTSCH TIMEA

grafikája

MÁNDY GÁBOR

Sir Douglas nyomában
(villámtragédia)

- Hahó! Uram!
- Hahó!
- Örülök, hogy végre talállok egy embert ebben a rengetegben.
- Hát még én hogy örülök!
- Sir Douglast keresem, aki hat hónapja látogatott el a kannibálok szigetére, és azóta nem adott hírt magáról.
- Remek. Én tudom, hol van. Jöjjön, megmutatom.
- Hálásan köszönöm. Tudja, a tudományos társaságból engem küldtek kideríteni az igazságot. Sir Douglas nagy tiszteletben áll, és a fél világ aggódott a sorsa miatt. De jó, hogy találkozhatom vele!
- Induljunk! Itt befordulunk a dzsungelba... aztán egyenesen ... Innen már látszik is.
- Hol? Nem látom.
- Ott, a fa tetején.
- A fa tetején?
- Hát persze. Az ott Sir Douglas koponyája.
- Ó, hát meghalt? Ezek szerint az én küldetésemnek semmi haszna sem volt.
- Volt haszna.
- Ezt hogy érti? És ki maga egyáltalán?
- A kannibálok beszerzője.

VERMES GYÖRGY dr.

A nagy író bölcsessége

Zseni volt ő, bár az évek egyre telnek,
Váteszi szavai, hogy beteljesülnek.
Balzac megfogalmazása igencsak tömör:
„Amikor két embert egybeforraszt a gyönyör,
A társadalmi szabályok szünetelnek.”

Amikor a könnyelmű nő siet

Ez a dolog nem hímes-hámos
Tudta páratlan, tudta páros.
Könnyelmű hölgyecske szólott
Egyik lábam itt, a másik ott,
S közöttte az egész város!

Szekrény forma gyerek

Kigyúrt, szekrény méret, ő egy verőlegény.
Az esze öklömnyi, ökle viszont kemény
Izmait hizlalta a sok szteroid,
Butasága viszont már-már aszteroid!
Főnökasszony legyint, nem heverőlegény!

SASS ERVIN

emlékutcán

még ott van az utca látod
azt mondja hogy a barátod
ha kedve van elmeséli
ki az új és ki a régi
hogy a rímek honnan jöttek
sokan vannak-e mögötted

gyönyörűszép régi álmok
együtt veletek sétálok
a hangotok elenyészett
mennek jönnek múltó képek
az utca még ott van látod
ha akarod újra járod

SASS ERVIN: *Kék versek* címmel készülő újabb kötetéből

VERASZTÓ ANTAL

Időtöredék

Az emlékek lassan megrepedeznek,
a régi mesék sárkánytól haldokolnak
a Hold egyre fáradtabban mászik
a hegyre, s földig érő karjaival a
mélységet tapogatja.

A homályból lánypirulást vonzol
az este, s míg megpihen egy csendnyalábon

VASI FERENC ZOLTÁN

a vér: aranyalma

A fényes Édenből
az anyák álmodják,
a vér: aranyalma -
s testükbe fogadják...

Gyémánt a magja és
selyem édes húsa,
kiáltás ébreszti
eleven valóra.

Az ősök léptétől
népek ismerszenek,
bölcsvényeiken
apák nevelődnek.

Isten-kegy minden nép!

S fenn ragyog fejükön

a Kozmosz-korona!

Országalma a vér -

s a nők tudnak róla

FETYKÓ JUDIT

Berti, meg azok a dolgok...

(az írás korábban megjelent a Kaláka internetes periodikán <http://www.kalaka.com/>)

18. rész

Takács legidősebb fiát a háború elején besorozták, az első arcvonalban volt, így negyvenháromban hamar hadifogságba esett, a háború vége után majd egy évvel keveredett haza, csaknem egy időben a két öccsével. Akkor kezdhetett előlről az életet. Az apja igyekezett benyomni a vasúthoz, mert a vasút, a vasutasok kedvezményei még mindig kapósak és népszerűek voltak, nyugdíjas állásnak tartották. Takács is vasutaskodott, krampács meg pályamunkás volt, így aztán elkerülte a frontot, mert állami vasúti alkalmazott volt, meg már idős is. Az apja Zolit vasutasnak szánta, az is lett hát belőle. Zoli is krampácsként kezdte, kalauzként, majd mozdonyvezetőként folytatta, közben iskolába járt, elvégzett egy vasúti iskolát, kitanulta a villamosmozdony-szerelést, aztán meg villamosmozdony-vezető lett, be is járta az egész országot. Apjával ellentétben spórolós, meggondolt férfi lett belőle. Egy szőke, kék szemű, áttetsző bőrű falubeli lányt vett el, ez a Bartha lány két kislányt szült neki. Szépen gyarapodtak, a faluban az Új soron építkeztek, ami közel volt az állomáshoz. A csehszlovák állam kedvezményes, hosszú lejáratú kölcsönrel támogatta a lakosságot, beleszámítottak abba mindent: a ház téglájától a berendezési tárgyakig, nekik még a vasút adta kedvezmények is hozzájöttek. Akkoriban csak az nem gyarapodott, tanult az új országban, aki nem volt elég szorgalmas, vagy élehetetlen volt, vagy épp ostoba.

A középső fiú, Jóska, autószerelő lett. A háború végén sem ő, sem az öccse, Pityuka nem kerülhetett el a front közeledtével az utolsó besorozást, ahova az életkoruk miatt nem kerülhettek volna be, de a mindenre elszánt sorozó-biztos kilökdöste az anyjukat az irodájából – aki a születési anyakönyvi kivonatokat szorongatta a kezében: az ő fiai még nem gyerekek, akkor is, ha magasra nőttek –, meg is fenyegette, hogy megjárhatja, ha a haza érdeke ellen pofázik. Rozi kétségbeesve látta, hogy a még gyerekkorú fiait, akik nem értettek a puskához, a katonáskodáshoz, elviszik az oroszok ellen harcolni. Hol érdekelte őt a haza érdeke, mikor a legidősebb fia már évek óta ott maradt valahol a háborúban, talán már nem él... látszott, hogy most már megállíthatatlanul jön vissza a front, és vége a nagy szólamokkal beharangozott győzelmeknek...

Jóskát a család Nyuszinak becézte, mert olyan selymes bőrű, fekete szemű legényke volt, és úgy tudott lapulni a szeretgető nagyok ölébe, mint a nyuszika, és olyan fürge volt a mozgása, munkája, hogy mire más észrevette, már végzett is vele. Mikor Jóska kicsi volt, egy portán lakott a Takács meg a Dargó család. Rozi családotul visszaszorult a nagyanja házába, ahol a ház első, nagyobb részében Dargó János és családja lakott, a hátsó szobakonyha-spájasba meg Rozi a gyerekekkel meg Takáccsal, ha az épp otthon volt. Takács Mária már évek óta nem küldött egy dollárt se; az anyós, az öreg bába keresete nem bírta eltartani őket, a Rozi földjei se voltak akkorák, hogy amit teremnek, elég legyen a megélésre. Vissza kellett hát jönniük a valamikor Lengyel, most már Dargó portára. Rozi még leánykorában igen csípős nyelvű volt. A nővérének, Dargó Jánosnénak öt gyereke született. Rozi kényeskedve tette a megjegyzéseket: annyi kölyke van, mint a nyúlnak... Na, hát ha Lengyel Erzsinek öt gyereke volt, neki meg négy lett. Nem a vágyai, hanem csak a hideg józan esze miatt nem lett több, mert idejében kizavarta az urát a hitvesi ágyból. (Pedig mekkora

aggodalommal készült a házasságra. Még a helmecsi orvoshoz is eljárt, hogy neki erősítő injekciókat adjon, hogy bírja a házaseletet, hogy bírja a férfit... – ezen a család nőtagjai, akik be lettek avatva ebbe a nagy aggodalomba, jót mosolyogtak. Meg is mondták Rozinak: ha bírtad az aratást, akkor majd bírod az uradat, a férfit...) Nyuszi ekkor született, mikor már ismét itt laktak. Az unokatestvérek szerették a kis rokongyerekeket, akiket gyakran hagyott az őrizetükre Rozi, mert hol a földre kellett mennie, hol a kertbe... Nyuszit később Galickij Jani vitte magával a kerületi fináncokhoz, ahol először szerelőnek, majd sofőrnek alkalmazták. Nyusziban volt valami, nem sok, de annyi épp elég az apja nyughatatlan véréből, hogy korán elkezdett udvarolni. Ahogy járt-kelt a világban, minden szoknya után megfordult, a szoknyáknak meg a szeme visszavillogott a magas, fekete hajú és fekete szemű, jóképű férfira. Aztán más is történt, és alig volt húszéves Nyuszi, az egyik lány bejelentette, hogy gyereke lesz, akinek Nyuszi az apja. A megdöbbenést házassági gondolatok követték. Hiába volt ellene az egész család, hiszen Nyuszi még katona sem volt, és a kötelező katonaság kikerülhetetlen volt azokban az években. Még Papó is ellenezte ezt a házasságot, Galickij Janika mint a fél-báty meg kifejezetten tiltotta: hiszen ott a világ szebbnél szebb, jobbnál jobb partinak való nőekkel, hogy lehet az, hogy az ő szép, sudár öccse ezt a satnya, butácska nőt vegye feleségül. Ajánlották neki, hogy inkább gyerektartást kell fizetni, mint az egész életét rátenni erre a nőre. Levélben Berti is megerősítette ezeket az aggodalmakat, mert neki szava, sőt elég gyakran döntési joga is volt még a tág családi ügyekben is, mivel az volt a tapasztalat, hogy az sül el jól, amit ő mond. Igen kemény levél volt az: a határ túlsó oldaláról csak úgy nem jöhetett át, hogy jól nyakon csapja a megkanosodott fiatalembert. Mert Berti biztos volt benne, hogy a nagy udvarlások során végül ez a nő csinált férfit Jóskából, és ezzel a teherbe eséssel azonnal el is döntötte mindkettőjük sorsát. De Jóska végül mégis elvette azt a terebesi boltos lányt, és ezzel valójában el is szakadt a családtól. Mikor bevonult katonának, két év szünet következett a családi életében. Mikor hazajött, hamarosan megszületett a második gyerek (az elsőnél még lehetett magyarázkodni, hogy besikerült, véletlen, de a másodiknál, és az azt követőnél már ez a magyarázat nem állhatott meg), majd a harmadik. Mind lányok lettek. Teltek az évek. Időnként Jóska volt a sofőr, volt, mikor Janikát, aki közben már vámtiszt lett, ő fuvarozta a hivatalos ügyekben. Jóska néha felsóhajtott, mikor egy irodában, vagy hivatalos alkalomból összejött társágában látott szép, tanult nőket, akik érdeklődve fordultak a jóképű fiatal férfi felé, és aztán el is fordultak tőle, mikor megtudták, hogy többgyerekes családapa. Berendezkedtek Terebesen, növekedtek a kislányok, akik erősen hordozták természetükön, arcukon apjuk, nagyszüleik kiemelkedően szép vonásait; okosak, ügyesek voltak. Nyuszi sorsa lassan betelt. A felesége rákapott a szeszre. Aztán Nyuszi is rákapott. Papó egy alkalommal, mikor még ereje teljében volt, meglátogatta őket, és igen elszomorodva tért haza. Meg is mondta Rozinak: „Eshetett volna ez a fiú messzebb a fájától...”

Pityuka volt a harmadik Takács gyerek. Ő motorszerelőnek tanult, akkorra már a kastélyban ipari iskolát nyitottak, és a falubeli gyerekek oda jártak. Később kitanulta a hegesztést, és kiválóan bánt a pálcás meg az oxigénes hegesztővel. Alkatilag hasonlított Nyuszira, nyughatatlanabb volt egészen kicsi korától, fiatal felnőttként nem vetette meg a pálinkát, az anyja nem győzött aggódni érte, hogy mi lesz, ha úgy rászokik, mint az apja... Pityuka egy tárkányi lányt vett el, aki a vasúthoz járt át dolgozni a raktárba. Ez a lány is kék szemű, világos bőrű, világos barna hajú volt. Valójában a két fiatalabb fiú felesége egy kicsit a szeme színében, a bőre finomságában, a szép testalkatban hasonlított a fiúk anyjára, akin már alig-alig látszott a hajdani szépség, mire a fiai megházasodtak. Egy ideig nem volt semmi baj, de negyven éves kora után Pista úgy rákapott a pálinkára meg a sörre, hogy az fontosabb lett, mint a családja. Hogy volt-e annak valami, a házaspár közt kialakult titka, azt csak sejteni lehetett. Rozi meg volt győződve róla, hogy a menyé szeretőt tart. De a szóbeszédén kívül nem volt rá bizonyíték. Pityuka verekedett, ha felöntött a garatra. Berti emlékezett rá, hogy

mikor még a fiatal asszony szoptató volt a második gyerekkel, a nagyobbik meg már ott totyogott körülötte, egy alkalommal épp P.-ben voltak, és meglátogatták a fiatal családot. Elmúlt már délelőtt tíz óra is, a fiatalasszony nagy nehezen nyitott ajtót. A lakásban olyan összevisszaság, széjjelség volt, amit ritkán látni. A kályhában már égett a tűz, a nagyobb gyerek, a kisfiú egy kiflit majszolt, a pólyás meg épp két szoptatás közt lehetett. A szobában átható párás pelenkaszag volt, ami a kifeszített madzagon száradó tiszta, és a valahol kinn lévő el nem csomagolt szennyes pelenkák szagának keveréke lehetett. Nehéz volt feledniük ezt a hatást. Évek múlva, mikor Berti a házuk, a Líviának vett ház kerítését hegesztette, átjött Pityuka a feleségével, és segített neki. Látszólag minden rendben volt akkor közte, meg a felesége közt, aki szintén Erzsike volt. Esténként nagyokat beszélgettek, ital csak annyi fogyott, amennyi épp kioldotta a nap fáradságát. Egyik nap, nyári nagy melegben, Lívi azzal állt elő, hogy menjenek le a Bodroghoz, mert a szomszédok is mennek. Nem jártak ők folyóparti strandra, még városi medencésbe se. A szülők végül engedtek a kérésnek, és míg a férfiak munkával voltak elfoglalva, Erzsike meg főzött a családnak és a vendégeknek, a Pityuka Erzsikéje is kibiciklizett a folyóhoz, ahol a szomszédokon kívül mások is voltak. Forró dél jött, tele volt fürdőzővel a folyópart. Lívi csak majd negyvenévesen tanult meg úszni, így aztán ő a partközeli részeken mártózott meg a vízben, de Erzsike tudott úszni, és ő mélyen be is úszott a folyóba. Líviának feltűnt, hogy volt ott egy rámenős, nagydumájú férfi, akiből dőlt a szivarszag, hogy az mintha egyfolytában Erzsikének beszélne. Ennek a férfinak igencsak megvolt a véleménye a világ dolgairól. Líviában régi emlékek fejtődtek fel: néhány alkalommal át-átjött a Pityuka felesége, és kérte, hogy „ötet” a kislyány kísérelje el, mert egy ismerősnek hozott valamit, azt oda akarja adni. Mindig ugyanabba a házba mentek, és Erzsike ott átment valamelyik másik szobába, a kislányt a háziakra hagyva, akik kedvesek voltak, beszélgettek vele, már amennyit egy gyerekkel beszélni lehet. Aztán mikor végre Erzsike előkerült, egy ehhez nagyon hasonló ábrázatú és szivarszagú férfi is mindig ott volt. A gyermek beszámolt ezekről az anyjának, aki meghányta-vetette a dolgot a férjével, és soha többet nem engedte el a gyereket sehova a Pityuka Erzsikéjével. Líviában forrhatott valami bizonytalan érzés, mert a délután közepén közölte Erzsikével meg a szomszédokkal, hogy most hazamegy. Felült a biciklijére, és elindult, be a városba. A vendég asszony duzzogva követte, a pokolba kívánta a lányt, de nem mert maradni. Otthon rájuk is csodálkoztak, hogy hamar véget ért a strandolás. Az anya látta a furcsa változást a lányán, de nem akarta forszírozni a dolgot, míg itt vannak a rokonok. Mikor magukra maradtak, kikérdezte a lányt, hogyan és mi is történt ezen a strandoláson. Lívia ekkor már a gimnázium utolsó éve előtt járt, lassan minden szó nélkül ráérezett, ha egy férfi és egy nő közt valami kialakulóban volt, vagy épp már kialakult. Csak kerülgette a dolgot. Estére azonban, mikor a szomszédok hazaértek a fürdésből, és velük volt az a férfi, sőt még át is jött megkérdezni, hogy szerencsésen hazaértek-e, a kislány, meg az a kedves szlovákiai magyar fiatalasszony – akkor már nem kellett itt semmi magyarázat.

Berti emlékezett rá, hogy egy forró augusztusi napon épp P.-ben voltak ők is, meg Zsazsáék is, amikor délután Takács Pista átjött hozzájuk. Beszélgettek a motorozásról, a motorkerékpárokról. Berti ekkor már vagy öt-hat évvel túl volt a nagy baleseten, azóta sem ült motorra, de a vezetés vágya megmaradt benne. Pista ajánlotta, hogy tegyen egy kört az ő motorján, de a férfi nem fogadta el a kínáló alkalmat. Polgár Józsi akkor olyan tizenöt éves forma fiú volt, ő elment motorozni a rokonnal, aki a falu határán kívül, egy csendes útszakaszon átadta neki a kormányt, mögéje ült, és diktálta, hogy kell a motorkerékpárt irányítani. Józsi követte a nagybácsi utasításait, és mivel volt vágya, és készsége a motor vezetéséhez, hamarosan átlátta és alkalmazta a diktált tudnivalót.

Akkor elkezdtek a környékbeli falvak közt motorozni, Polgár Józsi elöl ült, Takács Pista mögötte, és mentek, mentek a gyér forgalmú utakon. Pista azonban minden kocsmánál felhajtott egy pohár italt, a fiúnak is kért egy sört, és így ment ez órákon át. Az utolsó

kocsmánál Pista azt mondta, hogy a fiú most már ne igyon semmit, mert haza kell vezetni a motort valakinek, aki ő már nem lehet, mert ugyancsak beivott, így csak az unokaöcs marad... Zsazsa rendkívüli haragra gerjedt, hogy középiskolás fia erősen ittasan került elő. A család csitította, de az asszony kikelt magából, és elhajtotta Pityukát, aki a motort a Dargó portán hagyta, mert nem volt olyan állapotban, hogy az egy kilométernyi úton a gépet uralja...

Pityuka és Erzsike végül elváltak, mert a fiatalasszony szerint a férje oktanul és állandóan féltékenykedett, és mikor berúgott, az pedig gyakran megesett, akkor többször megverte. Pityuka túlélte valamivel az apját. Még nem volt negyvenöt éves, hazakényszerült az anyja szegény kis házrészébe, nem bírta józanon elviselni a világot, belehalt az életbe, az ivásba... Rozi sírva, jajgatva temette el Pityukát. A család úgy összejött, ahogy a temetésekre szokás volt. Csak az elvált feleség nem volt ott, de a két gyereket elküldte az apjuk temetésére. Évek múlva, megint egy temetés kapcsán – mert akkorra már úgy elszakadt, úgy szétszéledt egymástól a régi, nagyon összetartó közeli és tág rokonság, hogy csak a temetéseken találkoztak – Erzsike Líviával tartott haza Kassáról, és a Helmec felé menő vonaton egy fülkébe keveredtek Pityukánéval. Erzsike távolságot tartva beszélgetett, nem engedte, hogy a másik Erzsike áttérjen a rég megholt Pityuka hajdani viselkedésének emlegetésére, meg arra, hogy minden vád hazugság, mert ő... Ó, hallották már ezt elégszer... Egyszer csak megszólalt Pityukáné, a kinti hidegedő időre utalva: „A múltkor, mikor hazamentem, hát a kazán befűtött. Mondtam is, te tudod, hogy én fázok? mert gázfűtésünk van, tetszik tudni, az megy magától.” – Líviában ez a beszédfoszlány megmaradt. Mikor a városba bevezették a gázt, ő is igyekezett, hogy a házukban a termosztát szabályozza a hőmérsékletet, elsőik között állították át a házat gázfűtésre.

Ráadásnak igen kis súllyal született Rozi legkisebb gyereke, aki kislány lett. A saját anyósa volt ennél a szülésénél is a bába, Takács Mari néni (aki soha nem volt hajlandó angyalcsinálásra, aki klórban mosta a ruháját, amiben a szülésekhez járt, meg a kezét, és soha nem mondott ilyet más asszonynak), most mégis megkérdezte a menyét: „...van vagy nyolcvan deka... alig bír ríni... hova tegyem? melléd, vagy az ágy végébe? Ha nem fog bírni szopni, akkor az dönti el...” – és Rozi maga mellé kérte a babát, aki olyan picurka volt, hogy szinte elveszett a pólyában... Rozinak sok teje volt, a baba alig tudott szopni, de a szájába csurgatott anyatejet lenyelte, néhány hét kínlódás után megerősödtek az arca izmai, rákapott a szopásra. Az a csepp gyermek szépen gyarapodott, egy éves korára benőtte, amit kellett.

Ilonka cserfes, ügyes kislány volt. Még iskolás kora előtt megbetegedett, egyre fogyott, egyre sápadtabb lett, már alig lézengett. A körorvos csak hümmögött, adott valami gyógyszert, de az alig használt valamit. Az anyja itatta mindenféle gyógyteával, hátha valamelyik használ, de az átmeneti kevés javulás után a gyerek megint legyengült, mintha mindig csak visszajárna belé a baj.

Esős, meleg nyári napon ért a faluba a füves ember, aki minden éven bekéredzkedett hozzájuk, hogy egy-két napot az udvarukban pihenhessen. Nem akart ő házban aludni, a szekere ponyvája alatt meghált a szalmán. Szerette ennek a kútnak a vizét, talán mert mélyebb volt a többi falusi kútnál, és nem kövekkel volt kirakva az oldala, hanem betongyűrűvel. Mindig péntek este érkezett, és vasárnap este ment el, közben megtartotta a maga hite szerint a pihenőnapot. A gyerek ott darvadozott a gangon, igen rossz bőrben volt. Ahogy elmúlt a szombat, vasárnap reggel, a vándor szólt Rozinak, hogy sok veres- meg fokhagyma kéne, meg melegvíz egy kádnyi, meg aztán egy nagy fazék, amiben főzne ő egy főzetet, hátha a kislánynak jót tenne. Az anya hozta, ami kellett, de nem reménykedett már ő, hiszen mit is tudhatna ez a füves ember, amit az orvos nem tudna... Az ember lemérte a gyereket, aztán lemérte a szükséges vizet a fazékba, a hagymákat, meg a szekeréről is valami száraz füvet, aztán a hagymákat meg vizet a fűszerekkel felforralt. Mikor az lehült, szólt Rozinak, hogy a kimért lét itassa meg a gyerekekkel, csak szépen, lassan, kortyokban, de igya azt a kislány, míg el nem fogy. Igen soknak tűnt az a lé, meg hát a hagymáktól elég bűdös is volt... a maradék

lét hagymástul, gyógynövényestül a kádba öntötte az ember, és kérte, hogy a gyereket ültessék bele, úgy ahogy van, pendelyestül, és abban üldögéljen néhány órát. Az udvari történésekre ki-kinézett az egész família, a Dargó és a Takács család összes otthon lévő tagja. Rozi a sámlin ülve itatgatta Ilonkát, aki fintorogva, de azért az anyai rábeszélésnek engedve kortyolgatta a lét. Délután volt, mire a főzet elfogyott, és a gyerek keze-lába ujja is a „fürdő”-től vonalkásra ázott. Már nem akarta inni a lét, nyelés helyett kifolyt a szájából. Aztán hirtelen hányni kezdett, amin el is sírta magát, felugrott a kádból, és ott helyben a földre guggolva elkezdett üríteni; alul-felül ömlöttek belőle a különböző bélférgék; hányta a sok folyadékkal, meg ki is székelte. Rozi megrémült, hogy hogyan, honnan lehetett ennyi ürtelem az ő gyerekében, mikor a többinek meg semmi baja... A vándor tovább ment, a lelkére kötve az anyának, hogy a maradék lét a gyerek még igya meg a következő napokban. A bácsi a következő évtől már nem jött, valószínűleg őt is oda vitték, ahova a falubeli többi zsidót negyvennégy tavaszán, talán már nem is élt akkorra... Takács Papó a kertben rakott egy nagy tüzet, és a kiürítetteket meg az alatta lévő földet a tűzben elégette. Ilonka gyorsan gyógyult.

Papó... Takács Papó... az egyedüli ember volt, akiben Berti meg mert bízni azokban a napokban, mikor össze kellett csomagolniuk nagy hirtelen, és ami keveset lehet, átmenteni a határ innenső oldalára. Máskor semmi szín alatt nem vette volna komolyan Takácsot, akkor meg, mikor már senkiben nem lehetett bízni, akkor csupán Takács Jani maradt...

„Szeptember gyümölcshozó”

Hónapsoroló (magyar népköltés)

Fotó: DARVAS JUDIT

A fotón

CSERE ANTALNÉ ANNA és FARKAS FERENC

kertbarát asztaláról kiemelt részlet

A Zuglói Kertbarátok Köre szeptember 03: második termékbemutató a Zuglói Civil Házban,
kibővítve a környéken lakók terményeivel

<http://www.kertszovetseg.net/tags.php?tag.143>